DAN: HEINSII
RERVM
AD
SYLVAM-DVCIS
ATQVE ALIBI
IN BELGIO AVT A BELGIS
ANNO CIϽIϽCXXIX
GESTARVM
HISTORIA.

Cum Privilegio.

Cornelis Cl. Duysend. sculp.

DECIES INVICTA.

ÆTERNITATI HVIVS ANNI.

LIBERTAS, QVÆ SERA, TAMEN RESPEXIT.

AFFLICTA.

LVGD. BAT. Ex Officina Elzeviriorum A°. CIϽIϽCXXXI

RESTITVTA.

FREDERICO
HENRICO
D. G.
ARAVSIONVM
PRINCIPI,
COMITI NASSAVIÆ, &c.

FOED. PROVINCIARVM PRÆFECTO, SVMMO TERRA MARIQVE MILITIÆ IMPERATORI

DANIEL HEINSIVS
D. D. D.

Væ eodem anno, Imperator, ad memoriam ac ſupra fidem cæterorum geſta ſunt, illuſtri tuo nomini dicamus: ſine ambitu verborum, quæ nec domi nec militiæ ſpectantur. vbi, ſudor, labor, virtus, & director omnium qui cuncta

gerit. Nec ſcribenti minor fuit animus, quam cæteris, qui ſpiritum ac ſanguinem periclitati tecum, inter buccinarum ſtrepitus mandata tua exceperunt, neque minor cura patriæ, ſub te inuictæ, aut pro eâ ardor. Cæterum, diuerſa magis ſtudia quam rebus veſtris aliena, alio duxerunt. vt, quæ miles tuus coram vidit, hoſtis ſenſit, cæteri ex vero legant. Nec poſteritas fraudanda fuit: cujus maxime intereſt, ne quicquam de virtute tuâ imitationi ſubtrahatur. Et jam tempus erat, vt immenſa opera, quæ cum horrore omnium, obſeſſam vrbem incluſerunt, voces admiratione adhuc & animos includunt, jam deſtructa, ne vbique intereant, in chartas transferantur. Exhibendum generi mortalium, quod locus vnus exhibere omnibus non potuit: ſpectandum, quod jam nullus habet. Quæ, vtcunque poſita in luce, ab autore ſingulorum, directore omnium ac Duce, cujus geſta perſecuti

cuti

cuti ſumus, obſcurantur. In quo æque de integritate famæ tuæ, ac de magnitudine virtutis, cogitandum erat. cui multum detrahit qui auget, aut detractum hoſti vult, quo maxime augetur. Quare, ne præfari quidem vſitato more viſum fuit, ne infelix adulatio ad limen veritatis admittatur, aut hiſtoriæ, vel extra ſcriptionis ſeriem, jungatur, quod in eâ maxime vitamus. Non enim, vel præfando, fidem nobis detrahendam cenſebamus. Tuum eſt quodcunque leges, quia poſteris narrando tantum commendatur.

Autor Libelli, cui titulus, Quomodo ſcribenda ſit Hiſtoria.

ΦΗΜΙ ΤΟΙΝΥΝ, ΤΟΝ ΑΡΙΣΤΑ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΣΥΓΓΡΑΦΟΝΤΑ, ΔΥΟ ΜΕΝ ΤΑΥΤΑ ΚΟΡΥΦΑΙΟΤΑΤΑ ΟΙΚΟΘΕΝ ΕΧΟΝΤΑ ΗΚΕΙΝ, ΣΥΝΕΣΙΝ ΤΕ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ, ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΝ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗΝ· ΤΗΝ ΜΕΝ, ΑΔΙΔΑΚΤΟΝ ΤΙ ΤΗϹ ΦΥΣΕΩϹ ΔΩΡΟΝ. Η ΔΥΝΑΜΙϹ ΔΕ, ΠΟΛΛῌ Τῌ ΑΣΚΗΣΕΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΕΙ Τῼ ΠΟΝῼ ΚΑΙ ΖΗΛῼ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ, ΠΡΟΣΓΕΓΕΝΗΜΕΝΗ ΕΣΤΩ.

HISTORICVM, QVALEM ESSE OPORTET, DVO HÆC, VT PRIMA, ADFERRE SECVM VOLO; RERVM POLITICARVM INTELLECTVM, DICENDIQVE FACVLTATEM. ALTERVM, VT INGENITVM NATVRÆ DONVM: DICENDI AVTEM FACVLTATEM, EXERCITATIONE MVLTA, PLVRIMO LABORE AC ÆMVLATIONE ANTIQVORVM, COMPARATAM.

CON-

CONSTANTINVS HVGENIVS, EQVES, Dominus à Zuylichem., Illustriss. Arausionum Principi à Consiliis & Secretis

DANIELI HEINSIO S.

NOBILISSIME DOMINE, Asserunt Elzeuirii, ad umbilicum properare Historiæ tuæ typos: ut breui nectar illud sæculo propinaturus sis, cujus saliente sitim restinguere riuo, aridæ ubique literatorum fauces ardent. Hactenus consultò pressi, quem hic vides, ingenioli mei, nescio an depudendi, partum: sanè non nuper editum, sed ut coætaneus operis tui initiis haberi possit. Adeò, postquam scribendi consilium ceperas, de successu nihil non magni auguratus, futurum in præteritis habui, & spondere mihi potui, quod, si sperassem modò, aliquid infra te statuissem. Serò tandem quod seriò scripsi. sed, quod dicere cœpi, consultò sic impertior; ut, provectis operis, primisque paginis expletis, videas, non obtrudi ista tibi, ut populo obtrudantur. Quanquam inuidendæ sortis est, tecùm prodire; me pridem (sanctè profiteor) justa satietas cepit leuidensis gloriæ, quam ab hujusmodi næniis olim aucupari otiosum decuit. Quâ ætate, quo loco, quibus negotiis sum, fas aspernari esto, quorum non nisi ludibunda gratia est. Te, ut sæpius monere statui, ità nunc, tuâ etiam causâ rogo & Syluæ Ducis, quodcumque hujusmodi præconiorum vel à doctissimis offeretur, respuas magnificè. &, quod summa est, rei arduæ, quia publicæ, majestatem deteri, siue, ut insigni voce veteri utar, inuri his calamistris ne sinas. Vale, Vir maxime. & Hugenii tui in his affectum, quando eruditionem non possis, amplectere. Hag. Com. XIV Kal. Mart. cIↃ IↃ C XXXI.

In Viri summi

DANIELIS HEINSII EQVITIS,

Ad Sylvam Ducis, alibique in Belgio, aut à Belgis, rerum gestarum A°. CIↃ IↃ C XXIX

HISTORIAM.

FAtalis anni sæpè concussas vices,
Obuersa fatis fata, nutantes Deos,
Dubiâque sortem lance librantes diù;
Tandem Batauos, triplicisque adoreæ
Frondem implicantes Frederico tàm suo
Quàm non Ibero durior laurus stetit:
Auri natantis, Occidentis viscerum,
Vectæ Corinthi, Velleris Peruuii
Argo Batauæ sponte submissas rates:
Oppressa ciuis non sepulti mœnia
Somno meroue; teste Phœbo, pallidâ
Sorore, cumque siderum priùs choro
Fugatum Iberum; vi superbos poplites
Flexos Batauâ, supplices sævas manus,
Vitæque lucem, perditâ Vesaliâ,
Lucro putantum, mox pudore, mox metu
Ferri irruentis æstimantium nefas:
Collapsa retrò signa, victrici fugam

Aquilæ

Aquilæ imperatam, ponte vix vno ſatìs
Conſtante tot prementium veſtigiis
Trementiumque: detumentum Schetzium
Sub Frederico, preſſa retrò flumina,
Colles ſubactos, æquor ingeſtum ſolo,
Vallum procellis: Bergii ſegnes dolos,
Præviſa tela, colliquatam grandinem,
Serique tutò fulminis ſpretas faces:
Et mox vetuſta cæduæ cacumina
Succiſa Sylvæ, vindicatum patriæ
Decus, ſuperbam rebus adſtructam fidem,
Teſtatur ætas, quam videmus, & negat
Vidiſſe præſens, aſſeritque & ambigit,
Suſpenſa toto tota de miraculo.
Iam fluxa cœli puncta, denaſcentium
Momenta rerum, penè dum naſcentium,
Quâ vi moremur? excidit quod eſt, fuit
Quo nunc fruamur: abeſt magìs quod nunc adeſt:
Viciſſe parui eſt, ſi, quod eſt victoriæ,
Conſtat fuiſſe, nec Triumphus ſe capit.
Sic ſenſit ingens Heinſius, ſic entheus
Dictauit ardor geſtienti dexteræ:
Et, aſſeramus, dixit, æternum ſuis
Ducem Batauis: Fredericum poſteri
Coævum adorent: occupet mens & manus
Aeui ruentis improbè alatas faces:
Si Sylva vinci, ſi potuit Veſalia,

Si

Si vesper omnis, vesperi possint rotæ,
Auriga sæcli possit, inuicti dies
Et fata possint, obruant nullæ vices
Vesaliæ parentis aut Syluæ vicem.
Victura verbis charta suffecit fidem;
Aeternus annum Scriptor includens sibi,
Fecit perennem: fascinata sæculi
Momenta credas: nesciunt stellæ fugam,
Torpent gelatæ: quæ fuere, sunt tamen,
Et stant futuræ: segnis obstupentium
Amnis dierum repit: intentæ sibi
Noctes morantur: omnis, aut retrospicit,
Aut cessat hora, spectat, aut spectaculo
Prostat sequenti. Nil agis, præsentium
Egene semper & flagellator Deus;
Non omne sæuo sæculum indulget tibi
Quæ, quâ rotator fata quadrigâ vehis,
Detraxit annum justior tuâ manus
Valentiorque, siue quid plectro Deum
Certare, seu petorrito aurigam juuat.
En de triumphis hinc tuis, & hinc tuo,
Hic ductat Heinsius suum, hic dictat suos.
Fuisse Troas, Ilium, Teucros duces,
Nil Cecropis restare, nil Sidoniæ
Reliquum furentis: de tot aggestis solo
Saxis saloque, si vel hoc reduces velint,
Speluncam amantes non reperturos suam:

Non

Non esse Romam, non Quirinales deos,
Cadauer Vrbis æuiternæ, vmbram coli:
Tot rudera inter penè jam septem sibi
Latere colles: exules frustrà domi
Aras, & urnas, & penates quærier;
Hæc tu trophæa vindica sis, hoc tuis
Ferox peremptor imputa damni rotis.
Nassouium est, durare; bis Nassouium,
Quod Heinsio debetur, indomabili
Annis triumpho, perpetis victoriæ
Lauro recenti semper, & semper nouâ,
Et gloriæ superstitem, & sæclo, & sibi,
Perenni adesse posteris præsentiâ.
Cum se fuisse, quidquid est, aut jam fuit,
Aut in futuri nocte concubiâ latet,
Poterit fateri, siue nolit, obsitum
Annis situque, sic fatebitur tamen,
Hoc, sospitantis Heinsii præsens ope,
Hoc vis Matancis facta, pax Sicambriæ,
Hoc Sylua dicet, hoc Vesaliæ dies,
Hoc FREDERICVS VICTOR, *hoc Batavi; sumus.*

CONSTANTER.

INDEX

Typorum ac Delineationum, quæ locis ſingulis inſerendæ.

DANIE-

SVMMA PRIVILEGII.

FOederatarum Prouinciarum Ordinibus viſum eſt, ne quis opus, cui titulus *Danielis Heinſii rerum ad Syluam Ducis atque alibi in Belgio, aut à Belgis, geſtarum anno* cIↃ IↃ c xxix, *Hiſtoria*, præter Bonauenturam atque Abrahamum Elzeuirios, juratos Academiæ Lugduno-Batauæ typographos, quâcunque formâ, quà majori, quà minori, vel ipſe, vel per alium, excudat excudive curet, aut excuſum alibi intra ſeptennium, in his Prouinciis diuendat, ſub pœnâ quæ ipſo diplomate exprimitur; dato Hagæ Com. xix. Martii cIↃ IↃ c xxxi.

Beaumont v^t.

Ex mandato Illuſtr. ac Præpot. D D. Ord. Fœderat. Prouinc.

Corn. Muſch.

TYPUS CIRCUMVALLATIONIS CASTRORUM AD SYLVAMDUCIS EMENDATE EXPRESSUS.

Lineæ punctatæ vias in tabula denotant

AGRI EMPELANI.

Empeler

MOSA FLUVIUS

Creuecoeur

Castra Comitis Solmensis

Engelen

Diesa flu

Castra Com. Wilhelmi

Ortena

Linea Com: municationis

Castra Com. Ernesti

Equitum Castra

Hintum

SYLVÆ-DUCIS

Castellum Pettelanum

Castellum Brederodianum

Castra Brederodiana

Equitum Castra

Linea Communicationis

Dommela flu

Castellum S. Antony

Castellum Isabella.

Castra Principis

Castra Pausiana

Castellum Vhemanni

Tres sorores

Linea communicationis

Equitum Castra.

Castellum Molinum

Fossa 36 pedes lata.

500 1000 1500 2000 2500 3000 3500 4000

Mensura 4000 pass. sive 950 virgarum Rhynlandicarum quarum 3600 pass dimidiæ horæ spacio conficiuntur.

ACCESSUUM PER QUOS AD CASTELLA TRIA ET URBEM EX SINGULIS CASTRIS APPROPINQUATUM EST DELINEATIO
Accessus Wilhelmi Comitis Nassovy
Porta Ortenana
Orten poort
Porta D. Iohannis
Jans poort
Forticula
Castellum Isabelle
Castellum S. Antony
Accessus Anglici
Accessus Gallici
Dommel fluvius
Diese fluvius
Porta Mintumana
Redout
Castellum Pettelanum
Petteler fort
Accessus Brederodiani
an Brederode
noord

VESALIA.
Lyppia flu
Rhenus
Fluvius.
A. Propugnaculum per quod oppidum interceptum.
B. Demica porta per quam equitatus ingreßus.
C. Propugnacula oppido nunc addita, et adhuc addenda punctis designantur.
D. Castellum majus, nondum exstructum, quo minus castellum hostil: Comprehenditur.
E. Castellum hostile majus.
10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
Virgæ Rhynlandicæ
W. Hond. fe.

CASTELLUM ISABELLÆ

Virgæ Rhynlandicæ

10 20 30 40 50

Wilh Hondius fecit

DANIELIS HEINSII

AD

SYLVAM DVCIS

rerumque alibi in Belgio gestarum anno ꟾↄ Iↄ CXXIX

HISTORIÆ

LIBER PRIMVS.

BElgarvm Popvlo, quem Fœderatum ſui nuncupant, ad defendendam libertatem, nunquam animus aut virtus defuêre. quanquam neque ſemper eadem aut hoſtium potentia, aut vires noſtræ, aut pro nobis ſociorum fides. Arma quoque ad tempus poſita, aut denuo reſumpta, ſpatium virtuti ac gerendis rebus exemerunt. Neque artes vnquam aut vberius aut melius quam inter arma prouenêre. aſſurgentibus feliciter vbique ingeniis: quæ prima omnium in ſeruitute deteruntur. Quippe, vt corpus, ita libertate animus firmatur. quem contactum veritatis metu, mox ad morem adulandi eneruatum, fruſtra ad poſteritatis reuerentiam attollas. conſuetudine aut ſpe oppreſſus jacet. Vim

imperii ac poteſtatem Patres, Præfecturam Principes Arauſii tenebant. Quorum décora ac res præclare geſtæ, cæterorum in ſe animos conuerterant. Wilelmo Mauricius ſucceſſerat. Sub quo tranquilla primo omnia ac læta; neque vlla, niſi ex Hiſpano, gloria aut metus. Ante exitum haud pauca, quæ aduerſa rebus. Bellum cum propinquo hoſte, & aſsidua in manu arma. ſimultates domi, tanquam nullo. & hinc partes. Quas nonnulli, acrius quam par eſt ſtudiis provecti, cum ſuorum odio, nec raro Reipublicæ, tuentur. in quâ licet nunquam deſit quod accuſes, apud quoſuis addictiſsimus habetur qui præſentem mauult. Ad quam emendandam, ſatis eſt, ſi proceres aut Princeps, cogitationes vortant: plebes, imperantium obſequia, ac legum, ſibi ſeruet. quæ immodica, aut alia ſubinde appetens, licentiam ex libertate, noua pro veteribus exoptat. Sapientes autem quam perfectam arbitrantur, intra votum ac doctorum placita conſiſtit. Nec ærario, qui ante, vigor. quod cum rebus deeſt, nihil publice procedit. niſi callide, quod deeſt, exigatur, populare ſtudium auertit. quo, & domi & aduerſus hoſtem, opus. Neq; eadem ſub Principe, & in plebe, ratio aut modus. Ibi quippe, violenta quoque, ſub neceſsitatis nomine ac autoritate, tolerantur. & lex omnium majeſtas. Hic momento ab obſequio recedunt, qui æqualitatem putant, non parere: nec diſsimiles exiſtimant, quos aliquando pares habuerunt. Si præſertim vitæ inſtrumenta ac laborum precia tangantur. quæ priuato metiuntur, qui de omnium ſalute, niſi in diſcrimine, non cogitant. nec recte impendi, quidam in privata vorti arbitrantur, niſi quæ in manu habent. Accedebat Gallia

lia, ciuili bello, ſubito diſtracta ; per quod nec ſubſidium ſperari rebus noſtris, & vix ferri, niſi cum invidiâ aut damno vtriuſque, poſſet. Opem Rex, tot annos fœderatus, & qui ferre poterat, ex jure depoſcebat. Alteri commiſeratione digni videbantur. & relligio adducebatur. quam non pauci ex occaſione opprimi gaudebant: quidam, ne daretur, minus provide cauebant. neque quisquam, quæ commotis animis aut properando parum caute gerit, niſi poſt eventum, videt. Quæ proceribus haud parum curæ: & hic animos habere. Vulgus, cui quidvis expeditum, in diuerſa à prudentibus abire. neque deerant tribuni. Accedebat his Germania, diſtracta per diſcordias ſuorum ac diuiſa, donec bello opportuna eſſet. Quæ tentata pariter atque expugnata; poſtquam ſoli ſupereſſent, qui nec ſeruitutem ferre, nec tueri libertatem poſſent: cæteris oppreſsis, ſine vllâ ſpe, niſi quam in hoſte haberent. cui magna pars ac potior exilii calamitatem prætulêre. Quorum agmen miſerandum, hic aut alibi ejectum, inopes, extorres, neminem humanæ ſortis parum memorem ſinebant. Inter quos Rex Bohemorum, qui, cum conjuge ac liberis, haud pridem Palatinâ ditione ac ſceptro pulſus, quaquâ incedebat, ſolis hoſtibus acceptum majeſtatis afflictiſsimæ ſpectaculum præbebat. quanto infra dignitatem, tanto magis miſerationi aut judiciis expoſitus: Auſtriaci ſplendoris ac potentiæ, è bellicosâ Germanorum gente, nunquam ante oppreſsâ, incrementum ingens. Cui relliqui intenti, quibus prima ſui cura, aut pro eâ cæterorum, aures alio ac mentes diuidebant. Neque à contemptu noſtri, per ſe, aut ex Hiſpanorum arte,

procul aberant nonnulli. nam existimatio cujusque, pro successu aut fortunâ modum habet. Quanquam neque nostris deerant quæ minus læta essent. Inter prima quidem Breda, paulo post virtute magni Ducis expugnata. cui ex securitate nostrâ ac felicitate hostis, aliquid nonnulli accessisse existimabant. Et secuta aliquanto post mors Principis, calumniandi ansam dedit; quasi ad vim morbi mœror accessisset. De quo, vt compertum nihil affirmamus, ita animum tam alte situm, tot victoriis rebusque, quantis nemo hac ætate, compotem, adversa quoque sæpius expertum, supra casus ac vicissitudinum incerta constitisse haud dubitamus: quanquam forte haud nescium, initio nonnulla anteverti potuisse, quæ mox frustra tentarentur. quod, ex more vulgi ac ingenio, in maius ac maligne auctum. Apud hostem, impensarum magnitudo, precium victoriæ excessit. idque inprimis cognitum, amissâ Ducis Syluâ: & quod mox egendum. Principis interitum, diuersi aliter atque aliter tulêre. Quorum alii, recenti adhuc luctu ac dolori indulgere. causas publicas ac suas, apud notos

Vide eruditissimum Hermanni Hugonis De Bredanâ Obsidione Commentarium.

„ ignotosque profiteri: Cecidisse Patriæ parentem,
„ hostium terrorem ac formidinem, ingentem pace, in-
„ victum bello: non successu ad temeritatem, non pru-
„ dentiâ ad ambitum aut magnitudinem abusum. pro-
„ sperum ac circumspectum. qui vincendo vitæ spa-
„ tium æquasset. Non recessu aut secreto metuendum.
„ Soli Reip. amicum. & aduersus eam, nulli. Quidam digna atque indigna, vt in plebe jam diuulsâ, loqui. quæ prudentioribus invisa. Contra, quibus major, aut pro publicâ tranquillitate, animus, salubria ac
„ magis profutura disserebant. Penes Patres, qui cum laude

laude maximâ tot annos præfuiſſent, libertatem eſſe ac rei ſummam. & offerri ſucceſsorem, domi ac militiæ à fratre educatum;tot bellorum,tot victoriarum comitem, ac ſæpe cauſam. magnam partem rerum quas geſsiſſet qui ereptus eſſet. Huc vertendas ſpes, huc animos. Mortaleis interire. Spem ſalutis, non in vno, qui hac lege natus eſſet, ſed in ſanguine Naſſaviorum ac virtute, reponendum. Id fatale rebus nomen. id auſpicium aduerſus hoſtem. Ibi cogitationes, ibi vota defigenda. ibi finem lacrymis petendum. Id tot annos munimentum patriæ ac vallum dari. Iis ducibus, à vitâ ac corporibus auerſam rabiem, ac formidatum Indis quoque, Hiſpanum nomen. Cujus vires, quibus vniuerſus orbis par vix eſſet, circa punctum terræ conſtitiſſe, aut retuſas hactenus hærere. Quaquâ Soli via eſſet, mare jam commerciis & armis penetratum. extra ipſum quoque & homines, virtutem locum inveniſſe. Iis ducibus, prolatos primum fines, primum Reipublicæ honorem auctum, quam per fœdera tot Reges Principeſque ſibi jam æquarent. Ab iiſdem maximos exercitus virtute cæſos, vrbes plurimas celeritate ſummâ expugnatas, neque pauciores feliciſsime defenſas. Patrem primum (quantulâ tum manu!) rem conſilio fundaſſe. Filium deinde, natu alterum, tot prœliorum, tot obſidionum maximo ſucceſſu ac prudentiâ, auxiſſe. Nunc cum bono omine amplectendum, qui ejuſdem ſanguinis atque animi, nec impar alteri eorum, tot annorum bello finem daret. Traducem Naſſouiorum ac Coligniorum: tot heroum veram ſubolem ac ſtirpem. inter ſuos natum. Succeſſorem fratris, ſocium, hæredem: patrio cruore

„ in cunis pene aſperſum; rebus noſtris ac ſaluti pu-
„ blicæ innexum cum principiis viuendi. Inter quæ ſucceſſor deſignatus, foris in molimina ac famam hoſtium intentus, domi in diſsidiis ſuorum leniendis totus eſſe. Quas componi cum non minus Patriæ interſit, aliquanto plus diſcriminis, turbatis animis multorum, atque in plebe, habet. vitio humanæ mentis, quam ſecunda facile committunt. & ſolenne, cum in partes itum, nocitura malle quam non ſuſpicari. Quo ab iris acrioribus ac longis, aut, cum publicæ offenſiones interveniunt, facillime tranſitur. nec judiciorum cuiquam rationem reddunt, qui hoc libertatis partem credunt. Primum ſpecimen virtutis Grolla fuit; ante annos aliquot à noſtris expugnata, mox amiſſa: dein parum proſpere tentata. Oppidum id vetus, firmo recentique opere munitum ac præſidio, Matthæus Dulquius, vir impiger militiæ ac prudens, tum tenebat. Nunquam acrius certatum eſt. cum alter, nominis antiqui memor, aras, liberos, ac focos, ſeque ac ſua, alter gloriam periclitantem ac fraternæ æmulam, ſub Patrum oculos, qui cum conſilio ac poteſtate miſsi fuerant, vbique præſens ipſe ac omnium quæ gererentur dux & autor, tueretur. Nam de Oldenſalâ, quod obſcuriori famâ eſſet, pauciores loquebantur. Anni aliquot ſequentes, rebus ſociorum ac legationibus ſine armis dati. Nec Hiſpanus abnuebat. cui alibi tot bellis ac ſubſidiis diſtracto, graves cauſæ ab ærario anguſto accedebant. Quod occultum (etiam cum ceſſat aut videtur) rebus promouendis inſtrumentum habet. Cæterum interior ab Indicâ ſocietate ad Occidentem metus. quæ illuſa primum

atque

atque in ſcenis agitata, tum ſepoſita ad dominationem penetrabat. Hiſpanorum gentem, ad ciuiles curas natam, multi ſciunt, plures ſentiunt, nonnulli importune profitentur. Qui plus pollent, callide,ac factis. quos, ſeu bello opus eſt ſeu pace, apud ſuos clam obſtrictos habet. per quos, tanquam neruos, arma cæterorum ac conſilia flectuntur; efficacia eorum quæ delinquunt ſinguli, ad vim imperii vnius redit. &, quod fati inſtar cauſas ignorantibus; pro eo ſæpe Reges proceresque, quem impugnant. Occurrebat ibi animis prudentum, nouum ac continuum ſic inchoari bellum. quod vtcunq; terrâ toleratum, mari viribus ac copiis accisis, poſt tot annos, onerari. ante omnia expertis, tardam ad imperium vnius viam, ſuperare copiis aut vinci. plus occultâ liberalitate profici quam bello: & momentum vnicum ad ſeruitutem omnium, emptorem ac venales. Accedebant gens fortiſsima Mattiaci, ad eadem intenti. quorum aliqui priuatis quoque opibus inſtructâ claſſe, mare quaquâ vorſum infeſtare: quicquid obuium ab hoſte, haud ſecus atque auitum, inter ſe partiri. Quippe aſsiduo contactu lucri ac ſucceſſu, ſpes gliſcebat. Belli jus vocabant. quod cupiditati noſtræ patrocinium repertum,raro minus late quam hæc patet. Quæ Hiſpanus indignari. Erant, qui majore motu animi jactarent, Quicquid apud Belgas » eveniſſet, nouum ſibi hactenus relictum orbem,quo » clam vniuerſum temperarent. Natas belluas in ſuo, » quas non nomen Regium ac ſplendor, non naturæ » occultantis ſe ac fugientis abdita, à rapto prohiberent. Fineis rerum manu ſuâ ac virtute penetratos. » nec deeſſe qui ſequantur. Quorum auaritiam, ex ſe »

* Caef-vaerders.

ingen-

„ ingentem, ſuis opibus atque auro, vltra terræ ambi-
„ tum ac metas inuitari. Indiam ad Ortum, ante an-
„ nos aliquot perruptam: alteram nunc cœptis deſtina-
„ ri. Terras, armis ſuis expugnatas, ſuis ceremoniis
„ imbutas, à rebellibus inuadi. Bellum, quod finiri,
„ ſuâ maxime referret, ſuis ſumptibus ac prædâ ali.
„ Furias ac laruas ſibi datas, quas, vt alias nocentium
„ corporibus, fortunæ ſuæ comitari. Purgamenta pa-
„ triæ ac ſordes: quoſdam pœnas aut ergaſtula elapſos.
„ quorum vſus auerſata tellus, in calamitatem maris,
„ atque in ſe, eructet. A contemptu Regis cætera ori-
„ ri: cujus copias atque opes, tanquam fato jam de
„ functi, priuatorum quoque manibus diſcerpi. Nu-
„ mini id curæ fore. qui neglectum ſui Principumque,
„ majeſtatis jure vindicaret. Ea inter, fine anni proxi-
me elapſi, ad vicinos primo, mox ad nos delatum,
claſſem ex Hiſpaniâ, quam Nouam dicunt, quę fortu-
nam anni ac bellorum contineret, Cubâ inſulâ haud
procul, ad Metançæ poſitum, cum opibus ac prædâ
cæterâ, in Batauorum poteſtatem conceſsiſſe. Nihil
tali animo vtrinque acceptum. Neque diu hic dubi-
tatum: fide ſemper in ſpem pronâ; etiam cum errat.
Primam virtus ducis, omnibus perſpecta, fecit. Viro,
Petro Petri nomen. quem pleriq; Heinium, corruptâ
voce Henrici, dicunt. Nam memoriam parentis, pro
cognomine, ex ſimplicitate antiquâ, Batauorum mos
vſurpat. Is vicino loco, quem Delphorum Portum
dicimus, majoribus ignotis aut obſcuris genitus, in
mari, ſæpius irato nobis (nam hybernum olim clau-
debatur) inter ſcopulos ac cautes enutritus, puppis
regimen, terrarum ſitus, ventis ſuis vti, aut aduerſos
moderari, ac pro iis aut intendere aut laxare pedem,
quæque

quæque alia ejuſdem artis rudimenta ſunt, à paruo doctus, ſenſim ab humillimis nautarum muniis, ad altiora fuerat provectus. Vbi animum, per ſe audacem, horror efferati maris, neque vnquam aut ab tempeſtate aut ab hoſte quies, & obſtructa quâlibet ex parte fugiendi via, ad quoſcunque caſus magis aſperarat. Accedebat ad hæc odium Hiſpani: quo armare plebem domi quoque mos eſt. Cujus cauſæ illi propriæ ac graues. ſuæ autem cuique tales, cum ad publicas accedunt. Captum annos plures in Hiſpaniâ, atque vna cum parente, natu magno, dure habitum ac ſtricte, pervulgatum. vbi corpore vecturas onerum feciſſe, cæteraque per ludibria adactum quæ indigne generoſis tolerantur. Sunt qui flagris ac verberibus de tergo, more barbaro, ac liberis inſolito, conſultum ferunt. Hinc impoſitum triremi, ac cum cæteris, quos eâ tempeſtate Spinola Aurelius tenebat, Sluſam Flandriæ advectum: dein libertati redditum. quo tempore Mendoza Arragonius, captiuum quemque è noſtris, reddi ſuis è convento juſsit. Iterum in Indiâ ad Occidentem, captum, poſt biennio dimiſſum. Ita per duriſsima paulatim, ad faſtigium fortunæ eluctatus. quam nec per ambitionem invitabat, nec vt aſſeclam virtutis ac diſcriminum, dedignabatur. Obſeruatum his temporibus, nonnullos ad virtutem cogi, quoſdam efferari. neutrum ex re hoſtis. Neque aliter ad bellum, quo tot annos decertatur, Belgas deueniſſe. quos, cum primo quidvis ferrent, ſeruitutis vi impulſos, vt felices eſſe auderent. ſiue Dei, ſeu naturæ lex eſt, omnibus recepto, vt qui juſta negat, quidvis fortioribus in ſe permittat. nec factorum ratio cum hoſtibus puta-

tur: quos arcere, vt non tulisse, liberæ virtutis præmium ac munimentum. quod expertos, frustra ad obsequium ac veterem fortunam trahas. Accessêre irritamenta plebis; ex Hispani odio ac propriâ virtute, lucrum: & humanis causis ac spe primâ amplior successus. quêis in longum bella protrahuntur. Sub nuperrimâ societate, cui nomen dederat, Præfecti vicem gerens, vrbem S. Saluatoris in Brasiliâ aggressus, inter primos terram pressit, ac desertam Lusitanis expugnauit. Ante circiter triennio quam mari hic præficeretur, ex occasione venti, ad eundem portum denuo delatus, classem nauium sex & viginti, casu deprehendit. quæ sub vrbis mœnia, tormentis quoque propriis munitæ, ciuitatis insuper defendebantur. Quam arx valida ac noua prætexebat. Cursum huc intendi imperat. Præfectus vrbi Ludouicus Oliverius Hispanus erat. Aduentanti nostro, proximæ Prætoria Vicariaque hostium. Arrectâ ciuitate quo tam audax facinus abiret, paucis, vt mos viri, verbis apud suos vsus, jaci anchoram ac sisti jubet. Locum medium, vtramque hostilem inter, solus atque à suis adhuc destitutus, capit. vix vt teli jactu modico abesset. Diuos loci hominesque, res spectare videbatur. & Hispani contumelias post mortem habent. Ipse, inter vrbis ac duarum nauium tormenta medius, pulcherrumum spectaculum præbebat. neque prius abstitit *Vicariæ affixus, quam victoriam confessis extorqueret. tribus fere ex omni militari manu tantum superstitibus, quos recipi cum prædâ visum. Et exemplum mox Prætoria secuta. Cæteras, quæ superessent, sociis, quos ventus jam aduexerat, diripiendas dedit. nam majora tantum laudi suæ reserua-

* Vice-Amiral.

reſeruabat. Eo loci res jam erat, cum certamen maximum reſtaret. Nauem hactenus victricem, in complexu vrbis, quinque & viginti hoſtium tormentis vndique perfoſſam, mare, tanquam gloriæ iniquum, deſeruerat, vt vado jam hæreret. Nec prodeſſe nautæ, qui leuandæ, jactu onerum nequiquam ſuccurrebant. Ita nox exacta. Quâ elapsâ, idem iterum tentato, ac trajectam vndique comperto, prædam tolli, ignem iniici ac concremari mandat: ne quid hoſti ſupereſſet. Ipſe, quattuor ex omni numero hoſtilium delectis, prædam omnem huc transferri curat. quam ad ſuos propere dimiſit. Cæteras, vel expeditas maximè, vel validas, aptari armamentis, reficique ac ſequi, relliquas exuri jubet. Ita denuo inſtructus, mari toto libere vagari. Cum è Luſitanis ſedecim, quos ſocii, interiora Baiæ indagare juſsi, captos attraxêre, intellectum, quattuor hoſtiles, cum ingenti prædâ oberrare. neque dubitatum, quin vicinum flumen, metu ac ſpe fugæ, occupaſſent. Nomen fluuii, ſeu arte, ſeu ingenio captorum, ſorte & ignorantiâ, ſuppreſſum. Quæ res curam ac conſilium Præfecti acrius intendit. & compertum, prope inſulam Maréam eſſe. Ad cujus oram, quæ ad Occidentem, naueis tres in ſtatione locat. Ipſe flumen proximum ad Aquilonem petit. Aliquantum fluuio prouectis, duæ, ſub obtectu arborum, anguſto ſinu latitantes viſæ; nullo magis quam deficientis aquæ beneficio munitæ: quo haud minus mille paſsibus defendebantur. Lintres ac minores ſcaphæ, manu militum inſtructæ. quibus, vna primum, luce proximâ, tres relliquæ oppreſſæ. Hæc gerenti, hoſtis cum præſidio, ex vrbe proximâ, quæ S. Saluatori ſacra, collem ad os fluuii, quâ ſolus noſtris

exitus cum ſpoliis dabatur, vallo ac operibus præcludit. Vrbi tum præfectus, cum duobus Hiſpanorum ducibus ac manu ſuâ, fauces inſidet ac munit. Ad hæc nauis, vado tenus alueo impacta, è conſilio hoſtili, viam eximebat. niſi quod virtuti vltra vim humanam quidvis peruium. Injectâ naui flammâ, iter patuit. Aduerſum hoſteis, aliud repertum. Boum terga (quippe è prædæ copiis pugnandum erat) aliquot ad manum. quibus noſtræ ſubito munitæ. Ita, nullo vulnere, incredibili ſucceſſu, vis atque ictus obſidentium eluſi: fluuioque elapſus ipſe, præmia victoriæ ſub oculos ſpectantium eduxit. Anno hujus ſæculi vigeſimo octauo, ſub auſpiciis iiſdem, cum viginti nauibus & vnâ, mare, vt ante, ingreſſo, ad Septembris fere octauum, claſsis ex Hiſpania, quæ Noua fertur, in conſpectum venit. cum pleræque è noſtris, vento diutius diuulſæ, vires, tanquam numinis decreto, pridie junxiſſent. quæ res ingens gaudium Præfecto, majus tamen opportunus hoſtium occurſus tulit. Quod indicio Hiſpani, qui ignarus noſtris ſe obtulerat, compertum. quem recepta lembis ſociorum manus, omen ſimul ac initium victoriæ, inuaſit. Spe accenſi, cui nunquam ſatis feſtinatur, quiſque in corbem pro ſe niti, viſu quiſque ac proſpectu pelagus metiri. Intuentibus, viginti vela eminus oblata, ſpem ac fidem intendêre. Neque dubitatum, quin quod votis quiſque deſignaret, ſors & fatum patriæ offerret. Conuocantur ſocii nauales, animoſa gens ac caſibus infracta. Ferro ipſe toto corpore munitus, animi ardorem vultu teſtabatur. ex memoriâ indignitatum, ac vindictæ ſpe oblatâ, oculis acerrumis ſcintillæ abſiſtebant. Ita, quo aduerſum hoſteis expeditior

peditior alacriorque foret, ſaltu proximum in lembum ſe permittit. quorum aliquot inſtructi ſclopis ex mandato aderant. Ibi cuncta amplius quam erant ſuſpicatus, manu geſtu, voce, ad ſuos, Tempus, in- » quit, Socii, optatum adeſt. Claſſem iſtam & inſignia » videtis. Prædam ne conſpiciatis, ipſa adhuc celat. » Quam, ſi viri eſtis, manu eruetis. Non è terræ venis, » aut profundo mari, hercules, vt iſti, qui hæc nobis » peperêre: ſed audendo. Neque enim Deus ſirit, vt, » quod ſponte offertur, metu aut ignauiâ cujuſquam » elabatur. cujus partem quiſque ſibi dabit. Nec exem- » plum moriendi aut virtutis deeſt. heic vtrunque ha- » betis. Tum in claſſem proxumam converſus, Libertati copias atque opes, hoſti egeſtatem, fugam ac ter- » rorem, eo die, eo prœlio, parari, dixit. Poſt quæ nu- » minis præſentiam ac pacem veneratus, tanquam ad certamen, ſocios inſtruxit. Nuſquam magis patuit, audendo cætera parari, nec facilius poſſeſſa hoſtibus quam confidentiâ transferri. Nauium primariæ, * Prætoria, cum alterâ † quæ locum dignitate proxumum tenebat, ante cæteras oblatæ. In hanc, ad quam primo ventum, validam armatis, manuaria tormenta aliquot diſploſa. Imperator, vocem maxume efficacem ab humanitate, addi juſsit, Saluam iis vi- » tam, cæteraque, ſi ſe dedidiſſent, fore. & pro nobis » pauor, atque ex arte ſpes oblata, fuit. Miles, vt fortuna dabat, potius conſilio quam vi agendum ratus, poſt deliberationem, prædâ ac victoriâ conceſsit. Proxume Prætoria oblata. quam adorti vi majore, additâ eâdem voce, quæ ad ſpem ſalutis traheret, huc perpulêre, vt abjectis armis ac deſertâ pergulâ, conſilia conferrent. Interim Hiſpanus quidam, cæteris ferocior

* Amiral.
† Vice-Amiral.

cior ac nandi arte fiſus, cum ſe mari commiſiſſet, ex audaci fugâ revocatus, ac de numero ſuorum reſpondere juſſus, Centum quinquaginta ſupereſſe, dixit. Qui cum aliquot è noſtris eveſtigio ad ſuos miſſus, vt, ſi ſe ac ſua dedidiſſent, veniam ac fidem publicam offerret. Quâ acceptâ, in deditionem conceſſêre. Poſt quas, vinci cæteras non puduit. Ita, nullo prope hoſtis, nullo ſanguine noſtrorum, prædâ maxumâ potiti ſumus. Nec quærendus diu è ſociorum plebe, qui per funes nauticos enixus, manu properâ Prætoriæ inſigne, ſuperati hoſtis ac triumphi fidem, Duci raptum exhiberet. Quo arrepto, Et
„ tu (nomen ante effatus) macte animo virtute hac,
„ inquit, eſto. Idem alii in cæteris mox auſi. nec cujuſquam virtus, aut neglecta, aut immodice taxata. Precio, remiſſa præter ſolitum ſeueritas, acceſsit. quæ res diſciplinam firmat. & in gente noſtrâ, parſimonia pro cenſu. Imperator, militem Hiſpanum, ne certamen ſtudio prædandi ortum, animos committeret, in terrâ ſiſti atque exponi jubet. & nox imminebat. Addam, quod nec pro ſeueritate ſcripti, neque è more Romanorum omittendum videbatur. Gratulationem primam, auis voce accepimus. Erat pſittacus in prædâ, more humano verba aliquot conari doctus: qui, argenti ſtrepitu, quod loco mouebatur, ad hilaritatem excitus, tumultu vocis lepido, Victoriam, ac cætera, in ſaluo, nunciauit. Vox audita, ludo ſociis ac voluptati fuit. Nec de fide dubitabant, qui immaneis copias intuebantur. Auri & argenti, facti atque infecti, & quæ horum precia æquarent, merces plurimæ ante oculos atque inter manus verſabantur. quibus regnum expugnari poſſe,

posse, pubes nautica, ac miles operæ haud parcus æstimator, prædicabat. cæteri, plus Deo immortali, quam præsidiis humanis aut virtuti, tribuebant. De prædæ magnitudine inter omnes convenit. de precio haud æque. Nono ineuntis anni, Imperator, Godereám, vndecim stipatus nauibus, aduênit. Quattuor ad Zelandorum littora aut portus appulêre. Vna Mosæ alueum tenebat. Octo relliquæ, in Britannorum portu, quem Plemudam vocant, substitêre. quæ & ipsæ mox secutæ, atque ingenti gaudio exceptæ. Plebes per se inquies ac ferox, nunquam minus temperare. Quaquâ pedem poneret, immensi populorum fluctus pone attrahebantur. Domus, tecta, viæ, aditus compleri. Plures occursare. quidam prehensare dextram. Publice acclamari, Maris scopulum, terrorem Indiæ, Hispaniæ procel- » lam, aduenisse. Pridem nihil rectè ibi gestum. Vi- » gilarent quibus cura rerum, atque obliti cæterorum, » quos propinqui, nulla virtus commendaret, viro » ex se genito, in mari, inter sanguinem ac sæuas tem- » pestates educato, quicquid recte vellent fieri, man- » darent. Nusquam fide minus dubiâ probatum, » maxumum ad vulgi animos momentum, sua cuique esse. nam majora, nullo prope gesserat applausu. Ipse, raro ostentator sui, Indicâ ex prædâ torquem collo circumdederat: vt laudis celebratæ monumento, popularitatis apud suos gnarus, per se excitatos commoueret. quo fulgentem, vt victoriam intuebantur. Quæ breuissime, vt extra anni seriem, à nobis memorata. tum, ne magnitudo verbis adæquata, fidem in periculum adducat. Quanquam res plerasque nostras reputanti, Græcis Romanisque haud

haud minores videbamur. Cæterum, dicendo ſuperati ſumus. ex quo eloquentia, vt omnes artes bonæ quêis priſcorum virtus nitebatur, ambitu ac ſtudiis pecuniarum poſthaberi cœpta, vſum, cum fautoribus atque optimorum gloriâ, amiſit. neque omnibus aduerſus ſæculum mens ſemper conſtat. Adde, quod virtutes nuſquam minus quam in populo tuentur locum. quas malignus, ex æqualitatis ſtudio, contemptus, mox obliuio, inuadit. Et ſcriptoribus, vt cæteris, ſublatis laudibus aut paribus, ignauia obrepit. Cujus cauſas quiſque ſibi probat. cura poſterorum pro deſertâ jacet aut neglegitur. juuentus, majeſtate ac ſplendore veterum illecta, ad incuriam virtutis patriæ deflectit: relliquorum animi, ad quælibet parati, & antiquitati pares, ab agendo, ac præclara aliorum facta celebrando, auertuntur. De ſupremis viri mox dicendum. Sub ver primum, ſermo varius de bello: quod, vt cætera, plerunque fama antecedit. Quorum plurimi, vt auida futuri plebes, vrbem pro ſe quiſque in circulis ac foro, ſpe ac votis deſignabant. cæteras plerique, præter eam, quam judicio complexus imperator noſter agitabat. Bredam alii aut Hulſtam. erant & qui Lingam mallent. Plurimus & de obſidione Antwerpianâ rumor: nec ingratus. ſeu voluptas ea plebi, à prudentioribus objecta. ſeu excogitata ocioſis; oblectatio cujuſque, & occaſio ſermonis. Quidam & autorem famæ (vſitatum vulgo) Principem laudabant. qui & dubitandi cauſas apud hoſtem clam augebat. Tres primarii Præfecti, Lingam vnus, Syluam Ducis alter, tertius Veſaliam præmiſſi. qui acceſſus ſingularum, habitus ac ſitus; quæ obſidionibus ſecunda aut iniqua, perluſtrarent.

Appro-

Approbatis æque quæ referret quiſque, de obſidione ſingularum, ſingulis perſuaſum. ex quo omnia incerta noſtris, neque aliter ad hoſtem dimanarunt. Ipſe, in futurum prouidus, celare cuncta ac verſare ſecum: non ignarus, profutura rectius ab vno dirigi in populo, ſi ignorentur. tum à pluribus, impune, ſæpe & ſine inuidiâ vllius, nunquam ſine noxâ Reipublicæ, peccari: dum arcana, quæ amicis ſine curâ reuelantur, à maleuolis ad hoſtem rapiuntur; qui ad proprias occaſiones trahit, quicquid ante tempus euulgatur. Apud Patres, circumſpecte ac prudenter. nec diſsimulare cuncta: & de tribus vrbibus, aut aliis, fateri. vt auctoritas conſtaret, nec deeſſet fauor atque aſſenſus, quo tum opus. Neque cauſæ, quæ pro ſingulis, celari. etiam de ipsâ, parce, & apud primos. Addebatur, quantum Reipub. totius, quantum Geldriæ, Batauiæ, tum Trajectinæ ditionis, intereſſet, quibus maxime vicina. quod excurſionibus quotidianis, omnibus jam ſatis, proximis, plus nimio, compertum eſſet. De difficili acceſſu » ac munitione, ſibi quidem haud ignotum. cæte- » rum, nec numen rebus Belgicis tot annos æquum, » nec virtutem ſuis defuturam. Forte & inter cauſas ipſa difficultas, quæ diſcrimen irriti moliminis, ac toties tentati, ſpe vberioris gloriæ penſabat. Inſtituto Ducis, ignorantia ac æmulationes aduerſarum partium fauebant: quas cum Belgis ſuis acrius quam prœlia cum hoſtibus Hiſpana gens exercet. Ad quos nullus, niſi per ſecuritatem, aut ignauiam, acceſſus. nam intentos arma facile tuentur. Accedebant tum & alia, haud minus læta. Capta claſsis atque aduecta, quæ, tentandis rebus animos

ac neruos ſponte adferret. Vnde egeſtas publica ad hoſtem. & ni æs ad manum, turbidus, atque aſpernari juſſa certus, vt plerunque, miles. Cæſaris à Dano; in Italiâ diſtractæ Hiſpanorum vires. & Rex Galliæ, infeſtus: qui ingentem manum, præſens ipſe, tum Caſallum deducebat. Vnde jam & alia ſperari: forte & bellum ex re natâ acrius, aut ejus cauſæ. Ambroſium eâdem tempeſtate Spinolam, Hiſpania tenebat: virum maximæ dexteritatis ac gerendis rebus parem. ad quæ, è diuturno imperandi vſu ac ſucceſſu tot annorum, fama ingens cum autoritate, accedebat. Vnde noui animorum motus. apparatu belli apud nos ſuſpecto, nec exacto ſatis, cui tanta imperandi moles mandaretur. Henricum quippe Bergium, ab rebus feliciſsime annos plures apud Belgas geſtis, ſibi ac ſucceſsibus fidentem, nomen bello clarum; Carolum Colomam, gente Hiſpanum, cui altera militiæ pars incumbebat, ſua gens ac noſtri odium, pleriſque populo auerſis commendabat. & Hiſpani juſſa exterorum auerſantur. Accedebat viri dignitas ac genus. Domo quippe Arragonius, illuſtri ac vetuſtâ, Prorex olim Indiæ ac Cameraci egerat Præfectus. Neque multo poſt hæc, quæ pro nobis, iterum diuerſa. Danum inter Cæſaremque pax, nec opinata. Sic defunctus bello Cæſar. à quo mox ingentes copiæ Belgarum finibus immiſſæ. Ex Italiâ deceſſus magni Regis: qui perruptis Alpibus atque aditu, Sabaudi milite obſeſſo, Susâ, vrbe validâ, cum arce expugnatâ, liberato ad hæc oppido Caſallo, quod Gonzalus Corduba premebat, dein citra expectationem regno redditus, in ſuos, adhuc diſcordantes, arma ab Hiſpano vertit.

vertit. Apud Belgas, Imperator prouidus, nec ſegnior, in locum ducis maximi ſuffectus. miles præter expectationem, curâ Iſabellæ, popularitate ac relligionis cultu validæ, quæ ad præproperas collationes amplius quam vis aut metus poſſunt, ſubito conſcriptus. Quibus prævertendis, quanquam cuncta proſpici initio vix poſſent, feſtinare, inſtare Princeps. Bellum in æſtatem trahi ſolitum, cum Martio tum incipi placebat. vt, ne anno quidem aut ſpe frugum expectatâ, hoſtis pariter præveniretur. Cæterum, haud pauco milite, & invſitato ſumptu opus. Duodena millia, ad manum jam paratam, poſcebantur. quod, vt inter plures, aliquamdiu diſceptatum, moræ cauſam addidit; vix ante Aprilis quintum & vigeſimum communibus ſententiis probatum. Eſt, vbi vltimus Taxandriæ deficientis ager, Batavorum ac Geldrorum finibus incumbit, vrbs, antiqua, potens, opulenta, famâ bello partâ, ante cæteras hoſtiles clara. Buſcoducum noſtri, vulgo Syluam Ducis vocant. Taxandrorum, ſiue, Toxandrorum, nomen, aliis receptum, vt hac tempeſtate haud pauca, annis apud nos obſcurum. Sunt & qui de loco gentis acriter decertent; vſque in Zelandorum inſulas peritis talium jam relegatæ. Atvaticis finitimos fuiſſe ac Tongris, pluribus probatur. neque minus ea coluiſſe, quæ Campiniæ vocabulo cenſentur. cujus vrbem primam, à vicino nemore ſic nuncupatam. Cæterum, à Duce Gotofredo Lotharingo, primo, vt putatur, conditore, Orthenam primo dictam. cujus in ſuburbiis veſtigium nunc manet. Proceres Belgarum, in venando temporis plerunque egiſſe, veterum memoriis

 teſtatum.

teſtatum. Eo loco, quo nunc vrbs, aut juxta, ſyluam amœniſsimam fuiſſe, frigidiſſimis aquarum riuis temperatam, quidam credidêre, quidam facile credentibus accedunt. In quâ omne genus feræ, etiam majores. quas excipere, aut ad ictum deſtinare, inter exercitia probata Duci. Caſam rudi opere, vt tum tempora ferebant, extitiſſe in medio; receptum canibus, aut nimio labore fatigatis. Haſevindam tum dixiſſe. cujus nomen, aut relliquias, in foro ſupereſſe. Antiquitati, ſi non certa, ſua fides eſto. quando, nec Romanis, in primordiis locorum, ne ſuorum quidem, atque ipſius rerum dominæ, vnde omnibus origo, fabulis vbique temperatum. & aſſenſus raro deeſt priſca & amœna memoranti. Lucum, arborum opacitate, propriâque ſobole ferarum, ſuis carum, ne externis aditus daretur, foſsâ cinctum. quâ vlterius deductâ, portu peridoneum, vicinos pellexiſſe. Ita pluribus paulatim frequentatum. Gentem convenarum, inter accolas prævalidos, ac ſibi metuenteis, ſæpe loco pulſam, ſæpe reſtitutam; Ducis Brabantini interventu, vallo turribuſque, aduerſus hoſtium injurias, munitam, mox & vrbis nomine donatam. vnde ad magnitudinem ac famam, robur primum. Ita ſpatium paulatim majus ædibus ac templis occupatum: quæ nunc plura & magnifica ſpectantur. Quibus ab initiis provecti, quartum inter principes Brabantiæ nunc locum tenent. Plurima cum Gallis olim, atque hac tempeſtate cum Batâuis bella, armis habiles fecêre. Iidem animoſi, cum à nobis ſtare viderentur, atque antiqui moris tenaciſsimi, diſſentienteis aliquamdiu dedignati; donec, quibus alia placerent, plurimas poſt ſimultates vrbe egreſsi, libertatem

prætulêre. qui contentionum finis ac initium defe-ctionis fuit. Post quæ, inter se concordes, &c, sub domino, egêre; reluctari magis soliti quam non seruire. Militem, à suis quoque missum, ac præsidia, haud semel auersatos, constat. Numero ad quattuor aut quinque millia virorum censa, fertur. Fœminæ (notatum patriis scriptoribus) ex se indomitæ ac impotentes, quoties adventu hostium aut aliâ necessitate, muliebres exuêre curas, eadem audendo, viros acrius accendunt; ociosæ regunt. Prisco tempore frugales modicique habiti, eoque aduersis maxime invicti. nobis, parci ac restricti, quêis virtutis modus ad luxuriem exigitur. Vrbs ipsa, spaciosa, viis lata, templis, ædibus, quâ sacris, quâ profanis, ante alias conspecta. Ditione propior prouinciæ quam oppido, Campinios, Pelandos, Maselandios, atque Osterwicum tenet; vrbibus nonnullis, vicis plurimis atque amœnissimis frequentes. Centum alii ac decem, plures alii enumerant. nonnulli vrbibus, Etmondo atque Endhouo, Megam, Grauiam, ac Rauesteinum, addunt. Portæ quattuor accessum præbent. Præter primam, quæ Iohanni Diuo nunc inscribitur, quà Vlimam iter est, Vuchtana, seu, Antwerpiana, Hintemana, atque Orthana. Præter quas, tres aditus, quos fluminum allapsus pandunt. Vnus, nomine Hehēlæ Majoris, quà in vrbem Dommela defertur. alter, quà insinuatur Aa. tertius, qui portus vicem oppidanis præbet: quem concursus vtriusque fluminis in vrbe format. è quo ortus tertii, cui Disæ nomen: qui in Mosam mox evoluitur. A primâ, semita contracta, profundissimas paludes inter, aquâ tertium ad pedem cooperta; fundo solida ac firma.. A Vuchtanâ, via

BARON
t Graef: schap Hoochstraten
BREDA
DEN BIES BOS
t Lant van Altena
LANGE STRATE
DE MAYERYE
KEMPEN LAND
OOSTERWYCK
SHER: TOGEN BOSCH
BOMMELER WAERT
TIELER WAERT
MAES LANT
Ravesteyn
PEEL LANDT.
Die Peel
locus Paludosus
t Landt: van Cuyck
Milliaria Germanica communia
Milliaria Gallica communia
Francoysfnuys Scul.

ad triginta pedes lata, expers humidi ac ſicca. A ſiniſtrâ, flumen Dommela, ex vrbe proſpectanti. Dextram verſus, foſſa ingens. & vlterius, paludes. Ante portam, propugnaculis duobus cinctam, * ſemi-luna, ſpecioſa facie, † loricâ viæ coopertæ præmunita. Neque procul, vbi terrâ ſolidâ continuatur via, ſitum ciuibus caſtellum: cui quinque propugnacula minora, cum loricâ ſimili ac foſsâ. quod allapſus Dommela propinquus, omnem, niſi quà frons agros, aquam eminentes, ſpectat, aditum excludit; hodie Antonii vocabulo ſignatum. Minus vulgo dicitur. A dextrâ, vbi myriceto juncta palus, alterum, haud paulo majus. cui quinque propugnacula majora, cum * ſuccincto valli (horizonticam loricam, operum periti dicunt) atq; ingenti foſsâ; ſuper hæc, † lorica viæ coopertæ, alterâ cum foſsâ ac cornuto opere, munitum. cui Iſabellæ nomen. Via, quâ acceditur, anguſta. quæ per humida terrarum ac depreſſos agros, vicum Hintumanum petit. Ante portæ aditum, † dimidiata luna, duo inter propugnacula, ingenti * opere cornuto præmunita. Ad Orthanam, quâ paludibus ac largo aquæ ductu cuncta accedentibus infeſta, opus vnum; ſpecie * dimidiatæ lunæ. A majore Hekelâ, quingentis prope paſsibus, quâ parte aqua parcior, eoque in tumulos ſubinde aſſurgit humus, aliud caſtellum, cui Pettelano nomen: totidem cum propugnaculis, † loricâ item viæ coopertæ, propriâque foſsâ. Is tum vrbis ſitus, ea caſtellorum forma. Fama, vt ſunt res humanæ, ac opinio acceſsit, quaſi, impetita ſæpe, nunquam occupata, nullis viribus aut arte humanâ expugnari poſsit. Hohenlous expugnarat, niſi expugnatam crediſſet. Propera victoriæ fiducia, victoriam

* Demi-Lune.
† Contreſcharp.
* Fauſſe-braye.
† Contreſcharp.
† Demi-Lune.
* Ouurage à corne.
* Demi-Lune.
† Contreſcharp.

riam corrupit. Miles vagus, ac jam prædæ imminens, à ciuibus atque equite, qui præter expectationem aderat, oppressus, dein intra mœnia conclusus, spe conuersâ, exitum quæsiuit, nec inuênit. extra aliquot, qui in audaciam ex desperatione versi, muros saltu, fossas nando trajecêre. Fratrem Principis, tot oppidorum domitorem, modo hyems, modo æstus, modo hostium dux præsens, ac receptum mœnibus præsidium, conatu auertêre. vt vis major, à quâ belli abdita, vt cætera, flectuntur, famam quoq; cum hærede clam partiri videretur. Locus, in quem conueniri placuit, castellum Schenckianum, militi prædictum: quod Batauiæ antiquæ (quæ Betauia hac tempestate, aut Betua) initio, Rheniq; ac Vahalis diuortio, nunc celebratur. Imperator, in quo cæterorum vis ac animi, vigesimo Aprilis tertio, præpropere Hagâ Comitum, cum suis, comprehensis, vt mos, obuiis vehiculis, excessit. vnde Arenacum biduo perventum. Vbi * summo vigilum Præfecto, exequendis belli muniis promptissimo, Iacobo Wytsio, cogendo militi præmisso, intellectum, signa aliquot indicto loco constitisse: cæteros, aduerso vento aliisque incommodis, adhuc teneri. Imperatum, qui adessent, locum ne mutarent. Arenacum ipse proxima præsidia vocari jubet. Partem aliam Neomagum Geldrorum, oppidum ad oram Vahalis, ablegat. monito, vt ad vigesimum octauum, pariter in myricetum Mokeranum vniuersi conuenirent. Quo in campo, tota acies in armis die dictâ stetit. pulchro documento, quantum tot post annos nunquam magis vegeta libertas posset. Ipsæ copiæ, spectaculo atque ordine pulcherrimo, trifariam divisæ.

* Sergeant Maior General.

visæ. Primus, cui † acies sortito tum evenerat, è quattuor Gallorum, vnicâ Walonum, geminis Belgarum legionibus instructus. Quem Chattillonêi, Cortomêri, Hauteriuii, Candalii, Famarsii, postremo Didii ac Varici, tenebant. In secundo Comitis Ernesti, Comitis Wilelmi, è Germanis; Brochii, Hacquetti, ac Bachlouchii, è Scotis; vna Frisiorum, vna recens conscriptorum, visebantur. Postremum quattuor Britannæ, Verii, Cecilii, Morgani, atque Harwodi, cum nostrate vnâ, Brederodii, septemq; signis extra ordinem conscriptis, obtinebant. In primo, signa octoginta octo, in secundo, sexaginta septem, in postremo, octoginta nouem. Eques item totidem ordinibus compositus: quos quinq; legiones singulos, turmarum quinque aut quattuor, explebant. Primum equitatus nostri Propræfectus Stakenbroucquius, Stiromius secundum, tertium Dux Bouillonêus dirigebat. ita tamen vt præesset cunctis qui ducebat primum. Vniuersi, peditum ad quattuor viginti, equitum ad quattuor aut quinque millia, lustrati. Tot mortalium apertâ in planicie conspectus, inde armorum, tympanorum, ac tubarum horror, hinc equorum, cohiberi inter ista indignantium, hinnitus fremitusq;, etiam ignauum quemque inflammarant. Neque efficacius quam apparatu mors suadetur, qui tironem quoque in arma & lubidinem cum multis pereundi rapit. Pubes omnis, bene habita in armis, animis corporibusque ad excipienda Præfectorum jussa monitusque expedita. Superabat tamen cætera alacritas, ac summa voti, prœlium atque hostis. Qui tum procul, & diuersa apparari. machinæ, obsidio, circumvallatio, ac mora; quibus arma provide arcentur. Commeatus, cùm impedimentis tor-

† l'Avant-garde.

D mentisque,

† Creuecœur.

mentiſque, niſi quæ ad manum,† Crepicordium, plus minus mille paſsibus ab vrbe, quâ in Moſam Diſa labitur, devectus. Interim cum ſignis quattuor viginti, juxta Schenckianum, prohibendo hoſti Pincius relictus; vbi viſum Principi, ad vrbem ſecuturus. Igitur prouiſis omnibus, quæ vel firmandæ Geldriæ, vel advehendis, quæ tum opus; ipſe eâdem luce, haud procul Mokâ, vico Grauiam Neomagumque inter, cum exercitu pervênit. Die alterâ, ſub ortum Solis, ponte è nauibus effecto, motum agmen, Moſam prope Grauiam trajecit. miſſo ante Stakenbroucquio, qui Bredam inter oppidumque, ne quà clam immitteretur miles, locum occuparet. Agmini difficultates aliquot objectæ. Quarum prima, æſtus gravis ac inſolitus, arenas inter ſabulumque tenax incedentibus infeſtus. cujus tædio vagari miles, neque raro extra numeros diffundi. Cognitum id Duci, diſciplinæ vim intendit. Inclinato in occaſum die, Præfectorum ſingulos, adeſſe juſſos, muneris ac
" partium ſuarum monuit. Adjectum, Ni cauerent,
" ni receptum intra morem ſuos coercerent, quic-
" quid miles deliquiſſet, imperanteis præſtituros. Quâ ſeueritate, die alterâ ſic cautum, vt compoſitum atque ordinatum agmen, Heſiuîcum, paſsibus bis mille ab vrbe, perueniret. Vbi arx, inſeſſa hoſti, in deditionem poſtulata ſimul & accepta. Ad quæ anceps atque ambiguus gerendæ rei, moderator adhuc Geldriæ Henricus Bergius, qui Moſam inter vniuerſum militem ac Rhenum tum curabat. Is inter prima, ne quid ad Veſaliam turbaret hoſtis, ſigna eo duci ac finitima tueri jubet. Idem, nunciato, Mokerano jam in campo conſtitiſſe agmen,

quic-

quicquid cogi derepente potuit, Venloam ac Rurmundam mitti præcipit. Mox intellecto, Mosam nostris jam trajectum, idem flumen ad †Mastrichtum subito transmittit. vnde Hasseltum, mox & Diestam, motum agmen. Miles in Leodiensi agro, atque ad flumen * Demaram, locatus; ne quà hosti in Brabantiam, quæ vulgo Minor dicta, aditus pateret. Ita Bergius, quocunque nunciata agerent, aut hostis antecederet, intentus ac incertus, suspectare cuncta ac nescire: non rumoribus, non famâ fretus; quam Dux noster intricarat. Qui & mox Bruxellam, Principi conveniendæ, propere profectus. Ad Kalendas Maias Hesevico nostris motum. Dein castra, oppido haud procul, in conspectu hostium disposita. Ernestus Casimirus, Frisiæ Præfectus, propriâ cum legione, aliisque quattuor, Scotorum partim, partim Frisiorum, equitumque turmis ad viginti, quas Stiromius ducebat, ad Hintûmum, vicum portæ proximæ cognominem, desêdit. Wilelmo Comiti Nassauio, cum legionibus duabus, signis tribus, extra ordinem aut nouiter conscriptis, ad Orthanum cura data. à quo, jussu Ducis, quattuor † Angellam missæ. Vicus is ad Disam, * Crepicordium atque vrbem inter, commeatu advehendo destinatus. Imperator, Vuchtæ, juxta Dommelam, quâ Bredâ atq; Antwerpiâ transitur, locum cum exercitu pleroque capit. Ante castra cujus, intra pilæ tormentalis ictum, Isabella atque Antonii castellum. Datum id præsenti, ut eâdem luce, loco ac munitionibus aduersus hostem cautum esset. Dies proxima lustrando situ atque † accessibus absumpta. Vrbem omnium judicio inexpugnabilem ac suo, eâ tempestate Antonius, è Scetsiorum gente,

† *Traiectum Mosæ,*

* *Demmer.*

† *Engelen.*

* *Creuecœur.*

† *Approches.*

(vulgo, Baro Grobbendoncquius) cum tribus peditum ſuorum millibus, tribuſque turmis equitum, tenebat. acer animi, atque imperandi in iiſdem locis vetus. circumſpectus, ſui obtegens; probata hoſti aut decreta, per fidiſsimos vbique clam rimari ſolitus. Nec bello minor. &, vt oppidi defenſione, ita multis libertati noſtræ cladibus perſpectus. cui adhuc virtus pro temeritate habebatur. Nam initio, de Bredâ, aut vicinis, ſuſpicari, vt ſecura eſt credulitas, malebat. Is, vbi ſerio rem geri ac ſe peti videt, quædam altius exigere animo ac volutare. „ Magnas hoſti „ vires atque invſitatas. Ducem providum, ætate in„ tegrâ, Belgarum armis innutritum atque innatum. „ Nec judicio aut impetu præcipitem, mutanda proti„ nus conari; Grollæ documento haud ambiguo pro„ batum. Et quid, ſi obſidio diuturna, non à milite, „ tormentis, puluere, aliiſque ſat inſtructo? Quem Leodio oblatum, neglexiſſe credebatur. ſiue parſimoniâ, quæ magno ſtetit: an quod, vbi fata nutant, primo omnium conſilia turbantur. Sunt, qui Bredam paulo ante partem ejus miſſam ſuſpicentur. nec autores nobis deſunt. Ipſum pernegaſſe, certum habeo. Ejecto vrbe, poſt fortiſsime defenſam, Dulquio, Hiſpanæ factioni, à quâ in conventu militari premebatur, acceſſiſſe Grobbendoncquium, plebs diſſerebat. vnde metus in futurum, & judicii, ex proprio, exemplum. Accedebat pudor è longiſsimo ſucceſſu, ne poſtrema, & vergentem jam ætatem, indecoro fine terminaret. Nec ſubinde dictis præferocibus aut minis temperaſſe ferebatur. quarum recordatio, mutatis rebus, primò ſibi conſcios exercet. Adventantibus initio ad vrbem, nihil æque ac loci facies, noſtrorum

animis

animis formidolosum. Vna aquæ circumfusæ species ubique. E quâ, vt è vasto mari, mœnia ac turres eminebant: nauis formâ, quæ continuum profundum procul intuentibus distinguit. vt adnauiganda accessuris videretur. Igitur Bruxellam de obsidione ac suppetiis perlato, varia, vt tali loco, fama. Quippe ante ipsam, cum de expeditione adhuc rumor esset, pauci fidem adhibere. Inter suos serere ac jactare, » Cuncta simultatibus hic fessa. Ante homines, nunc » vrbeis inter se committi. Plebem, vt plerunque ex- » tra regnum, similem regenti, nihil cum rectoribus jam » velle aut nolle. & vbique ad suos criminari. Iam nec » illis eadem probari: quo licentiam multorum niti. » Ne tollendo quidem malo, spem relictam. Post con- » cordiam, concordiæ remedia sublata. non autoritati, » non consiliis, non moderatis locum. Quod vix à se » hactenus speratum, solos jam placere qui dissentien- » teis magis inflammarent. neque magis partibus in- » uisos, quam qui nullas mallent. Qui discordiis sua- » rum rerum impotentes essent, frustra aliis minari. » Nihil metuendum foris, quamdiu domi pro se, & ad- » versum suos, decertarent. Aliaque id genus, è rumo- » re, aut suorum literis, accepta, quæ cum incremento fama spargit, singuli interpretantur. neque raro malis nostris, cum majora reputantur, contra hostem stamus. De obsidione nunciato, quidam singula augere in majus, quidam nihil credere adhuc, aut à suis credi velle. Quod rarissime impetratur. vel quod difficillimum, nescire quæ non ignorantur: vel quod quisque magis vetita rimatur. cum in libertate neglegantur etiam quæ nocent. Quidam, vanos fore atque irritos conatus, qui obsessam * decies, aut impetitam,

* *Vide Grammaii Taxandriā.*

petitam, ex annalibus haberent. Addebatur cæte-
» ris, Æſtates nobis breues eſſe atque humidas. ab hye-
» mis acceſſu, munimentum vrbi proprium, & ſuum.
» Circumcirca pronam in paludes eâdemque causâ in-
» acceſſam, hoſtem ſcire potius quam meminiſſe. Eun-
» dem exitum, eodem modo imprudentibus, relin-
» qui. proximos ab iis, qui feliciora expectarent. Hæc
atque alia nonnulli, vt ad meliora omnes proni ſu-
mus. neque quiſquam cogitur, vt ſperet: nihil magis
abblanditur. Inter quæ jam paſsim & ad Regem lite-
» ræ tranſmitti, Syluam Ducis obſideri; fide in Princi-
» pem ac Deum ſemper inconcuſſam: non inſidiis, non
» armis, non fallaci arte, aut prætextu vllo, expugna-
» tam. quâ deſertâ, tutum hoſti quicquid obtineret, at-
» que ad cætera tendenti, viam pandi. Et plebs Virgi-
nis vocabulo, vt impollutam atque intactam, vulgo
nuncupabat. In Hiſpaniam, vt tarde pleraque, ita ſero
perferuntur. & agente procul Rege, lentæ ſpes ſub-
ſidii, aut conſiliorum; cum momenta belli, moram
non admittant. Genti quoque proprium, contem-
nere hoſtem. vnde neglegentia plerunque, &, vt ne-
ſcia timendi, ita metuendis ſemper proxima ſecuritas:
quâ ſępe haud minus tuti quam virtute noſtra ſumus.
Inter quæ, cingendo oppido inſtare aſsiduo juuentus
noſtra: dies pariter nocteisque vrgere. Nec, vt alie-
num cœpto opere, celeritatem prætermiſerim. Po-
ſtridie Kalendas Maias, inchoatam militi circumval-
lationem, die octauâ (cum interea & caſæ ſuæ cuique
exſtruendæ) abſolutam; ante menſis exitum, * re-
ductus ac caſtella, ad defenſionem addita, in commen-
tarios mechanicos relatum annotaui. quanquam leui
operâ, nec vt manſura. Prima quippe cura, ſpatium
circum-

* Redoutes.

circumſcribendi, ac cingendi locum. Poſt quam altius educta ſingula, aut firmius munita. †Seps caſtrorum, ſex plerunque pedes alta, craſſa ſeptem, foſsâ octo pedum circumducta. quæ haud modice mox accrevêre. In circumvallatione extimâ, caſtella ſeptem, ſingula majora, ſpecie quadrangulâ, exſtructa. Inter quæ Vlimanum, quà potiſsimum arcendus hoſtis videbatur, coronato ſimul opere ac cornuto, alterumque Diuæ Annæ nuncupatum, ſolo coronato præmunitum. *Reductus quadraginta nouem. †Opera cornuta ſex & decem. Præter * forcipes nonnullas, ac caſtella, quæ dimidiata vulgo, nec vnius formæ. In circumvallatione interiori, & qua propinquatum eſt, †reductus quadraginta nouem, cum *ſuggeſtibus, queis oppidum ac hoſtium munitiones pulſarentur, quinque ac triginta, caſtelliſque quattuor quadrangulis, majori ſpecie exſtructis. Ambitus exterioris longitudo, quadraginta millium ac trium paſſuum, interioris, millium viginti ſex ac quingentorum. Neque ſegnius Præfecto vrbis, intellecto hoſtium conatu, cuncta apparari. Miles æger aut invalidus, fere ad quingentos, pubes operata ſtudiis, egeni, aut ætate infirmi, cum imbelli viduarum militarium ac liberorum comitatu, oppido exire juſsi. ne annonæ graues, cæterorum inſuper officia turbarent. Acceſsêre quattuor è liberis Præfecti, quibus commeatum Imperator dedit. Exeunti ſimul equiti, vel parum vtili, vel oneri futuro, intercluſum iter. Primus noſtri agminis acceſſus, ad quatriduum aut vltra, crebris tormentorum ictibus exceptus. quorum duo & viginti, eâ parte propinquantibus obuerſa, ſtragem minabantur. Inde, præter expectationem, alta ac ſecura

†*Trenchees.*

**Redoutes.*
† Ouurage à corne.
** Tenailles.*

† Redoutes.
** Bateries.*

ſecura quies. vt hoſtiles muros globi militum, aut carri operarum, humo aut materie onuſti, facile ſubirent. Neque tuti à majoribus, minores pilas formidabant; quæ exiguo cum damno mittebantur. Vnde & egeſtatem pulueris plerique ſuſpicari. Alii, intentos munimentis, cætera negligere aut deſpectui habere. Nec interea non cuncta feſtinari. Propugnacula ac turres vetuſtate lapſæ, reſtaurari aut attolli: noua addi. Stationum ordo ac vigiliæ intendi: miles recens ad portarum exitus locari: defenſores muris dari. Advocari ciues, admoneri, vetera commemorari. quæque alia pauoris ſubiti aut incompoſiti delinimenta
» ſunt. Nimis diu ab hoſte hactenus ceſſatum. Adve-
» niſſe diem, qui virtutem pene obliteratam, nouo do-
» cumento commendaret. qui invictos, iterum evince-
» ret. Non defuturos cuiquam animos, qui vetera,
» qui noua cogitaret. Neque mirum, obſideri, qui tot
» annos obſediſſent. Vnam vrbem, tanquam termi-
» num rebellioni à naturâ datam: per quam nec fuiſſe
» domi tutam, ac, ne vltra tenderet, repreſſam. Id do-
» lere. ideo ſe peti. De ſucceſſu è ſuperioribus cenſen-
» dum. Vires nunc eaſdem, eadem locorum munimen-
» ta: homines eoſdem, ac præfectos, idem numen, ne-
» que Diuos alios, præeſſe. Quorum irâ ac impulſu, de-
» nuo eoſdem adueniſſe. Genus inquies ac factioſum,
» ſibi aliiſque infenſum: qui nec juſtos olim dominos,
» nec propriam nunc libertatem ferrent. Aduenisse
» Principem in locum, in quo medius à Cæſare ac Rege
» teneretur: quos ad liberandum nihil relliqui factu-
» ros. Non tam deſidem familiam Auſtriacam, non ita
» hoſti notam, vt id dedecus in ſe admittat. vt, ſuper-
» ſtite ac vidente ſe, Belgarum murus ac præſidium
aduerſis

aduerſus cedat. Neque aberant initiati ſacris, probi, aut opinione tales, qui languenteis inflammarent: ciuem, militem, ad opera, ad arma agerent: per ritus veteres ac nunquam ibi expugnatos, ſingulos vrgerent, Quiſque patriæ conferret, quantum accepiſ- " ſet. Tempus nunc rem agi, ac rebellibus obſiſti. Deo " opes, ſpiritum, ac vitam, credi. quam, vtcunque bre- " vem, gloriâ abſolui. nec amitti, ſed transferri. Pro " quo nullis caſibus infeſta ac æterna, non tam expe- " ctari quam adeſſe. Magis etiam, tum grati, cum " armati ad pericula ac caſus cæteris haud trepide præirent: animis exemplo ſimul ac relligione, vt in populo, obſtrictis. Ipſe, è ſermonibus adverſæ partis, extitiſſe comperi, qui vrbem, tot munitam ſacris, captum iri pernegarent. Id ſe ſcire, id conſtare: id, vt fixum atque indubitatum, apud cæteros præferre. & diuinis, etiam cum ſpecie aut verbis prætexuntur, pauci reluctantur; ex quo cœlum vſibus cujuſque ſeruit, & ad partes valet. quoſdam quoque invenias qui pauciora credunt quàm perſuadent. Quæuis interim circumſpici. Naturæ quoque ingenium, haud temere aquis ac paludibus munitæ, arte ac operibus juuari. eâ parte ante omnes, quâ vis noſtra, & vicinus Princeps. Inter cujus atque Erneſti Caſimiri caſtra, intervallum pene immodicum reſtabat: quo acceſſus hoſti, Pettelanum verſus, per Dongenſem vicum facile patebat. vtraq; interim ſic diſparata erant, vt ſuccurri alteris, ſi quid ingrueret, ab alteris vix poſſet. Quo perſpecto, Brederodio mandatum, vt cum legione propriâ ſigniſque aliquot, quæ ſimul tria millia explerent, locum Dongæ proximum muniret. Obſecuto, caſtra Principis, cum Brederodianis, * aggere

* Trenchée.

*Forts. † Redoutes. continuo, * castellis aliquot † reductibusque communito, itidemque Brederodiana cum Ernestianis, † Orten. * Engelen. ista cum † Orthano, ac * Angellâ, inter se connexa. Quo, vt nostris facilis ad omnia accessus, ita via interclusa hosti. Qui ne, † Crepicordium inprimis atque † Creue-cœur. * Engelen. * Angellam inter, commeatus, cæteraque, quæ advehebantur, necessaria arceret, Disa quoque flumen † Retrenchement. † aggere continuo munitum. Neq; multis post diebus quam ad vrbem ventum, ad mille peditum à Balansonio, Bredani oppidi Præfecto, missi, pube tenus alibi cum cœno ac paludibus luctati, per custodiis ac munimentis intermissa, portâ proximâ, Iohanni dictâ, clam recepti. Animos præcepta pulueris penuria addebat. quod initio finitimis perspectum. Vlimâ oppidum petenti, transeunda Deutera hac parte. Vicus is vicinus, loco eminet nonnihil. vbi suburbanum Grobbendoncquio, atque anatum captura, Batauorum ritu instituta. Inter hodie reperta nobile id aucupium, amœnitate ac lucro incolas oblectat. Auis, certâ tempestate, locis solitis notisque, magno agmine aggregatur. Quibus nassæ, vimine in angustum ex latissimo contextæ, disponuntur. Intra illices, quæ voce cæteras invitant. Auceps inter hæc, domesticam catellam, cui fœno cauda præligatur, offâ ad se pellicit aut trahit. quæ per intervalla, dum discurrit, aui exhibetur, interim cum ipso latet: oblectamen aduentanti, atque exitium receptæ. Circumventæ quippe accursu subito atque in angustum actæ, voluptatem morte luunt. Imperator, re ac vsu cognito, facillimum hac parte ad muros oppidi accessum dari, ac si occupetur, frustra cætera precludi, Comitem Wilelmum, cum

dilectâ

dilectâ manu (mille haud amplius accepimus) munire locum, ac se, jubet. Quod alacritate tantâ consummatum, vt lux eadem, quâ cœptum, hosti aditum negaret. Ad hæc, viam strue plurimâ insterni, ac per mediam paludem duci mandat. Opus, vtile haud minus quam mirandum. tum, vt castra Principis cum Pinsianis, quę ad Deuteram, connecterentur: tum vt liber inter se vtrisque accessus esset. Super cætera, quo agger ipse, vt vniuersi ambitus pars vna, ita terminus ac finis, spem accessus hosti ac subsidii negaret. Nec stupenda minus festinatio quam opus. Vno mense haud amplius sic properatum, vt tormenta machinasque toleraret. Exstruendi ratio hæc fuit. Magna virgultorum vis, quæ clam, prætextu alio, * Cæsaris-wartæ fuerat congesta, clam Angellam, inde ad locum designatum, cum adventu Principis translata. Quibus humida ac paludosa, sex triginta pedum latitudine, contecta. Hactenus, vt accedentes, parte sui, neque dum vbique, admitteret. cum aqua alibi ad sextum pedem sese efferret: Quo impensius cunctorum oculos in se convertit Imperator. qui, vt à mechanicis notatum, inter operas ad primam noctem solitus versari, quia aderat, plus cæteris præstabat. Nec tædebat quenquam sui, qui, nunc puluere, nunc cœno oblitum, præsentem aspectaret: qui adhuc vbique obvium humorem, haustum ocreis, eâdem egeri videret. Interim affari quemque, quemque hortari. Scire se quid labos, quid contentio multorum posset. » Properandum nunc cum maxime, atque instandum. » Hosti præripi, quod quisque festinaret. Manibus » iisdem oppidanos claudi, cæteros arceri. Plura spe- » cies dicentis & autoritas exsequabatur. Indefessi,

* *Keysers-vvaert.*

laudibus attolli. qui tardaſſent, verbis caſtigati, in futurum acrius tendebant. Operis hic modus. Virgultorum ſtruibus ingeſta tellus. Eâ ſuper, pali ſex aut amplius defixi: fere vt interuallo pedis inter ſe abeſſent. qui viminibus, ad inſtar ſepis, valide connexi. Super queîs, ejuſdem formæ ac menſuræ alii; inferioribus virgultis eâ vi impacti, vt eâdem ſpecie haud difficulter nećterentur. eâ altitudine, vt quinque pedes ſupra viam eminerent. Ex aduerſo ſepes altera, eâdem facie oppoſita, vt binis ambæ pedibus abeſſent. Vtranque inter, faces ac virgulta, iterum ingeſta, pedibuſque valide depreſſa. Ipſæ ſepes, ne qua cederent, aut alterum in latus irent, pali denuo viminibus annexi, vt & ipſæ inter ſe hærerent. Ita duplex foſſa circumducta. Quæ, præterquam quod firmarent ſiccarentque caſtra, commeatui acceſſum dabant. qui vix ante carris curribuſque, & impenſis maximis, advehebatur. Ita quicquid loco ante invium aut inacceſſum, tale munimentum noſtris fuit. Agger ipſe, ab operis, quas adhibere viſum, Batauiorum dictus. neque vllo largior ſpes obſidentum, major animos hoſtiles deſperatio intrauit. Is continuatus, cætera conjunxit. Partes autem duæ. Altera, Vuchtanâ à planicie, caſtriſque fere Principis, ad Pinſiana; altera, quâ parte * foſſa, Boſsica nunc nuncupata, ad † Angellæ vicum, ſpatio continuo perducta. Quarum iſta, quater mille paſſus, altera bis mille & quingentos fere expleret. Opus poſteris ſtupendum, * moles vna minus quam viginti, & in foſsâ naues aliquot, tormentis pluribus inſtructæ, defendebant. Accedebant * tormentaria ſuggeſta ad ſeptendecim, excipiendo hoſti: præter ea, quæ in † caſtellorum,

* *Boſſe-ſloot.*
† *Engelen.*
* *Rauelins.*
* *Bateries.*
† *Forts.*

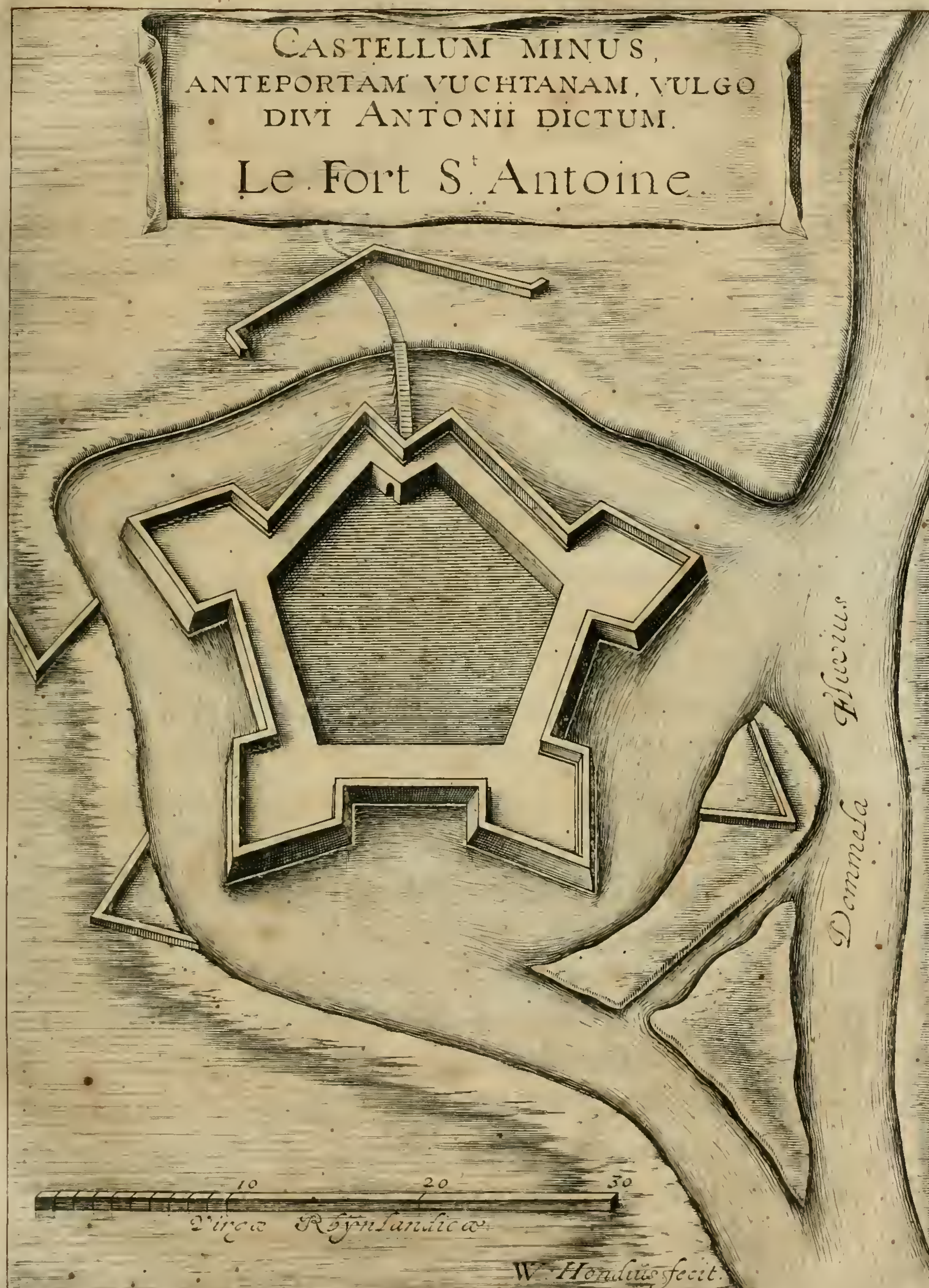
*ope-

* operumque cornutorum propugnaculis exſtructa. Inter hæc, ne quid conatibus obſtaret, fluuii, hinc Aa, inde Dommela, † objicibus atque * aggere intercepti. Pars laboris altera, nec cæteris, difficultatem expendentibus, initio probata. Flumen id Campiniæ, quod caſtra Principis prælapſum, alto flexu ac curuamine, vrbis foſſam, dein ipſam petit. Obſtruendi cauſæ, variæ ac graues. Intima, ne aqua intra valli vniuerſi ambitum recepta, per † acceſſus ſenſim propinquantibus aduerſa eſſet. tum, vt caſtra Principis ac Comitis Erneſti, quam longiſsime eâ cingerentur. Interim, ne flumen vltra objicem injectum, * caſtrorumque aggeres ac munimenta cætera ſe daret, &; vt omnia ambiret, extra foſſam ambitus totius, ducta altera, quæ animoſam aquæ vim exciperet, ac coerceret: cœpta ab agricolis, à milite abſoluta. Mox & altera, eodem vſu, neque minus munimentum partibus quæ parum ex ſe firmæ. Præter objicem injectum, additus & agger, fluminis à ripâ, per depreſsiores terras ad elatiores quam longiſsime perductus: pedes ſex triginta latus. Quem ad quinque, aqua continenter alluebat; † aggere inſuper caſtrenſi, ſeu continuo, munitum. haud exiguum momentum rebus. Vnde &, ſuper ſolitas cuſtodias, pontonibus ac nauibus aſsidue obſeſſus. Inter primas aſſeruandi cauſas, ne ab hoſte, aut vi aquæ, alibi perruptus, commeatum parte Principis arceret. Altera, ne * propinquationes noſtræ aut acceſſus, interrupti, moram cœptis aut incommodum afferrent. Denique, ne vniuerſus ambitus, aut caſtra ſingula, ſic inter ſe divulſa, ope mutuâ atque aditu prohiberentur. &, quod primum rei, morâ ad defenſionem Principi objectâ, facile ac

* Ouurages à corne. Hooren-vvercken.
† Dammen. * Dijck.
† Approches.
* Retrenchements.
† Trenchee.
* Approches.

ſeorſim irrumpentibus paterent. Nec diuerſum A a
*Dam. fluuius in parte Erneſti Caſimiri, * objice haud diſsimili obſtructus, vſum ibi dedit. Quibus fluuiis duobus vniuerſa involuta atque incluſa ſpectabantur. Sed & alibi diſcrimen à difficultate loci haud exiguum reſtabat. quod nonnunquam crebris collibus elata humus, aut ſummiſsior, æquanda videbatur: ne vel latebras, vel locum commodum figendis
†Bateries. machinis († ſuggeſtus tormentarios nunc nuncupant) præberet: iiſdemque vt adæquata facile defendi poſſet. Quod haud minus ad effectum magnis animis ab operis perductum.

Oppido,

CASTELLUM MINUS,
ANTEPORTAM VUCHTANAM, VULGO
DIVI ANTONII DICTUM.
Le Fort S.t Antoine.
Fluvius
Dommela
10 20 30
Virgæ Rhynlandicæ
W. Hondius fecit.

Oppido, haud ſecus ac coronâ, more veterum circundato, caſtellis propinquari cœptum. E queîs, Iſabella, formâ regiâ, ac opere illuſtri, Gallo, alacri virtute, atque ad quævis prompto, alterum Britanno ceſſerat. Erneſtus Caſimirus, moderator Friſiæ, ad Hintumanum vicum oppugnare vrbem juſſus. Pettelanum, diducendo magis ac ſpargendo oppidi præſidio quam ſpe acceſſus, Brederodio commiſſum. Commode, ſub idem tempus, Caſtillonius, præfectus popularibus, è Galliâ tum redux, caſtra repetebat: novum ſtrennui laboris ac virtutis ſuis incitamen. Cujus legiones quattuor, cum Didianâ ac Wallonum vnâ, Britannorum quattuor, ſigniſque extra ordinem conſcriptis, quæ Podwelſius, * prætoriano militi præfectus, dirigebat, expugnationi vtriuſque deſtinatæ. E quibus ſub occaſum Solis, ſigna ſex vtrinque, ſingulis diebus, cum † præfecto legionis, ad cuſtodiam dimiſſa. Propinquandi ea ratio ac modus. Ex vtrâque gente, aliquot electi, ſuam quique * lineam certatim Principis à caſtris inchoabant: à ſiniſtrâ Gallus, alterâ Britannus, media tormenta telaq; inter hoſtium, progreſsi. Qui cum longius vtrique abeſſent, † lineâ communi (quæ communionis vulgo) inter ſe connexi ſunt. vt vtriſque ad alteros acceſſus, vbi opus, & ſubſidium ab hoſte laborantibus, ſic eſſet. Lineæ communis partem fere ad mediam, in tumulo, quem ſponte ſors obtulerat, * ſuggeſtum, cum tormentis ſex, exſtructum; propinquantibus ex æquo defendendis. Quę in hoſtem primo Pentecoſtes magnâ vi diſploſa. Procedentibus vbique, † ſtationes * & ſuggeſta modico diſcrimine diſpoſita: turbando hoſtium tormenta, aut ab impetu hoſtili vindicando noſtra. Ad quæ nihil

*Capitain de la garde.

† Colonel.

* Ligne.

† Ligne de communication.

* Baterie.

† Corps de garde.

* Bateries.

æque

Typus Castelli Pettelani.

Virgæ Rhynlandicæ.

æque ac miles opus: nunciato jam tum hoſtium adventu, & ex famâ credito nonnullis. Brederodio ad Pettelanum ſigna duo, Comiti Erneſto ſex plerunq; ſub Præfecto legionis in cuſtodiis fuêre. Totidem tormenta, quæ è muro pluribus inſtructo, pariter cum operis, grauiſsime infeſtabantur. Neque minus inter hæc proceſſum. Et ad ſingula,† acceſſuum periti aderant ac machinarum, qui conſilio præirent. inter quos tum Parcheuallius ac Boſsius, Britannis iſte, alter Gallis additus, ſolertiâ atque vſu antiſtabant. Ab initio obſeſsi oppidi, ſermones varii de hoſte. quem trajecto Mosâ, Dieſtam, cęteris jungendis, petiiſſe, primò nunciatum. Quod vulgatum temere, & eventus & objectæ ex reſponſis Hiſpanorum moræ, arguerunt. Sed & miſſæ aliquanto poſt equeſtres turmæ, nihil tale deprehenſum rettulêre. Haud paucis quoque poſt obſidium diebus, multa de ſeditione hoſtium comperta. Quorum alii, militiam invtilem, infructuoſam, aſpernari, ac, ni æs exhiberetur, palam detrectare. Miles Hiſpanorum, Bergio, clam palam, aduerſari: & adhuc mandata Regia differri. quaſi morâ vel autoritate expugnandi eſſent, quos momenta ſingula, tot militum tot operarum manus, inacceſſos interim præſtabant. Etiam agricola, cum literis à Principe ac Bergio repertus, quem nequiquam ad obſeſſam vrbem aditus rimantem, vndæ, aut fallaces lacus, interceptum, ſubito hauſiſſe credebantur. Scribebatur ad Præfectum,
„ Quicquid ope humanâ poſſet, liberando oppido Bru-
„ xellæ agi. quæ quo lentius, hoc certius parari. Locum
„ validum ac firmum, quem teneret. quo facilius obſi-
„ dionem tolerari poſſe. E quo planum, impedita adhuc cuncta atq; incerta. Poſt haud pauca hoſtibus aduerſa, vel

† Approches.

vel ſecunda nobis, tandem literæ à Rege. quibus Comiti Henrico Bergio commiſſum imperandi munus. Neque id auerſari ipſe; ſpei ſemper propior, nec detrectator ſui. Imperator, rebus ſæpe maximis admotus: vultu, aditu, ſermone, comis; ſaluâ dignitate, nulli metuendus: quo plebeia ſtudia ac militum parantur. Non judicio ad moram anxius, non lentus exſequi quæ concepiſſet: animo abunde, neque minus famâ nominis præpollens. quam jam pridem, cunctabundus adhuc ipſe, præmittebat. Quæ ſubinde acrior remiſsiorque, prout quiſq; audita aut comperta parum, ocius referret, nunc intendi, interim languere. Is, vt quæque in actis anni hujus apud noſtros aut ab hoſte ſcriptis, repperi, ad menſis Iuniani tertium, ſub horam fere ſextam, veſpere, Bruxellâ abit. Inde Lichterum (Brabantiæ is vicus) propere profectus, copiis jungendis dies aliquot abſumit. Vnde ad nonodecimum promota caſtra. quibus Turnoutanus campus proxime inſeſſus. quo Henninius cum parte alterâ ſtipendiiſq;, Lyrâ, oppido haud procul poſito, advênit. vbi rationem militis inire viſum. Turmæ equitum ſeptuaginta, peditum triginta millia, luſtrata: præter cæteros, quos Breda addidit. Tormenta generis cujuſq;, magna aut minora, quadraginta, rates pontibus efficiendis, molæ frugibus frangendis ac torrendis, cætero cum apparatu, plauſtris vecta. Nunquam alias plus Duci, plus Prę-fecto animi ex copiis acceſsit. vel quod ſubito conſcriptæ, vel quod tantæ. Famâ ſui atque adventu debellatum rati, ex agreſtibus, è tubicinibus, qui de captiuis conuenturi hoſtem mittebantur, quæ ſperarent, reſponderi velle. Scire ac audire velle, quo res loco: quâ fiduciâ tam audax facinus incœptum. Ecquid de »

 diſceſſu

discessu hostium adferrent? ecquid vasa conclamari? Nescientibus negantibusve, interminari, strepere, in-
" dignari, tanquam falsi tenerentur. Addere, Impruden-
" tes, qui vim tantam expectarent. Pœnitentiæ, si matu-
" rarent, locum potius quam armis dari. nihil, præter internecionem, pertinacibus relinqui. Quo diebus singulis audito, admirari Imperator, hactenus rem verbis geri. Aditu jam vrbis, pene & spe, prohibitos, minari ac cessare. ad quæ fixum sibi, & aduersus om-
" nia provisum, Non moueri. Quæ pararet, ex virtute
" & euentu, non ex hostium opinione, famam habi-
" tura: neque dicta melius quam rebus confutari. Nunquam alias frequentius intentiusque apud militum
*Approches. * accessus, atq; externa opera, versatum traditur. Mo-
" nentem singulos, testantem obvios, In manibus cu-
" jusque magnam spei suæ partem. Viri essent, nec de-
" essent sibi animis aduersus hostem; vt vt properaret,
" sero aduenturum, ni cessarent. Vnde noua operis ac militi alacritas, ex voto Ducis. Hinc Harenum mox à Bergio perventum. Vbi loci, belli denuo consilia primoribus tractata. Inter quos repertos proditur, qui Drunum magis opportunum vellent. inde Vlimam peti, inde castra hostium facilius perrumpi posse. quod initio probatum Bergio, dein mutari visum. Et Harenum præferendi causæ plures. quo & commeatuum accessus è vicinâ Bredâ facilis, nec difficilior ad castra. Brederodianis & Ernesti partibus exceptis: quæ & procul, & tentantibus, intercedente Dommelâ, præclusa. pontibus ad hæc præruptis, & custodiis, adversum callidas impresiones, ac ne flumen alibi transmitteretur, opportune ad ipsum collocatis. Cætera vicina magis, & continuus ex hoste tam propinquo metus.

metus. vt aſsidue in armis vel habendus, vel deſubito ciendus, ruptâ ſæpe aut diſtractâ vigilandi curâ, miles eſſet: inter maxima ſpectatum hoſti. Metuens ad hæc Dux noſter, ne vel Hemertana inſula vel Bommelana, nudum accedenti latus daret, Comitem Wilelmum, juſtâ manu tormentiſque leuioribus inſtructum, præmunire aditus vbiq; jubet. Simul & † Angellam ſigna quinq;, confirmandis cæteris, ſubmiſſa. Quibus, pariter & loco, inter primos neceſſario, Solmenſis præſidere juſſus. Ita noua addita ſtatiua; vt diuerſa interuallo, ſic complexu mutuo non minus quam ex ſe munita. Atq; hæc quidem alibi ad famam Bergii proviſa. Nam quâ parte Princeps, adornari cuncta, & intentus ipſe. Singulis diebus paulo ante noctem, præter vſitatam manum, ſexaginta ſigna, ad hæc pleraq; pars equitum, à caſtris Principalibus, ad Pinſiana vſque, in armis ſtare juſsi: eâ ſerie, vt ſignum quodq; quinquaginta paſsibus inter ſe, totidem ab aggere continuo abeſſet. Pone peditem, trecentis fere paſsibus adſiſtere eques; pediti ſubſidium ac robur, & excipiendo hoſti, ſi quà agger premeretur. Quidam & ad oppidum aduerſus hoſtium egreſſus munimenta interim tueri. Deuterani pars præſidii, ejuſque, quod Angellæ, altera, ſub veſperam cuſtodiendo aggeri ad foſſam Boſſicam emittebatur. Quod in Brederodianis quoq; ac Erneſti partibus, ſervatum. Niſi quod minori manu. cum & longe hoſtis, cæteraque haud pridem memorata, ſubitas impreſſiones prohiberent. Neq; promptius alacriuſque alibi caſtrenſe vulgus, vota pariter miſcere ac preces: " Aduenirent modo, ac præſentes, toties minati, ex- " hiberent. Omnia vallata ac præcluſa. non obſeſsis " ſpem, non metum obſidentibus relictum. Abſoluta "

† Engelen.

" opera ac munimenta. quorum ſe præcipuum, ſi cætera
" ra deeſſent, viam animis corporibuſq; intercluſuros. Ea paſsim miles. Cui dum cuſtodiis nocturnis hoſtem præſtolanti Imperator adeſt, cæteris Iacobus Wytſius, ſupremus vigilum Præfectus, moderari juſſus: vt ad ſubita mandata prompti, neque procul eſſent. Interim nec moram Comes Bergius, nec res ferebat. & periculum, ne ſero, quanuis aliquo ſucceſſu, properaret. Igitur Hareno, cuncta æſtimanti, miſsis cæteris, in tempore opem oppidanis ferri placuit. Sedebat, ſi quà Deus ac fortuna daret, tria millia in vrbem poſſe immitti. cujus quanto minor ſpes, hoc magis animus vrgebat; per abrupta ac incerta, ad ſucceſſum niti ſolitus. Nec vni viæ inſiſtendum videbatur. Ipſe, ſiue vt præſens ſuis acrius inſtaret, ſiue, vt, quâ parte noſtra negligentius ſeruari intellexerat, occaſioni ipſe adeſſet, ſiue in vnum locum diſtrahendis quos haud vno invaſurus eſſet, cum pleroque exercitu aduênit. quo confiſus, Pinſiana inter Principiſque caſtra, vbi vires noſtræ, nocte mediâ ſpem pugnæ fecit. quam propemodum immodice juuentus noſtra tulit: illuſtriſ-
" ſimam victoriam, promiſſam nec exhibitam, con-
" queſti. Parte aliâ Dux Bornovillius, cum peditum duobus millibus, turmiſque octo, Dommelâ trajecto, Brederodianis ac Erneſti caſtris, militem ancipiti tumultu concitare ad arma juſſus: ſeu majora meditantem aquæ vis objecta intercepit. Irrito conatu, nec effectu vllo, receſsiſſe, nemini nunc dubitatur. Nocte eâdem, ſpe majori atque incœpto,
* Colonel. * moderator legionis hoſticæ Dieſdorfius, cum tribus millibus, ne quicquam inexpertum eſſet, ad Vuchtana caſtra, Principi inſeſſa, inde in vrbem, aditum

aditum molitus, pari exitu defunctus est. Qui cum aquis, quas obstructus Dommela hac parte effuderat, per noctem diu luctatus, ante lucem passibus haud amplius sexcentis, à castrorum vallo, quo angustus, pluribusque locis interruptus agger, flumine hinc, hinc aquâ inundante cinctus, deducebat, paululum interquieuit. Aggerem haud amplius quam signo militum defendi, in opinionem hosti venerat. De die quidem vsitatum, quod non procul casæ cæterorum, & subsidium ad manum. Nocte plura. & hac nouem, procurante Wytsio, locatæ; vt plerunque summæ rei, ita tum euentus tanti administro. Quorum strepitu aut voce monitus, suorum cladi antevertit. ne receptu quidem, si vlterius processum esset, satis tuto; aggeris angustiâ aut aquis intercluso. Bergio diu de successu creditum, haud leuem, & caducam, inter plurima adversa, voluptatem attulit: visumq; maxima pars voti, miles oppido receptus; tanquam parte obsidii solutâ. Fidem nunciorum quædam Duci ante cognita firmabant. Super cætera persuaso, per angustum aggerem, quem memoraui, ad † continuum castrorũ, cui nectebatur, nec dum eâ parte consummatum, hinc, perruptis castris, ad castella proxima atque vrbem, militem perductum: singulorum, ac prudentiæ quâ obuiam à nostris itum, minus gnaro. Princeps viam hostibus tentatam, post custodias nocturnas restitutas suis, muniendam diligentius præcepit. Cujus jussu, locis aliquot angustus agger, interruptus, *sudibusque præpilatis ac tormentis aliquot munitus, & continuus haud paulo altius educi jussus, spem audendi eadem in posterum præcîdit. Hæc per noctem: prout quæque in commentariis exactæ fidei reperta. Super instituto hostis

† Retrenchement.

* Palissades.

hoſtis varie diſſerebatur. Gnari talium, credebant, validiſsimam exercitus hoſtilis partem, cui Imperator ipſe adeſſet, in planicie Vuchtanâ, copiam pugnandi obtuliſſe: vt, deſertâ Vuchtâ, miles, ex ſe auidus certandi, tum & laceſsîtus, ad relicta caſtra aditum præberet. per quæ tria millia, Diesdorfio commiſſa, eâ parte quâ obſtructus Dommela, clam oppido inducerentur. Bornevilium, ſiue inter Brederodii ac Comitis Erneſti caſtra, aggerem continuum tentare juſſus, ſeu morari noſtros ac Vuchtanis opem ferre, detinendo militi aut ſolâ ſpecie ad arma concitando, miſſum. Vt vt geſtum, in Dieſdorfio ſpem hoſti primam ac fiduciam eventus, haud poſtremis, nec immerito, perſuaſum. Sero quoque ab iis deprehenſum conſtat, nihil nobis invium aut clauſum, & ex arte Ducis clam ſubmiſſos, ac permixtos ſuis, abdita conſiliorum penetraſſe. Vnde gnarum noſtris quicquid iis viſum, & præventi, cum de exſequendo cogitarent. Luce proximâ, in myriceto, inter colles aliquantũ editos, ſubinde & in plano, intra pilæ grandioris jactum, conſpectus denuo ac derepente hoſtis. & tormenta aliquot diſploſa. Queis ſublatus inter cæteros Præfectus equitum Verreickius; conſilio ac manu inter primos. Tempeſtate eâdem Boullionêus, animi erecti, & ætatis prima face ardens, cum nobilitate, quæ virtutis exercendæ venerat, egreſſus caſtris, velitationibus minutis aliquot proluſit. Quod certamen diu vtriſque anceps, Mauwium, illuſtri ſanguine in Galliâ progenitum, extinxit. Iam ſpes toties eluſa, nondum animus promiſſo ac pudore obſtrictus, Bergium defecerat. Quod alibi nequicquam, Pinſiana inter caſtra ac Angellam, experiri placuit. Igitur Præfectum vrbi,

vrbi, loco ad id commodo, cum parte haud modicâ præſidii adeſſe jubet; deſtinatum per hos militem in vrbem immiſſurus. Bauvaiſio Baroni tria millia, delecti omnes, data. vt, præſidiario adorto noſtros, parte eâdem ipſe vrgeret: turbatiſque aut diductis, oppidum cum ſuis penetraret. Hac ſpe, Vlimam prope nox tranſacta. Prima lux ferme erat, neque ex vrbe quiſquam. Ita ſeſe Harenum denuo recepit. Princeps interim (ignotum hoſti) eâ nocte in Pinſianis, cum delectâ manu, re perſpectâ, obuerſari: certâ atque indubiâ venturi clade, ni incepto abſtitiſſet. Notat hoſtis, de mittendis aliquot ex vrbe ſcaphis transvehendo militi Præfectum clam admonitum. Succeſſu nullo. licet nuſquam aut Bauvaiſius aut Bergius deeſſent: loco quoque, ſcaphis deſtinato, ante capto. Ita Imperator hoſtis, extra noxam ipſe, à fortunâ toties repulſus, Boxtelam deflexit. cujus arcem paulo ante Comes Salazarrus expugnarat, non præſidio, non munimento, firmam. quam è noſtris quinquaginta tum, aut ſummum, ſexaginta, obtinebant, quibus *optio centurionis imperabat. Quam victoriam, nec modicam, nec leuem, hoſti viſam, interceptæ literæ cum alio, tum ſcriptæ in Hiſpaniam, teſtantur. acſi ſubito perruptæ Alpes, aut ad omnes Batauorum vrbes aditus ita daretur. Vbi, quotquot arte nandi fiderent in caſtris, convocati: dein, citra ſpem ad exitum, dimiſsi. Conſtat, peruia atque invia tentata: vada ſimul ac profunda, alibi, ac juxta Batauorum aggerem, clam explorata. Aliquot colonis id negotii delatum: in quos, paulo poſt à noſtris interceptos, capitali pœna vindicatum. Sunt qui decies rimatum aditus, ac toties fruſtratum ferunt. Cætero,

*Lieutenant

vir acer animi, quo major expectatio virtutis, multa olim felicissime ausum circumstabat, eo inter cuncta æmulanteis magis anxius agebat. Hinc obsistere hostis, & pro hoste quolibet, propinquus sanguine imperator, cujus efficax exemplum, Principes nobilitasque intuebantur. Ante cunctos pubes Gallica, quæ vt visendi studio aut militandi, ita odio Præfecti vrbis, vndique aduentabat. Cujus causam veterem ferebant; cæterum indignitate rei apud memores recentem. Anno sæculi superioris vltimo, quo Claudius Borlotta fineis nostros prope Mosam territabat, inter cæteros, qui Gallum equitem ducebant, Brevautêus fuit, domo atque origine Nortmannus: vt majoribus illustris, ita mente celer atque aduersus hostem quiduis exequi paratus. Cujus Propræfectus, vt in crebris velitationibus, ab equite præsidiario, ad Syluam Ducis, cæsis aliquot è suis, inter cæteros quos hostis cœperat, abductus est. Qui, occasione quâuis, moram carceris pertæsus, postulare, vrgere, datis literis ad ducem petere, vt redemptionem festinaret. Homo militaris, ac ferocibus plus
» satis promptus, propere rescribit, Neque sui esse mi-
» litis, ab hoste capi: neque moris, captum redimi ab
» hoste. Probrum ac flagitium ad damnum liberalitate
» addi. Nec placere, precio redire quenquam vnde per
» secordiam abîsset. Quos in prœlio, non virtus texe-
» rit non arma, frustra auro aut stipendiis pensari.
» Etiam exemplo militareis animos corrumpi, quibus
» suam sic imbelliem, aut alienam, commendari. Pares
» prope numero ac armis qui fuissent, quo, nisi fugâ ac
» pauore, victos? Velle à cæteris suorum hanc ignauiam
» abesse. quorum singulos, si pugnam aut certamen

hostis

hoſtis daret, binis poſſe opponi. Id paratum, loco quo- »
vis, quâuis lege experiri. Animo conſtare bella: quem »
quo acriorem cuique, tanto aliis ſuperiorem. Sibi cæ- »
teriſque ſuis quantus eſſet, hoſtem, vbi vellet, cogni- »
turum. Ante alios Præfectum. Documenta cuique »
ad manum, & victoriam virtutis vtriuſq; teſtem. Me- »
tus ac dedecoris confeſsionem, penes detrectantem »
fore. Literæ, vt mos in captis, prius lectæ quam exhi-
bitæ, indignitate animos pleriſque inflammarant.
Enim vero, non ferendum contumelias: nec Diui ſi- »
nerent, vt animi ac gloria Belgarum, deſpicatu cui- »
quam aut contemptu eſſet. nedum exteris, qui im- »
petu quam manu prævalerent. Eſſe arma ſibi eſſe ani- »
mos, quos patriæ ac publico impenderent. nec minus »
ſanguinem ac mortem ſua vulnera, quam hoſtis, tu- »
midi ac præferocis, ſequi. Indigniſsimos, queis merces »
ſui ac ſtipendia tot annos proceſsiſſent, qui hæc tole- »
rarent. Ni dimitterentur, ſponte ituros. Grobben- »
doncquius, exiſtimationis ſuæ tenax, atq; aduerſum
hæc, vt aliena, firmus, vrbis regimen ac publica cau-
ſari. Velle, vt priuata ac jam cœpta, cum priuatis age-
rentur. Curam turmę, homo obſcuriſsimus, Gerardus
Abrahamides gerebat: quem cum aliis pleriſque qui
ibidem, Bergam, quam Gertrudis dicunt, ex infami
pacto hoſti dedidiſſe, pauci ignorabant. quibus, homo
ingens animi, ac tali loco nimius, antiquæ ſtirpis atque
cæterorũ tum oblitus, diem dicit: niſi, quod, ex more
militari, de redemptione prius ſtipulatũ ferunt. quod
plerique, causâ transfugæ, haud difficulter credunt;
cujus maxime intereſſet, ne poſt facinus in poteſtatem
hoſtium veniret. Porro agitur vtrinq;. tempus conve-
nit ac pugnæ genus. quanquam de certamine, vt fit,

„ extra ordinem consultus Princeps, respondere, Quo
„ erectus cuique magis animus ac virtus, magis publi-
„ co seruandam. Et, quod decus ex infami hoste peti?
„ cui victor pariter ac victus, similis discedat. Tum de
loco (nam par numerus placebat) quem vicinum
vrbi, pugnæ auidus admisit. *Myricetum, seu plani-
cies Vuchtana, nomen. Portis, aut ex agris, studio spe-
„ ctandi pariter effusi, inflammare suos; Irent for-
„ tes, irent fortunati, quorum virtus eo die additura
„ famam cæteris aut detractura esset. Vtrinque nume-
ro viginti. Belgæ inde, hinc Galli. nisi quod in nostris
Belga vnus, Vtenengus, domo Trajectinus. Hostis
vafer, lectum è trecentis militem, ad mensem stren-
nue exercitatum, noster, vt se dabat, ex fiduciâ virtu-
tis propriæ adduxit. quæ euentum sæpius corrum-
„ pit. Simul propinquatum hosti, Breuautêus, Miles, in
„ hostili, inquit, sumus. & ante ora ipse. quem huc euo-
„ care ausi. Arma nobis totidem & manus. Pares nu-
„ mero, virtute plures sumus. Et me haud vnîus instar
„ heic videtis. Hostem quisque legat. Mecum cura ea-
„ dem ac labos erit. Qui de fugâ cogitassit, eum Diræ
„ omnes infereique pessumis exemplis heic mactassint.
Postquam tubæ cecinêre, moræ omnis ac colloquii
impatiens, in hostem, qui ductabat cæteros, sese offe-
rentem, equo frænis ac calcaribus admisso, magnâ vi
defertur. quem, vt erat plenus sui, ac juventâ ardens,
actâ inter galeam atque extima thoracis glande, equo
dejicit, atque humi voluit. Suum hinc in cæteros per-
mittit: vt par animo aduersum omnes, ita viribus in-
ferior, quod vnus. Donec sui, gens, vt animi vigore
ita impetu invicti, sicubi ante efficaciam non cadit,
Deos omnis hominesque in prœlio testantem, nisi
pro

* Vuchterheyde.

pro ſe quiſque inſtaret, niſi præeuntem pulchro ad poſteritatem omnem ac memoriam exemplo, ſequerentur, fugâ pridem cœptâ, deſerunt ac linquunt. Erat inter cæteros Petreius, intimâ neceſsitate notus Duci, menſæ quoque aſsiduus ac vitæ comes. Qui tum fugæ ac pauoris princeps, mox ad hoſtem tranſiturus, imitatione cæteros pertraxit. Cum interea dux ipſe, cum propinquo vno, nihil vi humanâ aut virtute inexpertum linquens, animis ac manu, quando cætera deeſſent, pulchrum exitum ac hoſtem provocare: mori certus, niſi integrum jus belli acclamatum, vim ſtitiſſet. Hoſtium pleroſque, ſaucios aut cæſos, inter quos & deſertoris fratrem, equos ſex viginti, magno cladis argumento, cecidiſſe, ipſum tribus ordine ſuffoſsis, toties in alios à ſuis reſtitutum, conſtat. Breuautêus, vbi circumſpectans proxima, deſertum ſe à ſociis, ac ſolum inter hoſtem, mox circundari ac duci videt, ingens primo æs offerre. Cum aduerſus vim, nec miſeratio nec virtus poſſet, præter fas, ad vrbem tractus, à Iohanne Milio, Præfecti aquilifero, ac cæteris, qui extra pugnam ac conuentum fuerant, triginta amplius vulneribus confectus cecidit. Inter ictus lentos, ac vindictæ ſtudio diuturnos, teter ac cruentus viſu, quæſiuiſſe fertur, Quid commeruiſſet? „ Quod humanum ſemper, quod diuinum jus fuiſſet, „ hoſti hoſtem nocuiſſe. Et, cur fato tam degeneri periret? Arma ſibi traderent. in mortem ruiturum. „ Iuſſeritne Grobbendoncquius aut approbarit, inter ſtudia atque odia diſſentientium vix liquet. & ad verum cuncta dirigenti, neque cuivis nec facillime accedendum. Cadauer ab affinibus ac ſociis, Dordrechti Batauorum, quo deferri juſſerant, pictoris

arte expreſſum, ac dein in Galliam tramiſſum, diro vulnerum ac ſanguinis aſpectu animoſam gentem concitauit. Quorum primus Haucincourtius, vir nobilis, virtutis tantæ per injuriam oppreſſæ, animo intolerans ac ſui impos, ad certamen Grobbendoncquium, iiſdem cauſis, quibus ante, declinantem, euocauit. Et mox alii ſecuti. Filium, ad Bredam, ſpiritu eodem eâdemque mente facinus ac patrios vlturum manes, Propræfectus junioris Grobbendoncquii confecit. Cujus facti indignatio acerbitaſque, vniuerſum nomen Gallicum tum concitabat. Inter quos nonnulli, exquiſitis deteſtationibus Præfecti caput
» execrari. Deum velle iratum, ni vindictâ compotes in
» patriam redirent. parum memores, quid Patrum Principumque fides poſsit, nec priuata publice cognoſci. Cæterum in oculis, in ore omni Imperator eſſe. quem non labos vllus, non propinquus hoſtis, non timenda eminus aut cominus tormenta, deterrere, quin ſermone, aſpectu, militem firmaret. Neque pauca aderant quæ animos conciliarent. Imperandi expedita ratio ac lenis; vt militiâ ſubacto, & ſub fratre tanto. Vultus, qui benignitatem ſtatim promeret, conſilia ad exitum celaret. In deliberationibus, quærendo, quid ex vſu, ac mouendo, cæteris præire. vt quæſita maxime probarent quibus jus diſſentiendi non adimebatur. Sermo, vt familiaris, & qui tamen definiret. In delictis exequendis, parcior, nec ſegnis. & iraſci doctus quantum expediret; primum animi atque imperandi moderamen. Accedebat meritorum æſtimatio ac cura, pro quâ ordines ac gradus, ſi qui bello cecidiſſent, vltro ſæpe mandabantur. Non æs militare diu prolatum: non periculis expoſitus
frequen-

frequenter miles. cujus ſæpius virtute quam cruore in caſtris vtebatur. Nocteis ipſe exſomnes, dies curis ducere ac vigiliis exercitos. Ad primum mane, ſi quid minaretur hoſtis, ſingula circumvehi, atque in cuſtodiis verſari. Vix reuerſus ac compoſitus in ſomnum, ſi quid alibi increpuiſſet, exilire, circumſpicere hoſtem, aut redire ad ſuos. Vbi labor rurſum, &*acceſſus, quanquam hoſte jam propinquo, ideoq; in armis noſtro, calide promoti. horâ ſæpe eâdem, quâ admiſſus ſomnus & turbatus. Si quod pulcrum facinus patrandum, præmio paciſci, & haud multo poſt largiri. Increpare ſegneis, alios ſpe lucri, aut commemorando quæ geſsiſſet quiſque, ad audendum licitari. Ante cæteros Britannum, quem, in mortem ac contemptum vitæ, tanquam rediturae, imperantes agunt. Accedebat gentium duarum æmulatio, de quâ commemoratum: eo acrior intentiorque, quod nuperrime hoſtes, in iiſdem caſtris de virtute nunc haud minus quam tum de victoriâ, certarent. Quæ mirari, etiam externi. In congreſsibus, in epulis, ad cœlum ferre: ad nomen Ducis, in hilaritatem ſolvi. Patres, qui autoritate bellum ac conſilio regebant, cura altior habebat. Qui ſuppliciis quotidie ac precibus inſtare, Animi ardorem vt remitteret, ac » ſummæ rei conſeruaret. qui quo major, tanto cau- » tius habendum. Curæ quidem numini diuino no- » ſtra eſſe, maxumo felicitatis argumento jam teſta- » tum. nec humanas tamen cautiones neglegendum. » Tot mortalium, præſentium, abſentium, ſalutem » agi: quam cum vno toties iiſdem caſibus exponi. » Militem, in bellum aut in mortem, æſtimatum duci, » vt quocunque ejus caſu publica procedant. Fruſtra, » ni

*Approches.

„ ni ſuperſit cui innitantur. Votis nihil addi poſſe, niſi
„ vt ad magnitudinem ſucceſſuum diuturnitas accedat. quod è ſuis primum. Scriptæ quoque ejuſdem argumenti literæ, jam aliis vulgatæ. Ad quæ ipſe, Sæ-
„ pius compertum ſibi, quantum ſe abſente opera
„ procedant: neque pœnitere, quantum, cum adeſſet,
„ promouerent. nam alacritatem ſingulis ab vno addi.
„ Sollicitum ac graue ſibi, tot tantoſque ſumptus fieri
„ in diem: quos perire publico, ni recte impendantur.
„ Partes ſibi has impoſitas à Deo, has tuendas. Nun-
„ quam alienas aut temeritatem placuiſſe. In ſuis cui-
„ que pulchrius agendo quam invtili aut ociosâ morte extingui. & præfixum cuique vitæ finem. Nobis conſtat, monitum ab hoſte, vt Principem ſe meminiſſet, nec ſecuritate ſui fatum provocaret. Ego, quo humana altius perluſtro, eo vitam Principum ac curam firmioribus præſidiis inniti reor. Siue immenſa ac æterna mens illa, quidlibet complexa, proximos in terris acrius tuetur. an, quod cæteris ad deſtinata provehendis intereſt, vt vnus maxime ſeruetur. Neque tamen caſuum incerta atque occulta nobis, provocanda dixerim. Pleriſque conſtat, junctos lateri haud ſemel machinis ſublatos: pilas grandiores ante pedes, tanquam interuentu numinis, prolapſas. quas ſtitiſſe vis humanâ major videbatur. In propinquo, vbi impetus hoſtiles ac bellorum caſus * Crepicordium arcebat, vitæ ſocia cum ſucceſſore, vt periclitanti propius timeret, inter metus ac ambigua rumorum agitabat. Quæ ſi quando poſt cuſtodias nocturnas raptim interviſeretur, dubia videndi denuò quem curæ militares revocabant, victa matronali luctu, feſtinantem dimittebat. ne aduentu quidem

* Creuecœur.

dem ſatis læto, cum diſceſſum minaretur. & bis geminus ac mœror. Quæ militiæ ac Reipublicæ intento, maritali tamen animo transmittebantur. Britannis interim Galliſque * acceſſus ad caſtella promoueri. Quo conatu ad externa Iſabellæ opera jam ventum. Quæ cuniculo tentata, nec ſic facile ceſſura, aliud ſuadebant: & jam multo ſanguine animus ac virtus ſua Gallo ſtabat. Quorum plures, neque pauci è primoribus, quos inter & Famarſius ac Vitenvallius, Præfectus alter legionum, alter vigilum, vulneribus adfecti, mox & fato conceſsêre. Forte Dux Candalius tum imperabat. Cujus ſuaſu, & quod temporis jactura properanti iniquiſsima, vtranque foſſam vineâ continuatâ transmittendam placuit. Quam tormentis aliquot ac † ſtationibus firmatam, pene * & ſuccincto valli jam admotam, clam aggreſſus, ac propemodum ingreſſus nocte hoſtis (quinquaginta facinus id auſi) poſt certamen atrox ſatis, à Douchantio, haud ſegni † legionis Proprætecto, cui partes imperandi tum obuenerant, repulſus; cæſis aliquot aut captis. Neque ſegnius Britanni aut diuerſa, quos hinc pudor, hinc virtutis conſcientia agebat. Cætero, vt cuique ardor, ita de ſucceſſu arbitrari, cui tempus quoque ex voto quiſque deſtinabat: quod, vt ſæpe fallit, ita feſtinanteis acrius ad finem vrget. Nec vtriſque diſpar hoſtis, ita animis atque armis ſingula tueri, vt ne paſſum quidem, niſi vi majore ejectus, cederet, aut de ſe largiretur. Quæ inter, nihil æque ac ignita jacula terrere. (* malo Punico in caſtris nomen.) quæ nunc machinâ, nunc manu ſpargebantur. Negant quicquam ſæuius repertum, ex quo mortis titulos ingenio produximus. Correpti

Approches.

Corps de Garde.

Faulſe-braye.

Lieutenant-Colonel.

Grenade.

eâ tempeſtate, tanquam fulmine, mortales cum murorum aut domorum partibus impellebantur. E quîs vnum machinator deſtinato actu cum libraſſet, arma, vaſa, veſtes, aliaque in aërem rotata aduertêre noſtros. neque dubitatum, quin armamentario ex vſu incidiſſet. Quæ ab hoſte, quamdiu ad externa munimenta, aut *ſuccinctum valli, optimum vitandis talibus ſeceſſum, aditus pateret, fugâ aut receptu vitabantur: occupatis, atque in arctum milite redacto, gemitus, clamores morientum exaudiri; vix ab hoſte aliter excepti. Et jam voces (eò propinquatum) ac colloquia miſceri. Peti quoque fumo, per ludibrium aut jocum militarem, mutuo ſe inuitare; mox de integro ac magis ſæuituri. Læta atque amica, vt in pace aut epulo locuti, vulnerabant aut cadebant. Octodecimum ejuſdem Iunii funeſtum libertatis res habuerat. quo Petrus Heinius, de quo haud pauca ante memorata, machinâ majori in certamine nauali ictus, vitâ pariter ac præfecturâ maris ceſsit. Pro Republicâ extinctum, manus ſociorum, expugnatis nauibus hoſtilibus, victoriâ multâque cæde in præſens, famâ in futurum gloriâque, ad poſteritatem tranſmisêre. Mors quam hoſti læta, tam rumore aduerſo apud nos accepta. Plurima ignotus, ac illuſtriora ante famam geſſerat. intentum patriæ ac ſumma meditantem, mors oppreſsit. Indiam jam olim, maximâ cum curâ perluſtrarat: quam tum magnis facinoribus ac laudi deſtinabat. Literarum prope rudem, vitæ ſuæ ac virtuti propiora oblectabant. Ocioſus, terræ ſinus, ſpatia ac ſitus contrahebat; orbis, quem perſpexerat, formator ipſe: exprimendi quoque ac formas nauium delineandi, mire gnarus. Cætero cum mari tranſi-

* *quod alias Lorica horizontalis, vulgo Faulſebraye.*

tranſigebat. cujus freta ac vicina terræ vada, non ad ludicram jactantiam, vt nautica juventus ſolet, ſed vt nandi arte aduerſus ſubita inſtructus eſſet, transmittebat. Corpus viro vegetum ac ſucci plenum: colos viridus: erectus animus ac præſens; ſuis tantum artibus imbutus. cujus vim ignorant, qui inſolita tuentur, nec capeſſunt. Sermo rarus, ac nonnunquam cogitatione interruptus. Animum ingentem vigor oculorum præferebat. Vultus grauis, neque pro fortunâ quamdiu impar. nam vberiorem & imperium, virtute commendauit: ne illis quidem detrectata, qui ſeueritatem nimiam clam accuſarent; niſi quod ſuſpecti de ignauiâ, ambitioſum credi mallent. Et vrbanitatem quidam requirebant: parum gnari, quantum mare & palatium interſit. à quo procul, manu Principem demerebatur. Diſciplinæ, vt in turbâ vitiis aut ocio corruptâ, ſtrictæ ac contentæ. Verba nauteam ac mare olebant. ni parêres, compedes ac numæ. Formidata, quibus probitas aut pudor. nam infamiæ ac famæ, poſt amiſſam, neque cura, nec diſcrimen: pœna ac ſeueritas flagitiis æquanda. Caſuum incerta, nec, vt vulgo, provocare, nec oblata detrectare ſolitus, temeritate intactum nomen, providentiâ ac curâ in futurum tuebatur. Nemo plura, nemo fortius euaſit. Neque ſemel, cum vel forte, vel vi tempeſtatis, in profundum lapſus eſſet, littori aut puppi, curâ numinis ſeruatum patriæ, marini inſtar monſtri involutum algæ, adnataſſe ſui memorant. Ad Baiam pertinaciter cum hoſte decertanti, & ex pugnâ ſaucio, cum ægrum corpus, vt pugnantibus adeſſet, paullum erexiſſet, ſtratum, cui incubuerat, tormenti ictu ſubito ablatum. Quæ haud raro,

fati ſui admirator, & modeſte, prædicabat. Diſciplinam etiam nunc juuat. quæ ad tempus, maximâ commerciorum noxâ ac diſcrimine prolapſa, hoſti vim ac ſpiritus addiderat. Vnius famâ ac ſucceſſu, vinci aliquamdiu, magnâ ad vlteriora ſpe, deſiimus; converſo in victorem metu. Nihil altius bonorum mentes penetrauit. Erant, qui invidiæ in tempore ereptum ferrent, quæ æqualium virtutes, niſi ſpecioſis atque inanibus ſubnixas, leuitate eâdem deprimit quâ tollit. nec fortunæ de cujuſquam magnitudine credendum, niſi cum nocendi vim amiſit; quod poſt ſummam lucem homini in terris datur. Funus Delphis Batauorum, apparatu maximo; ad ante tertium inſtantis Iunii, elatum, omnis ordo Reipublicæ deduxit. Inter ea Iſabella premi: vt * ſuccinctum valli, pone exteriora opera ſubrepens, pene jam teneret noſter; pulchrum quidem atque in juſtam altitudinem eductum, magis tamen hoſtium opinione, quam re firmum; tandem & Candalio, quibuſdam quoque è noſtris dehortantibus, perruptum. Sic exactus hoſtis, atque eâdem parte vinea immiſſa. Poſt quæ propugnaculis ſuccedi. quibus quanto propior Gallorum pubes, eo minus voto moderari. Moræ omnis, maxime victoriæ intolerantes, manu modo ac virtute experiri: modo inter ſe hortari: modo probra jacere ac minari: ſumma mœnium conſcendere ac ſe oſtentare obſeſsis: prorſus nihil aliis aut ſibi tutum pati. Quæ ſilentio tranſmiſſa hoſti. iræ ac vindictæ ardor, preſſa aut ad tempus condita, in alios, plerunque & immerentes, expetebant. Interim cuniculus parari: cujus metu, die altero quam Boxtelâ à Bergio diſceſſum, miles clam evaſit. Ita Didius, qui impe-

randi

* *Faulſe-braye.*

randi vices tuebatur, ſuos protinus induxit; alio facinore mox memorandus. Occupatâ Iſabellâ, aliquot tormenta protinus in vrbem ac Antonianum verſa: cujus itidem ad propugnacula jam ventum. Ipſum, alterâ hinc die, eodemque metu, quo ſuperius, deſertum. Alacri virtute vtrobique atque inſolitâ certatum: quam & ſors promouit; deſignatis imperandi vicibus, qui plurimâ pollerent. inter quos Harwodus, † legioni popularium Præfectus. Ad Antonianum, quod Britannis demandatum, via eminentior elatiorque, cæterum anguſta ſatis, deducebat. Aditus difficultatem inſuper lorica, (quæ *transverſa vulgo) intendebat; primo omnium, Harwodo præſide, deſerta. Inde † linea, ad dextram * vineæ appropinquantis, prohibendo aditu noſtrorum, ducta. Die altero dimidiata Luna, vltra foſſam † viæ coopertæ: in quo tela aliquot inuſitata, præter haſtas & ligones, abeuntibus relicta. Nuſquam acrius pugnatum: multatusque ibi oculo Podwelſius, prætoriani militis Præfectus. Forte, Aſtelæo, equiti ac * legionis Proprafecto, cura tum euenerat, juſſumq; Ducis, invadendi hoſtem; munimento loci ac ſucceſſu pertinacem. Quinquaginta militum, cum * optionibus duobus, ſatis ad id viſi. ſic ejecti qui ſeruabant. Sed ad tempus. nam & ſpatium anguſtum, & expoſitum operibus vicinis; maxime caſtello, de quo agebatur, nondum expugnato: nec ligonum vſus, inter tormentorum jacula atq; ictus. Pulſus ergo ſimili vi noſter, & cuniculo admotus ignis. Quo accenſus alter, hoſti jam inſtructus, & vterq; maximo noſtrorũ damno. Terræ quippe aggeſtu, aditus præcluſus, læſi aliquot ex operis, nec pauci militum oppreſsi. Ad hæc vineæ vicinæ, pariter

† Colonel.
* Traverſe.
† Ligne.
* Galerie.
† Contreſcharp.
* Lieutenant-Colonel.
* Lieutenants.

diſruptæ aut impulſæ. Quæ eodem prope loco duæ; quarum altera cuniculo jam ſtructo, altera caſtello deſtinata. Cujus partem Aſtelæus humero excepit: violento ictu, & ad mortem; cæterum incluſus ferro, & aduerſus vim munitus. Alterius ruinâ, machinator Theodorus Nielſius, obſidionum aliquot delineatione, hujus quidem maxime, illuſtris, ſubito abreptus, ſub emoto ac congeſto puluere, anceps vitæ jacuit: donec ore & brachiis è vineâ exſertis, vt liberius ſic manifeſtius ſpirantem, invenêre amici. Quorum manibus, à vultu, oculis, ac toto corpore, diſcuſſa terra, nouo quaſi partu, diu deſideratum dedit: pede tamen dextero obtritum; damno nobili, ac famâ compenſato. Vineis refectis, nouus hoſti terror, & pro nobis. Ita tum deſertum vltro, quod virtuti inacceſſum fuerat, vt metu ejus dederetur. Paullo poſt, Harwodus, jam vrgente vineâ, ac penitus transmiſsâ, eâ vi incubuit, vt vltra deſtinatum obtineret: ita hoſtem, ſtrato ponte, neque penitus præ feſtinatione abrupto, fugientem inſecutus, vt impreſsione eâdem alteram * tranſverſam, vrbem verſus, inchoatam modo, expugnaret; quæ perfecta, longum noſtros moratura putabatur. Cui, ſatis per ſe editæ, impoſitum † ſuggeſtum cum tormentis tribus. Hoſtis vi dejectus, proximis operibus receptus eſt. Neque minus vrbi interim Erneſtus Caſimirus acriter inſtare; quanuis aquæ circumfuſæ vis haud parum moraretur. ne ceſſante quidem Brederodio cum ſuis, quem à Pettelano palus adhuc interjecta diſtinebat. Vrbi eâ parte propinquanti, via vna, vt anguſta, ſic iniqua, ſuperabat. quam hinc Dommela, hinc foſſa ingens ac paludes aſsitæ cingebant. cum præcipua hic opera

* Traverſe.

† Baterie.

& vires hoſti. Vbi Galli cum Britannis, æmulatione denuo commiſsi; rebus noſtris amiciſsimi, cum gente, cujus ſanguine ac animis haud modice libertas noſtra creuit. Nec torpere Gallis indoles, quos, ſuper inſitum ardorem, alienus excitabat. Stet hac ſine ſociorum amor ac certamen, vt, quo inter ſe obnixius de gloriâ contendunt, eo acrius pro Belgico communi allaborent. Neque obſeſsi minus pertinaces, vel tentando iterum quæ amiſiſſent, vel tutando quicquid nondum hoſtis occupaſſet. In diuerſa interim conſilia ac rationes Ducem hoſtium inexpugnabilis obſidio trahebat. cui diducendæ quiduis experiri certus, militem Cæſareanum aduentare intelligit. Cæſar, quanuis hoſtem haud profeſſus, Regi id deberi ratus, cujus viribus Germaniæ res ſteterant, inſtanti ac per nuncios vrgenti, ne, quo tempore de re communi ageretur, opem ac ſubſidia tardaret, agmen numero haud modicum, ferociâ ac corruptelâ ſuis potius quam hoſti metuendum, mittit. turbam, ſpe licentiæ conſcriptam, efferam, ſeditioſam; quo frequentius impune multa perpetraſſet, eo acrius auſuram. Diſquiſitâ belli ſede, ante cæteras Veſalia probata; transmittendo commeatu, aliiſque, inter primos commoda. Cliuenſium id noſtrâ tempeſtate oppidum, Germanicâ in ripâ, propter Luppiam ac Rhenum confluenteis ſita: inter eas, quæ Imperii habentur. Huc tormenta, machinas, miſsilia, ac commeatus, neque modicam pecuniarum vim, transferre viſum. Hæc armamentario, hæc gazæ deſtinari. Ibi pedes, ibi eques conuenire. Eo Bergius accepto, litteris Præfectum Syluæ monet, Caſtra, præter ſolitum munita, penetrari ſuo milite haud poſſe, jam „
expertum.

„ expertum. Quare aliud agendum. Copias Cæſareanas aduentare. manum validam in armis, quæ Veſaliam contendat. Iunctis viribus conſiliiſque, aliquid tentandum quo ad pugnam adigatur hoſtis. Nunquam niſi obſeſſorum bono aciem auſuros qui nunc quiduis minarentur. quibus, ſi id Diui proſperarent, præmium virtutis liberationem dari. Quidlibet in eo, vt obſidium tantiſper magno animo ſuſtineatur. Non abeſſe quicquam, cui præſens animus adeſſet. Tolerando paucos dies, multum operæ facturum. Iſtas vbi accepiſſet, flammam è ſupremâ turri agitaret: die ſubſequenti, fumo ſignum ex eâdem dandum. Id, perlatas, argumento fore. Idem nocte proximâ ac die, poſtquam miſſus eſſet qui reſponſum ferret, repetendum. Vtriuſque ex vſu id futurum. Literæ, vt aliæ haud paucæ, præter ſpem à noſtris interceptæ, deſtinata eluſêre. Ita Bergius, ad omnia incertus magis, modo cuncta feſtinando, modo alia atq; alia volvendo, prorſus animi diuerſus, tandem Boxtelâ diſcedit; Grauiam, vt credebatur, obſeſſurus. Ipſa vrbs in ditione Kukiana, munimentis, cæteriſque, quæ firmando loco arte aut ingenio parantur, inter principes noſtrarum. Neque cura vſquam Patrum aut induſtria ceſſabat. Egeſtati auertendæ mille doliûm farinæ, nauibus duabus mitti viſum. Quarum prior cum per vada forte obhæſiſſet, vnus militum, qui deducendæ additus à noſtris, clam elapſus, neque multo poſt deſideratus, ſuſpicandi cauſam cæteris injecit. quæ & properandi fuit. Commeatu, quem majoribus imponi ſcaphis placuit, vix mœnibus recepto, manus hoſtium ſecuta, qui ingenti numero ac ſero aduenêre. Imperator noſter, quanquam

quam instituti tenax, prout quæque hostis ageret, consiliis ac milite distrahebatur: haud ignarus, Graviæ, vel cæterarum causâ, succurrendum. Simulata pariter ac vera, in diuersa impellebant; æque ex occasione nocitura, ni præverterentur. Forte cum viginti signis, quorum singula ducenûm militum, Præfectus legionis Varicus, ad flumen Isalam invigilabat. Is pleramque manum, ex mandato, magnâ vi ad vrbem, cui timebatur, rapit; biduo quam ante mœnia conspectus hostis, oppido receptus. Mox Stiromius cum quinquaginta aliis, turmisque equitum viginti, Vahalin atque Isalam è castris petit obsidetque; ripas fluminum, aduersis commodas, suspectas nobis, clam obire jussus. Additum, vt cætera ” per se curaret: nihil negligendum quod ex vsu: rei ” summam agi. Quo tum tempore & Wilelmus Comes, qui Hemerti hactenus agebat, ad obsidionem & Orthana castra revocatus, partem militis Stiromio adjunxit. Cæterum haud paulo majus gerere hostis, neque vnius, vt præferebatur, vrbis curâ tangi: Bergio haud infeliciter ad alia conuerso; si quæ, Isalâ transmisso, ad Velauiam fors omnia tentanti viam daret. A quo Lucas Cairus, Lingæ oppido * Præfectus, cum duobus millibus præmissus, Gochum prope, locum capit; jussa ibi cætera expectaturus. Inter ea Bergius, omissâ Grauiâ, quam quisque destinabat, Mokam, vicum prope Mosam, lapide altero ab eâ vrbe, petit, trajectoque fluuio exercitum haud procul Craneburgo locat, Barbansonio, cum turmis aliquot ac peditum sex millibus, ad arcem Gennĕpam relicto; circumveniendi per incerta hostis, &, si quid auderet, adfuturo. Geldriæ, quæ fœderata nobis, partes

* Gouverneur.

tres plerique ſtatuunt. Velauiam, quæ Arenaco, Harderwico, ac Elburgo colitur. Betauiam, quæ ſimili vocabulo antiquum adhuc nomen & initium demonſtrat; vrbibus, Bureno, Culenburgo, Bommelâ, Neomagoque, habitata. Tertia, Zutphanienſis ager; cujus caput vrbs, quæ nomen dedit. Sæpe haud eueniunt, quæ eventura credas. eſt, vbi timide tentata ac vix poſt ſucceſſum credita, occaſione ſolâ prouehuntur. Securitate noſtrâ, & fortunâ hoſtis, foris aliquamdiu obſeſſores, domi vno die occupati ſumus. Cujus neglegentiâ id hoſtibus in nos permiſſum, plurimi ſcrutantur. Sunt qui ignorari malint. neque nobis ex induſtriâ celatæ veritatis inquiſitio aut cura, ad invidiam probatur. Cæterum, & tradita præſentibus & credita, eâdem fide reddam. Diſtractis varie, vt ante memoratum, vigilantibuſque noſtris, neque minus ſparſo hoſte, cujus pars Veſaliâ haud procul oberrabat, Cairus Dulquiuſque, ad nongentos, ſclopis vſitato longioribus armatos, locum Iſalæ, neglectum noſtris, ſpeculati, è præſidiis finitimis adeſſe jubent, pariterque, ne quid flumini trajiciendo deſit, ſcaphæ aliquot ad ſubita paratæ, cum tormentis, quæ ad manum, plauſtris imponuntur. Famâ, vt fit, protinus perlatâ, duo è proceribus, Arnemus atque Hacfortius, ad Comitem Stiromium legati, qui tum Vahalin haud magnâ manu tuebatur. quem parte alterâ, cum totâ vi ſuorum (deſtinato impetu eâdem nocte, vt fertur, in Betauiam) tenebat hoſtis. Nullo milite in Velauiâ, ad manum pauco, par diſcrimen imminebat. Miſsi (ſero, vt quibuſdam viſum,) ad finitimos prætores, qui agreſtes copias ad arma ſubita vocarent. quibus, è Stiromianis, ſigna

quattuor

quattuor cum turmâ accefsêre. Additus ducendis hoſtibus Hermannus Coultienſis, portitoris Weſterovordani filius. qui & ſtipendia equeſtria feciſſe hic prius ferebatur. Quo haud dubie tum intellectum, Iſelordam peti. vbi & caſtellum, noſtris inchoatum, necdum penitus munitum. Viſum in hac feſtinatione, conſulem Dibbetium cum ſexaginta ciuibus huc mitti. Quâ eâdem nocte, ex aduerſo caſtelli, de quo memoraui, alterâ in ripæ parte, hoſtis consêdit. Vbi, dum expediuntur dum tolluntur plauſtris ſcaphæ, nauis noſtra, quæ ad fluminis præſidium ibidem ſita, ſtrepitu commota, ſocios nauales aliquot dimittit. qui plerique quanquam cæſi, hoſtibus terrorem, qui & vnde eſſent, injecêre: edoctis ante à ſacrificulo Dunenſi, tutum ibi aditum, nec vllo milite aut cuſtodiis inſeſſum. Quæ diuersâ parte dum geruntur, turma è * Betauiâ vicinâ, cum duobus ſignis peditum * Betuvve. aduentat. Dirigendæ rei ac conſilio Hugenius Senator vna miſſus. Eques, ſi quid hoſtis interim tentaret, legere oram fluminis jubetur: qui attonitus inexpectatâ rei formâ, aliquanto intra primum lapidem ab eo loco retrogreſſus, dein † mole flumini op- † Kribbe. poſitâ defenſus, ſclopis longioribus agreſtes in planicie diſpoſitos abarcet. Et tormenta duo aderant, quæ interim promota, atque in loco fixa. Quo perſpecto noſtri, militem Britannum, quem tribunus Dabſius ducebat, tranſmittentibus jam flumen immisêre: ſigno altero, ſuperiori loco, quo tentatus primum aditus, relicto. Dabſius, pugnandi ex ſe auidus, conſpecto ad hoc, partim alterâ in ripâ militem tranſmiſſum, partim in aduersâ qui haud ſegnius inſtaret, inter primos cum ſuorum aliquot occum-

I 2 bit.

bit. luculentâ ſatis clade, loco tali, quanquam in vnius nece. Ita ſignum alterum vocari. Cui acceſsêre è ciuibus nonnulli, præeunte Hugenio ac moderante. Nauis, quæ, pleriſque cæſis, nullo vſu aut exiguo, in flumine oberrabat, Scotis aliquot inſtructa. durum id in armis ac laboribus infractum genus. Qui ne primis adhuc hoſtium conatibus interuenirent, ventus ipſe inter aduerſantes, ac tranquillitas obſtabat. vt ſubinde appulſa ripæ, aut infixa vadis, ſociorum artem ac conſilia fruſtraret. Ita vix in hoſtem acta. Inter quæ è ciuibus ac milite intellectum, fruſtra omnia tentari. ripâ alterâ admiſſos, locum inſuper munitum forte aut naturâ, inſediſſe, quem bis irrito conatu à Bojêro, legionis haud incelebri Præfecto, circumſeſſum aut tentatum. Neque multo poſt, & nauem, pilâ grandiori in certamine trajectam, mox depreſſam, vt jam hoſti liberum ad ſuos aditum, aut virtus ſua aut fortuna noſtra daret. Duo interim * campeſtria tormenta, Arenaco in ſubſidium aduehebantur. Queis vt peti fruſtra, ita deſtinatis acrius inſiſtere hoſtis. Nauis, ne tormenta precium victoriæ augerent, puluere nitrato ignibuſque abſumpta. Viribus noſtrorum Iſelordam ſubito conuerſis, defendendo loco, ſimul & ſubſidio ibidem præſtolando, victor, voti compos, domo vnâ ex agreſtibus accensâ, Bergio ex pacto ſignum dedit. qui cum agmine mox toto inſecutus. Hinc jam Iſelorda peti. Pari, quo in cæteris, ſucceſſu; ni tres turmæ, miſſæ à Stiromio, ductore Swatſenbergio, ſuppetias in tempore aduenifſent. Quarum ſubitâ impreſsione, ad proximos receptus, quanquam nouo milite firmatus (mille ac ducentos numero Veſalia ſubmiſit) ſaucioque

* Velt-ſtucken.

duce

duce noſtro, denuo redactus hoſtis. Quibus curis anxii Geldrorum primi, ad Stiromium, Hacfortium Hugeniumque mittunt, qui ex vrbe Grauiâ, cum ſignis quattuor Præfectum ad ſe Varicum redire jubet. Ipſe itinere continuato Arenacum ſubito pertendit. Sero tamen aut effectu irrito, cum præter cæteram vim hoſtis, turmæ quattuor trans flumen conſtitiſſent. Rebus noſtris juxta dubiis & quæ pararet hoſtis, Propræfectus legionis Welderênus exploratum mittitur, qui, trucidatis partim obuiis quibuſdam, partim captis, ſingula cognovit. Re cum pluribus deliberatâ, aliis vi expugnandum, aliis cingendum hoſtem placuit. nec diſcrepabat inter omnes, quin celeritas ex vſu eſſet. Nam diſcrimen, rebus integris, vt fit plerunque, haud ſatis in quorundam animos admiſſum, tanto acrius communi pariter ac ſibi metuentes, quemque ſtimulabat. Quæ dum noſtri agitant, coorta ſubito tempeſtas atrox, cœpta placitaque abrupit. Nihil eâ tetrius Annalibus antiquis memoratum. Cœlum pariter ac tellus, vento, pluuiâ, tonitribus, infeſtis ignibus miſceri. Rapi quiſque in caſtris aut impelli: non vt ſui cura cuiquam, nedum cæterorum, eſſet. Ex autoribus aduerſæ partis conſtat, apud hoſtem haud minori ejus metu trepidatum: ſuſpicantibus pleriſque, ſummam eam noctem terris aduenisſe. quæ notata verbis prope totidem, referre viſum. Quo eventu, rei ſumma, & quod luce proximâ venturus credebatur Varicus, prolata; nullis dein viribus, & ſponte, tandem obtinenda. Hæc nonnulli. Alii fatalem tarditatem, neque miſſam ſuo tempore aut agreſtem manum, aut ſubſidium, Dousburgi, finibus

tuendis, jussu Ducis prouide relictum, neque monitum, cum decuit, Stiromium, nonnulli, ne tum quidem properatum satis, varie arguebant: meritis, vt plebis sunt ingenia, ac declinantibus invidiam, ne temere accusasse videantur, pariter infesti. Maneat bellorum regimen ac modus, prout summis ducibus receptum. Nobis sedet, sedebitque, magna, minuma, exiguis momentis dirigi, aut pessum trahi, nec mortaleis curas suis viribus trans fines alibi præfixos cuiquam expediri. Vnâ lege cætera teneri. in his, nostra; quibus spei plus ac voti quam prudentiæ ad certum exitum rellinqui. Nec Stiromium, accepto nuncio, latebat, festinandum, ne vel muniendi sua tempus hosti, vel cum suis aduentanti Bergio daretur. Sed defuerat successus. Peditum ad quattuor aut quinque millia, cum turmis circiter octodecim, conquiri atq; in hostem rapi jusserat. ad hæc, jam Grauiâ cum suis Arenacum Varicus aduenerat. Nec hosti supra mille pedites cum quinque turmis ea parte habebantur; vallo ac tormentis jam munito. quo, ne quid majore numero auderent nostri, loco castris ante capto, prouide defendebantur. Opus ipsum, subitum ac rude, specie* dimidiatæ lunæ, nec à tergo clausum: pedes circiter ad quinque editum; cum fossâ, totidem profundâ. quæ assiduo ac denso imbre glandium protegebantur. Queis, & pilis grandioribus, objectus miles noster, vt qui solis animis armisque tectus, vallo protinus subiret, post diuturnam pugnam, plurimis amissis, fessus ipse, & expugnationi impar, se recepit. Accedebat his Bassumius, equestris turmæ ductor, qui tum quattuor præfectus, munimentum idem, parte alterâ, non tamen prius quam aggresso pedite,

*Demi-lune.

tentare

tentare juſſus, cæterorum magis quam fiduciæ oblitus, cum haud paucis è primoribus ceciderat; incuriâ (ſiue ardor pugnæ fuit) arcto loco, atque equitibus iniquo, deprehenſus, ac cum ſuis circumventus. Quâ tum ſtrage, duo ſigna infeliciter amiſſa, miles omnis prope cæſus, aut in fugam datus, hoſti animos addiderat. Neque diu cunctari inter iſta Bergius, quin, ponte è nauibus inſtructo, Iſalam cum ſuis ſuperaret: quo trajecto, Diræ tandem, vico commodo, deſêdit. Vbi, quod è transfugis aut interceptis literis tum patuit, ſucceſſus magnitudinem metiri animo, ac commendare ſuis. Quæ in poſterum agenda, cum præſentibus, abſentibus, ſermone ac per literas communicare. Tres exercitus alendum. In Velauiâ, Dauentriam, Dousburgum, obſidendas. ne Trajecto quidem abſtinendum. Alium in Friſiâ, in quâ de Embdâ aut Groningâ, cogitandum. Tertium, quâ Syluæ Duci ſubito ſubueniretur. Aduenifſe finem belli, cui magno animo inſtandum. Panis modo copia ſubmitteretur, quo in vrbibus, in agro, opus. Solo hoc, & aquâ, quam natura cunctis propinaret, vitam tolerari poſſe. Quicquid hoſtis poſsideret, ex occaſione ac ſucceſſu inuadendum. Quem, vt erat animi velocis, nemo acrius vrgebat. Cæterum concilio, vt ante, militari, convocato, nihil æque ac varia judicia tenebant, atq;, vt ferme in talibus, diuerſi magis quanto plures. Neque deerant iniqui rebus, ſero conſultantes, qui præterita aut aliis probata accuſando, in futurum optima morantur; rati quiſque peſſumum, quod geſtum eſſet. Suberat quoque æmulatio ac liuor, & occaſio Dux ipſe, qui ſucceſſu tot annorum, nondum ſatis excuſaſſe credebatur apud cæteros quod Belga eſſet. nam externis

extra

extra libertatem peregrini ſumus. Quidam accla-
» mare, Quicquid primo expugnandum, imprudenter
» prætermiſſum aut neglectum. Arenacum, inſulæ to-
» tius munimentum, non operibus, non commeatu
» firmum, (quo erepto, nullum Rheſæ aut *Embrîci
» vſum,) manu tactum prope ac omiſſum. Inde Wage-
» ningam, inde Rhenam, (& quid cuncta?) ad Betauiam
» ac Bommelanam inſulam, acceſſum facilem ac pro-
» num dari. Vnde ad caput rei, Syluam Ducis. quam
» obſidione eximendam; finem omnium quæ gereren-
» tur ac ſucceſſum. Vnum id ad mentem ac præſcrip-
» tum Regis. à quo, tanquam alia agentibus, recedi.
Forte &, nec fruſtra, addebatur, Fugere hoſtem, qui in
» alieno, ſine commeatu neceſſario aut apparatu, clauſis
» mœnibus ac muris, nullâ potiundi ſpe, errarent. Et
» quid aliud quam famem ſequi, qui deſertam ſterilem-
» que terram, nullo vſu patriæ, cum damno ſuo pera-
» grarent? Vbi præmium victoriæ, egeſtas. &, ſi perge-
» rent, calamitas, ac fœdæ mortes: quas vtilius ad vr-
» bem circumſeſſam, ac diſcrimini expoſitam, ſubiri
» poſſe. Quo vertendos, ſi qui ſupereſſent, animos, ac
» ferrum. Alii, Dauentriam, Zutphaniam, Dousbur-
» gum, occupandas. Hanc inprimis, raro milite ac ci-
» bariis inſtructam. Quidam, igne, ferro, populationi-
» bus, graſſandum: quibus pervicacem hoſtem, nec
» ceſſurum niſi metu, domum atq; in ſua redigendum.
» Qui arcana penetrare videbantur, oppida, Auſtrali
» freto aſsita, tentandum. Amerſurtum, Harderwi-
» cum, tandem & Trajectum inuadendam. Ipſum Am-
» ſtelam ſic premi, & terrorem latius quam arma ſpargi.
» Multa pro ſe fore. Inprimis foſſam, quæ è freto Amer-
» ſurtum petat. quâ, Dunkerckâ vſque, opem ſocio-
rum

*Emmerich.

rum ac ſubſidia admitti. &, ſi armis teneatur, Friſiam patere. Aliaque ejuſmodi deinceps, quorum vana pleraque nec prompta, magnis ducibus pro Bergio probatum. quæ inſpecta nobis ac omiſſa, breuitatis cura vel tuebitur vel excuſabit. Cæterum, pleroſque in noſtra jam admiſſos, inchoata modo res fallebat; irritatis, qui Rempublicam & arma, ad præſcriptam rationem, vt in ordinatâ patris domo, neq; in diem, ſed vt permanſura, moderantur. Quæ tum prætervecti, & pro ſpe ingentes, aliena diſponebant; necdum gnari, quæ ad ſingula deeſſent. Ipſe, quanquam, non ſe machinis, non commeatu aut ſtipendiis, ad expugnationes aut obſidiones lentas, ſat inſtructum, aliaque cæteris ignota, haud neſciret, ſpem vbique vultu præ ſe ferre. Neque nimia jam loqui. vt plerunque ſubitam felicitatem nemo recte moderatur, niſi quem in poteſtate aduerſa adhuc habent.

LIBER SECVNDVS.

RINCEPS ARAVSIONVM, ſupremus belli moderator, in obſidionem adhuc animo conuerſus, nuncio trajecti fluminis haud dubie moueri. Et ſuadebant plures, Occurrendum hoſti, nec præſentibus cum „ damno inſiſtendum. Melius incœptum & adhuc am- „ biguum relinqui, quam tot oppida, tot agros, ſpe in- „ certâ deſeri aut tradi. Duci alia videri. queri merito, ac indignari, Aſidenti ſibi vrbis mœnibus, quæ plu- „ rimarum inſtar eſſet, atque in omnia intento, hoſtem „ ab improuidis in patriam admiſſum. quam, ni occur- „

„ ratur, expugnari. Id periclitanti vitam valetudinem-
„ que præmium reponi. Quibus Arenaci res commiſſa
„ eſſet, ſolos deſeri aut hoſtium conſiliis opponi. Poſſe
„ & metu proprio, vt fere ſubitis, impelli. quo non
„ ſibi, nedum alienis, recte prouideri. Cæteras ſubſidio
„ ac commeatu, niſi hinc petatur, deſtitutas. Copias,
„ quæ ſecum, vix obſidioni pares, & ſi diuidantur,
„ ipſam ſolui: aut; quod toties tentatum, vrbi cir-
„ cumſeſſæ militem immitti. Fœdum atque indignum,
„ prope compotem jam voti, in diuerſa trahi. Fruſtra
„ tot impenſas ciuibus indictas, tot ſtupendas moles
„ operum exſtructas, ſi inglorio ad ſuos redeundum.
„ Vrbis liberandæ ſpe, Velauiam teneri. Forte, nec mu-
„ tari poſſe, quod commiſſum. Quid ſi hoſti inſuper
„ vrbs relinquatur, cujus causâ cætera tentata, nec ſuc-
„ cedat, quod adhuc incertum? Rem ingreſſum ſe, quæ
„ orbis expectationem concitarit. Tot vbique Princi-
„ pes eventui intentos. quoſdam & adeſſe. Hoſtem
„ toties præſentem, ſine ſpe repulſum. Vt abſenti cedat,
„ cui non ignauo approbari poſſe? Vitâ ſibi quanto
„ ſatius defungi, quam autoritatem patriæ ac ſuam,
„ non virtute ſuâ, ſed contemptu noſtri ac ſucceſſu va-
„ lidis, relinqui? Nec deliberandi ſpatium dabatur,
neque feſtinatio ſat tuta. Mora pariter, & quicquid nimis properum, pro hoſte. Inter varia conſilia, quæ duo ſaluberrima, obſidionem non omitti, neque minus, cæteris occurri, viſum. Aduenêre & è Patribus nonnulli, qui obſidii continuationem, cæterorum nomine ac mandato, nunciarent. Interim per vniuerſam inſulam diffundi hoſtis, à quo ad ſubvrbia ac muros Arenaci tum peruentum. Vbi, quæ ex vſu cuique, rapi, trahi, ſpoliari: cætera injectis

ignibus

ignibus absumi. Nihil extra vrbem cuiquam abditum aut suum. Intra, metu ac pauore cuncta consternari. Quidam clam, nonnulli, vt res dabat, palam fugere aut elabi. Vnde terror. & sic plures. Facies insitata rerum, animos turbabat. Ocio armorum, tanquam longâ pace imbutis, hosticus exercitus ad portas: qui vrbano militi præesset cum autoritate, nullus: copiæ pro loco ac discrimine vix modicæ: quæ quamdiu sine imperio vnius, tanquam nullo, & sine vsu, habebantur. non tormentis vallum, nec fortasse cæteris aduersus moram ciues sat instructi. Neque minus formidabile vicinis, caput Geldriæ, tot Ducum olim & imperii totius, nunc & jurisdictionis sedem, prope ab hoste tangi: non antiquam loci majestatem, non existimationis nostræ reuerentiam obstare, quin impune in nostris, domi hactenus aut vltro impetiti, grassarentur. Nam contemptum hostis, inde spes, hinc metus sequitur; promiscuo errore vulgi, vt plus posse existimetur, qui plus audet. vnde in bello sua defendendi vis ac gloria in arcto semper, & offensione animi accrescunt. Igitur Ernestus Casimirus, Frisiæ Præfectus, propere eo missus; vigil, circumspectus, acer, omnium in castris fatigator, indefessus ipse; non quieti, non permissa somno, muniis eximere consuetus: cęterorum quoq; quę necessitas indicit aut natura, parcior quã operæ aut sui. Quinquaginta quinq; signa, turmæ quatuordecim secutæ: quibus jungi posse videbantur quos Stiromius ducebat. Iuncti, signa centum ac viginti, turmas ad triginta quattuor explebant. Gallis Hauteriuius, Britannis popularibus Harwodus, Scotis Haius, Didius nostratibus, præfecti. Quisque moniti à summo Duce, vt Betauiæ in- "

" primis caueretur. cætera, quæ facto opus, ſinguli
" in loco, ac per ſe viderent. Super omnia, Zutpha-
" niæ, Daventriæ, Dousburgo, Swollæ, cæteriſque vr-
" bibus vicinis, commeatibus ac manu ſuccurren-
" dum. Eâdem tempeſtate Geldriæ, Tranſiſalaniæ
" ac Trajectini proceres admoniti, intentus quiſque
" vt ageret. Iumenta, fruges, cæteraque, agreſtum
" quiſque in vrbem comportaret. Quæ transferri
" ſubito haud poſſent, flammis corrumpenda darent.
" Omni rerum copiâ atque vſu, prohibendum ho-
" ſtem. Facile intellecto, vltimam neceſsitatem armis
prævalere. &, vt opibus ad vrbem, ita hic pe-
nuriâ certandum. Brederodius, Trajecti mode-
rator, oppidum curare juſſus. Ac tum forte mili-
tem, in Indiam ad Occidentem deſtinatum, venti
adhuc detinebant; queîs aduerſis, ad ſecunda no-
ſtra vſi ſumus. Vrbi defendendæ, mille electi. Qui-
bus aliquot è Danis acceſsêre, qui poſt pacem
Regi initam, militiâ ſoluti, temere oberrabant. Le-
gio Morgâni, indidem reuerſi, Swollam ac Dauen-
triam dimiſſa. Ipſe, Mudam ac Nardênam, aliâ cum
manu, delegatus. Legiones ternas Theodorus Fal-
keburgus, caſtris Suecicis Præfectus, Regis ſui
ſacramento hic rogarat. quarum pars Trajectum,
Swollam pars, Dauentriam ac Campos, miſſa. Ne-
que major vſquam plebis, ad collationes quaſvis,
Patrum vrbiumque vicinarum, ad tutelam patriæ,
prolixior effuſiorque liberalitas ac fides. Amſte-
lodamenſibus præ cæteris vbique promptis: quo-
rum opes, animus atque erga ſocios municen-
tia æquabat. Tempeſtate eâdem & Hautainius,
Sluſano oppido Præfectus, cum delecto è præſi-
diis

diis Flandrorum milite, ad fossam, quà Trajectum iter est, desedit. A quo, positis statiuis primum ac munitis, aqua, fossæ objice soluto, agris proximis immissa, vicinusque Rheni alueus, eidem fossæ oppidoque, è * Betauiâ, si forte quid ingrueret, tutandæ, ponte stratus. Batauodurum, vetus terræ ejus oppidum, nunc arce firmum, Rheni alueo, aut elici, incumbit. Quò pars quædam, pars & Wageningam missa. Tantâ curâ vigilantiâque summi Ducis, vt adesse, non præesse tantum, credas. cujus jussu, * catarractâ à Mudensibus solutâ, quantum eam vrbem & Trajectum inter, aquis coopertum. Quâ illuuie, non † Vecta modo, qui ab oppido Trajecto Mudam, inibi Austrinum sinum petit, subito inflatus, sed & cætera sic inundata, vt nec fretum inter & Trajectum, neque fossam inter oppidi atque ipsum, cuiquam aditus pateret. Harderwicum signa aliquot Golsteinius deduxit; quod exiguum, nec modici ad cætera momenti oppidum, Austrini freti marginem prætexit. Ita passim milite præsidia firmari. Nunc ad Duces redeundum. Igitur Ernestus Casimirus, vbi Arenacum ex mandato ventum, vires suas ac Stiromianas cum hostilibus conferre. Cognito, minores, nec aperto Marte decertandum, ne in belli aleam commune daret, alios Zutphaniam Dauentriamque, quosdam & Dousburgum mittit. Commeatu insuper prouiso, quo in primis opus; cum frumenta, cæteraque id genus, parce aut exigue haberent. Aliquot seruare Rhenum jussi; cæteris tutandæ vrbi prouide assumptis. Arenacum inter positi ac Culenburgum, Hauteriuio ac Didio commissi: cuique vt præ-

* De Betuwe.

* Sluys.

† De Vecht.

ſcripti ratio ac limites conſtarent. Ita tutis vrbibus ad Iſalam, ac commeatu modice inſtructis, Bergii conatus opperiri viſum. cui, niſi expugnato oppido munito, ſpei nihil, neque metuendum nobis. Velauicum quoq; agrum, ſterilem conſtabat, nec exuſtione prædiorum ac oppidulorum, turbam ali, nulli magis numero, quam ſibi, grauem. Ad hæc non ſtipendia ac militare æs in promptu: quod in agro Turnoutano, primum aduentantibus, dein, Velauiam jam relicturis, neq; alibi, ſolutum, intimæ admiſsionis apud Ducem prodidêre. Neque ob ea Bergius ſucceſſum, ſpecie vberrimum, morari. qui exercitu, quo loco ante Cairus, flumen propere traducto, Diræ (paulo ante memoratum) caſtris alteris deſederat. Vbi & caſtellum, juxta fluuium, Dousburgum inter ac Zutphaniam, vi expugnatum, dein milite ac operibus munitum. Vltra flumen, ex aduerſo, tribus circiter cum millibus, Dieſdorfius munire locum vallo ac ſeruare juſſus. Cujus munimentum inter, caſtellumq; Bergio inſeſſum, †pons ſublicius, quo tutus faciliſque vtrinq; acceſſus eſſet, fabricari cœptus. Vbi fames rurſum, atque exinde morbi. Sed & equi ægre tolerari, aut paulatim macie corrumpi. Quam neceſsitatem ſcelere aut transfugio haud pauci auertebant; non invſitatum iis, qui, de ſe ſolliciti, de partibus ſecuri, precium, non cauſæ merita, ſequũtur: quorum duces prouidi exempla magis apud ſuos metuunt, quam in aduerſis caſtris arma. quare, ne hic quidem diu admiſsi. Quæ vtrinq; dum geruntur, Montecucullanus, Cæſaris Præfectus, peditum ad decem millia, cum tribus equitum, adduxerat. Atque is Mutinæ, antiquâ atque illuſtri domo, cæterum ab Etruſcorum Duce in cultum atque obſequium

† *Pont de pilotis.*

quium

quium receptâ, oriundus, inter nobiles in aulâ Ferdinandi pueros eductus, mox ſtipendio dignatus, tandem in Germaniam ad Cæſarem translatus, atque ad bellum miſſus. Quem cum octo millibus Naſſauius Iohannes mox ſecutus; caſtris ſe Præfectum ferens. Vnde nouæ æmulationum cauſæ, &, imperio diuiſo, minor vis in vno; quanquam callide diſsimulatum, ac mox toleratum Duci. Montecucullanus, acer animi ac magna appetens, nec verbis minor, noua ac inſolita ſpirare. & Hiſpanus, prædicator ſui, eadem profeſsis, tanquam de eventu credit. Qui ad oram primo fluminis cum ſuis oberrare, neque jungi adhuc Bergio; Dousburgo, aliiſque, vt creditur, intentus. Mentem ad inſolita, ſucceſſus Cæſaris, nec noſtra ſatis cognita, agebant. Flagitare Ducem, in poſſeſſa hoſti, aut vicinam vrbem, protinus immitti. Prædâ, nec vlterius, paciſci. Accedebant ſimiles, qui moras ac conſilia peroſi, ſpem in manu ac celeritate habebant. Qui, deprimere hoſtem, ſuis addere animos vt re confectâ, Regis Cæſariſque vires cœlo adæquare, miſerari per ludibrium fortunas noſtras. Quorum vnus, tranſeuntem cum exercitu ad cæteros complexus, Sexaginta, inquit, annis diem, Cæſaris Præfecte, dedimus, " qui cæteros abſoluat. Viden' tu hinc Arenacum, inde " Harderwicum ac Elburgum? Hinc? quid plura? En fe- " rociter ab hoſte laceſsîtum Regem, en obſeſſam Ducis " Syluam, en tentatam vnam vrbem, cujus obſides tot " hoſtium habemus. Eat in annales, eo loco ſigna Regia " conſpecta, vnde in omnes via patet. Et intererat ad inflammandos animos ſuorũ, nihil vſitatum loqui. Fando inter primos circumfertur, extitiſſe Hiſpanum, qui Batauiam teneri, Romam ad amicum ſcripto nunciaret.

ret. Quâ re ad Maphæum Barberinum, nunc Pontificem Vrbanum, nominis octauum, primis artibus ac disciplinis inclytum, perlatâ, rejecisse omen, vt calamitati præuium, ac pessimi euentus. Quem plerunque gentis fastum ac ampullas sequi; diras atque inauspicatas aues. laxo enim animo inflare potius quam acri. Siue ex vero, seu, rumoribus firmandis, magna nomina ac clara assumuntur. Quæsiuisse Montecucullanum, fide eâdem additur, Quot millibus abesset oppidum, quod prædam Heinii haberet; cujus fama adhuc recens tum vigebat. Parum, vt plerique judicabant, gnarum, manu ac virtute parta, eâ optime seruari: tum, per quot discrimina, quot animas, quæ mori didicissent, eo veniundum. In cæteris, haud nimium deceptos gloriando constat. Quadraginta millia & amplius, in patriæ vitalibus hærebant. Nunquam id discrimen ante in libertate aditum. Corruptus ac corruptor miles, rapto cuncta atque incendiis miscere. Vagi passim ac diffusi, prædam trahere, interim & sequi: spes ac vota anni, quicquid manu ac sudore partum, dissita, vicina, fixa ac mouentia, polluere aut vastare: post præsidia viuendi, vitam multis aut pudorem, tanquam debita virtuti, extorquere. Ante cæteros Croatæ, gens humano cultu aliena, inter montes ac spelæa belluarum, quarum pars sunt, ad virtutem indurati. nisi quod cruentum omne, inter miseros crudele, inter arma imbecillum est. Pannoniæ inferioris latus, quod Danubio distinguitur & Drauo, crebris populationibus Turcorum atque excursionibus expositum, feroces per se edit. Non lex, non mos genitis in lucem, non honesti cura. Læti latrociniis ac prædâ ab ætate primâ agunt. Diritatem

fames

fames ac penuria accendunt. quæ ſtipendio à ſuis deſtituta, ſuper cætera, neceſsitate aduerſum hoſtes irritatur. Nihil famæ temere aſſentiri lubet, quæ inuſitata atque inſolita facilius perſuadet. Plurimo rumore fertur, in Velauiâ matronam, nihil miſeræ relicto quo poſcenteis plura deliniret, jugulum cum vitâ obtuliſſe; corpore interim infanti, cunis incubanti, plurimis cum precibus ac fletu, interjecto. Illos, cognito quid carius miſerrimæ quam ipſa eſſet, lacerati aut diſſecti trepidanteis adhuc artus, flenti in os ingeſsiſſe: quoſdam flammis admouiſſe, aliis plantarum ima ferro ſuffodiſſe. aures aliis aut nares indecoro vulnere truncatas, alios in crucem, alios per clauos pedibus ſubſtratos, ne recondita celarent, nouâ ſpecie crudelitatis actos; argumento cunctis, quid poſt arma expectandum. Inter ea, cætera ac tempus teri: & obſeſsi acrius in dies vrgebantur. Apud noſtros, nec ab inſtituto interim ceſſatum, copiisque, quantæ nunquam hic conſpectæ, tali tempeſtate oppoſitum, quod nemo expectaret; cura diligens tuendi ſingula ac mora. tum certiſsimum vincendi genus, ex neceſsitate hoſtis non pugnare. Quæ Præfectum Cæſaris ad inſtitutum violentius vrgebant. Quippe, vt per ſemet impiger, ſuorum inſuper ferociâ ac egeſtate acrius impulſus, locis proxime vicinis imminebat. Reluctatum diu Bergium, ab hoſte traditur; haud fruſtra reputantem, Egeſtatem, diſciplinæ ac obſequio aduorſam. »Vrbibus, vt ibi fere, exiguis potitos, non recepti juris »memores, non pacti, fore. Regis cum inuidiâ ab om- »nibus peccari. Neque ſe immunem. Metuendum, ne »juſſiſſe crederetur, quicquid proximus autoritate non »

vetaret. Eſt in agro Trajectino oppidum, amœnum ac venuſtum, cui, à vicino Ameſis trajectu, Amerfurto nomen. Ciues Martii, feroces, plurimis cum Geldro quondam certaminibus, Trajecto inſuper, virtute an dolo, occupatâ, ad poſteritatem clari. Id, non ingenio naturæ non humanâ arte firmum ſatis aut munitum, atq; hinc inuadenti opportunũ, in deditionem poſcit. Vrbem ſigna admodum ſex peditum, cum turmâ equitum tenebant; paucos ante dies publicâ autoritate miſſa. Inter quos Suecorum bina, quibus à colore *atræ veſtis nomen. Militem Tertullianus Dorpius regebat. Montecucullanus, aliquot tormenta (duo plurimi fuiſſe ferunt) mœnibus intendi jubet. & jam, ante aduentum hoſtis, ingens magiſtratus, haud ignaros quæ deeſſent, neque ſemel de præſidiis, munitionibus, ac commeatu queſtos, trepidatio tenebat. non conſiliis competere, non factis: & in metu cætera turbantur. Neque multo ante, è primoribus legati quidam, vt de rebus ſuis tali tempeſtate ad Principem ac Trajectinæ ditionis Ordines referrent, nihil impetratum, graui animo tuliſſe, quidam ad hæc, mentem ac reſponſa perperam interpretati, in occaſionem metus apud ſuos convertiſſe, ferebantur; quaſi pro deſertâ, ac ſi hoſtis aduentaret; expugnatâ haberetur. tantâ (verba publica & acta ſequor) vel ſecuritate in cæteris, vel neglegentiâ, vt pulueren, oblatum à vicinis, inſuper haberent, cujus partem ſerius aduectam, nemo dubitat: neque ex eo properandi cauſam, & poſt occupatam vrbem, amplius triginta octo dolia in publico reperta. De quo poſtea conventi. Additur, receptos ante tempus nuncios ab hoſte, epulis ac vino invitatos. Viſum & quibuſdam,

* *Svvarte-rocken.*

busdam, primâ quâque occasione obsides in castra hostium mittendos. quod cum haud volentibus quibusdam rerum militarium Præfectis esset, conuocatis iis, serio testatos, Monitos se, cum ab iis, qui- " bus facti ratio reddunda, tum ab aliis, autoritatis pri- " mæ, vrbem ab impressione hostili tuerentur: sin ob- " sidio vrgeret, de transactione in rem propriam ac pa- " cto cogitari posse. quod nec Principi ignarum, qui " haud aliter sentiret. Quare in medium jam consu- " lendum. Ideo à se vocatos. Vi atque armis inter pa- " res decertari. quibus tolerandis, opem ac præsidium " à munimentis peti; quæ hic nulla. Ad tormenta & " obsidionis vltima deuentum. Admoneri, vt de se " suisque cogitarent. qui ne insperatâ strage involue- " rentur, à pactorum æquitate quæ offerret hostis, " magis quam à militum fiduciâ, petendum. Mag- " nos magis spiritus quam vtiles, momento argui, nec " ad salutem aut priora, miseris regressum dari. Ter- " tio jam ad deditionem posci. de quo insuper à Du- " ce hostium jam scriptum. Alimenta, cæteraque, " quorum vsus ad arcendum hostem, vix ad diem suf- " fectura. Militum Præfecti, scripto, quæ audissent, exhiberi poscunt. Quo accepto, sacramenti ac virtutis propriæ obliti, consensêre. Missæ litteræ à Ber- " gio, verborum ambitu diffusiores, cætera, hunc fere " in modum, Ex quo visum magno Regi, vt duorum " exercituum, quâ sui, quâ alterius, quem, duce Monte- " cucullano, Cæsar è Germaniâ misisset, regimen ac mo- " deramen penes se, vt summum belli administrum, es- " set, eâ lege, vt hosti noceretur; operam dedisse semper, " vt imperio obsequium præstaret. Quam in rem, quod " Deus vellet, penetratâ ab vtroque exercitu Velauiâ, "

„ cum altero eorum Montecucullanum à ſe miſſum,
„ cum ſpe, fore, vt vrbem, populumque, in deditionem
„ Regi ſuo darent. Id ſi impetraret, viſum, lenitate
„ omni ac benignitate erga deditos vtendum. Sin ex-
„ trema mallent, partes ſibi nullas; ac vereri, ne ad ſum-
„ mum belli jus Præfectus ageretur. A quo, Belgam ſe,
„ ingenito in patriam atque incolas amore, haud pa-
„ rum abhorrere. Id neſcire eos nolle, quo mature pru-
„ denterque, quid in ſuam ſuorumque rem eſſet, ſe-
„ cum agitarent. Interim in vrbe, ſtationum ac vigi-
liarum cura neglegi, aut minus cordi ſuis. Quo libe-
rius cum hoſte agi. Conſules tubicinem adornant, qui in caſtra de obſidibus mittatur; excuſante apud hoſtem pridianam moram vno, cui omnia abrupta ac præpropera placebant. Quanuis fruſtra obturbare
„ miles, Satis ſibi adhuc animi: ad quiduis potius pa-
„ ratos, quam inermes inſtar pecudum, veſano hoſti,
„ & inordinato, tradi. Proditos ac circumventos, fidem
„ publicam teſtari. non judicia, non linguas mode-
rari. Mox perſuaſis, aliud parari, cuncta propere expediri. Tandem & cum hoſte certis pactionibus à Conſule transactum. Pactionis leges erant,

I. „ Quemque, quà profanum, quà in vrbe ſacris ope-
„ ratum, publici diuini ac relligionis causâ, extra no-
„ xam fore.

II. „ Præter abeundi aut manendi libertatem, ſingulis
„ ſemeſtre, cogitando, ſeu deliberando, dari.

III. „ Queîs abire viſum, diſtrahendo, quicquid extra
„ ditionem oppidi, aut intra, cuique, poteſtatem, li-
„ berumque itum reditumque ad vrbem ac vicina, ſo-
„ lis aut cum ſuis, iis quoque qui hoſtiles partes cole-
„ rent, concedi.

Quam

Quam ad rem, Præfecto vrbis, nomen, biduo aut tri- » IV.
duo quam admittantur, exhibendum: quo, jus acce- »
dendi, ne reſponſum quidẽ expectantibus, permitti. »

Ne quem ante in functione publicâ geſtorum ac- » V.
cuſari fas eſſet. »

Publico diuino, hactenus recepto, templum ac pro- » VI.
feſsionem liberam permitti. neque id fraudi aut ca- »
lumniæ profeſsis haberetur. »

Contractus Magiſtratu vetere initi, vt ante, rati » VII.
eſſent. »

Singulis cujuſque ordinis, quotcunque in vrbem » VIII.
ſe aut ſua contuliſſent, eadem quæ cæteris offerri; »
ne præfectis quidem rei militaris, eorumque liberis »
conjugibuſque, exceptis. »

Ad præſidium vrbanum, mille haud amplius, nec » IX.
niſi diſciplinæ gnaros memoreſque, admiſſum iri: »
quos ne ſumptui moleſtiæque vrbanis eſſent, pro- »
priis ſtipendiis acturos. »

Naues jam paratas, vſu ciuium ac transvehendis » X.
vtenſilibus ceſſuras. à queîs poſſe & alias transmitti, »
provt cuique viſum. »

Rhedas, comportandis ad vicinas vrbes quibus » XI.
opus, juſſu Comitis ac commeatu, præſto fore. »

Die eâdem claues portæ Montecucullano exhi- » XII.
bendas; eâ lege, vt ante occaſum craſtinum Cæſarea- »
nus miles oppido reciperetur. »

Priuilegia ac conſuetudines immotæ atque invio- » XIII.
latæ haberentur. »

Rationes publicæ ac tabulæ, queis jura conſuetudi- » XIV.
neſq;, aut vectigalia ac reditus, continerentur, eoſdem »
penes eſſent. Repræſentatas tamen exemplaribus, tra- »
dendas iis, quos Majeſtas Regia præfectos vellet. »

XV. „ Quorum ſingula Præfecto Regio, Henrico Bergio,
„ probari vt conſtaret, Montecucullano curæ fore.

XVI. „ Agreſtibus ditionis Amerſurticæ, aut qui vici-
„ ni, quique vicos habitarent, fide publicâ proſpe-
„ ctum iri; opes, cæteraque, vt quæque bonâ fide poſ-
„ ſiderent, extra noxam fore. eâ lege, vt ſe ſuaque Regi
„ ad obſequium permitterent.

Conſul ſubito cum hoſte pactus, quanquam luce
proximâ admitti hoſtem conueniſſet, poſtulare, vr-
„ gere ſuos, non differri. Montecucullano ita viſum.
„ Nihil preces, nihil rationes valuiſſe. Morem nunc
„ gerendum. Quæ pleriſque, exceptis iis quibus ſua jam
probarat, noua ac inſolita videri. Quidam & indig-
num facinus teſtari, ac cum omnium diſcrimine con-
junctum, agmen turbidum, nec diſciplinæ gnarum,
veſperâ aut nocte admitti. Ita denuo ad hoſtem cum
mandatis miſſus, Nunquam id Senatui probatum iri.
Abeuntem, præcepiſſe ad portas, ferunt, Præſto & ad
manum claues eſſent. Vix egreſſo, Caremannum
(nomen ciui id ac Senatori) delegatum, qui pene ea-
„ dem non paulo acrius perferret. Denique, ageret quæ
„ vellet, dummodo ne ageret, quæ cuncti nollent. nec
„ paſſuros, eâ nocte militem admitti. Interim, ſeu im-
prudentiâ, ſeu metu, nihil impetrato, miles nullâ
cæde aut vulnere (& plerunque veſperæ proceſſe-
rat) ſecutus Caremannum, portâ, prius quam con-
venerat, receptus eſt. Conſul, partem viæ Montecu-
cullanum comitatus, die altero in vrbem venit;
ea plebis indignatione ac concurſu, vt vix latebrâ
diſcrimen declinaret. Neque ignarus ſum, initia
haud paulo aliter referri: quæ paucißimis evoluam.
Pridie Calendas Auguſtales, Montecucullanum
cum

cum ingenti manu (quam rumores auxerant & pavor) propinquasse vrbi. Luce dein primâ, equitem cum nostro vnâ velitatione & alterâ expertum: mox exercitum pedestrem subsecutum. inde vrbem vndique propemodum obsessam. Sub meridiem, tubicinem, vt belli mos habet, de deditione missum, re tum irritâ ad suos rediisse. Ad meridiem, Cæsarei exercitus Præfectum, positis tormentis, pilas grandiores aliquot, nec ponderis ejusdem, emisisse in vrbem: cum quo paria fecisse nostros. Die eodem, missum alterum, qui pacto recipi instanteis postularet; monito, vt, si actutum seque ac sua Regi dederent, ex æquo ac benigne actum iri. ni parerent, vim ac vltima adesse. Quod & literis à Bergio exhibitis testatum: neque amplius quam spatium cogendis magistratibus petitum. Nocte proximâ, virtute, quantâ potuit, à ciuibus certatum; magnâ pulueris jacturâ, cujus egestate inprimis premebantur. Luce proximâ, cum idem posceretur, magistratus singulos ac sedecimviros in curiam vocatos. quibus coram, de discrimine actum. Vrbem eâ parte jam teneri, quâ potissumum ex vsu " hostis suorumque damno esset: maxime ad Copel- " lanam; vbi muris per ruinam aut incuriam dejectis, " tantâ hostium frequentiâ, suorum imbecillitate, ex- " trema quæque metuenda. Aduocatum & Præfe- " ctum, quem consultum, quoad tolerari posse obsidionem crederet, Vix horas duodenas, respondisse. ad- " dito, Ne eam quidem noctem, tanto in discrimine, " præstari à se posse, nec autore se, securam oppido " ac tutam fore. Sic transactionem pluribus probatam, " neq; multo post tubicinem cum literis ad Montecucullanum, magno ciuium quorundam motu, cæteris inter-

intercedentibus,dimissum.Ita obsides admissos.Mox & Dammium cum Cæsio, equestris turmæ ibi tum ductore, ad transactionem delegatos. Quæ in commentarios à ciuibus relata, nec probarim cuiquam nec arguerim;diuersa ante ac publica secutus. & nonnulla congruunt, quæ seriem illustrant. Cæterum, cum animis distractæ veritatis labos, primam rerum conditoribus difficultatem ex se parit. Die quinto, miles Ordinum, vt jussus erat, vrbe excessit. Cæteri, incertis(quasi aliquid,sublato jure æqualitatis,certum inter suos esset) dominum ac hostem prætulêre. Neque Montecucullanus,modicus imperii aut pacti memor(quæ insolita nunc libertati)inter deditos agebat. Primum impotentis animi indicium, exactio ac cura tributorum fuit. Quorum rationes, majestatis titulo præfracte, vt à victis, postulatæ: simul imperatum, vt ad panum duodena millia,diebus singulis exhiberentur; cum vix tria operæ præstarent. Quæ ab ineunte Augusto, fere ad sextum evenêre; quo, renunciato magistratu, denuo, vt ante, egressus vrbe Montecucullanus, atque in castra reuocatus, Hemum, arcem prope positam,de facili,ac velut cum inermibus commissus, expugnauit. nam exemplis vincebamur. Interim vbique agros incursare miles,possessorum cædi quisque aut trahi, forma magis latrocinii quam belli esse. Alii,corruptâ segete,in vincula deduci, quidam per ludibrium aut vltimam sæuitiem, quatriduanâ fame ac inediâ torqueri. Rura, villæ, vici,ignibus terreri, aut absumi. Inter quos tum Soesta, Venedalia, atque Hiltersûma; quanquam asseclis Romani cultus habitata. Nec in ciuitate minus interim indigna geri. Miles in hospitia cum graui vrbanorum onere diuisus,

diuiſus, pleriſq; quibus copiæ familiares ex ſe tenues aut nullæ, quinque aut ſex indici. Qui priuatim graves, præter alimenta, vinum ac cupedias, ſubinde & æs, egenis extorquere: medio diei, luxu ac ſaginâ graues, mero turbidi, eoque magis per injuriam hoſpitibus infeſti. Inter quæ, rogatus de mandato ac autoritate quâ hæc contra pactum gererentur, Propræfectus, manu capulo admotâ, Eſſe in foro ſibi, eſſe ad portas, dixit. Ferox animi ac dicti, jus in armis innuebat;quod non niſi armis propulſetur. Nuſquam fides tuta aut præſidium in loco. Mœnibus recepti, opprimi aut infeſtari: vrbe excedentibus, pecuniarum vis ac ſui precium, neglecto fœdere ac conditionibus, exactum. ita vix dimitti. Relliqui exuere arma atque in curiam conferre juſsi. Montecucullanus interim ac Bergius, ad quem, vt ſummum rei Ducem ac Belgarum rebus æquum, in calamitate provocatum, pacti ac promiſsionum rei, aliis prævorti: nec flagitiis aut fraudi interceſſum. Et facilius abſentiæ id datum; quæ,autoritate illæsâ apud ſuos, hoſtis quoque invidiam declinat. Cæterum, haud promptum dictu, quanto, tanquam in contagione, metu, ea res finitimos afflarit. Vrbe proximâ Trajecti, feſtinare omnis, trepidare, ſua quiſque clam vel palam abdere, aut ad Batauorum proximos deferre. Erant, qui recenti adhuc conſternatione, fugam aut diſceſſum maturarent, qui pecunias, in publico aut aliis nominibus diſpoſitas, relegerent aut raptim flagitarent, qui pauorem, cujus modum non haberent, cæteris exemplo aut ſermone aſpirarent. quorum menteis, trepidatio paucorum, vt in plebe, eodem inclinabat. Vulgus verbis ac

ſententiis fœcundum, re ignauum, paſsim fremere ac
„ ſpirare, Hoſtem, vix conſpectum, ſponte ad pacti jus
„ admiſſum. Viris quondam oppida, nunc fœminis,
„ committi. Pulchros conſules, qui ſua hoſti, vix poſ-
„ centi, dederent, aut largirentur. Idne Patribus place-
„ re? Vrbes, ne obſeſſas quidem, minis hoſtium aut pre-
„ cibus patere: verbis expugnari, quæ tueri armis ac
„ conſtantiâ fas eſſet. Ita peccaretur, ne in publicum
„ aut poſteros infamia tranſiret. eâ tempeſtate inpri-
„ mis, quâ exemplis quiſque potius quam legibus, aut
„ more honeſto, agat. Magiſtratus nouos, Regis nomi-
„ ne creatos. Faſces à Præfecto Cæſaris, in ipſo liberta-
„ tis gremio collatos. neque id majus, quam admiſſos;
„ & à noſtris. Sacramenta, non jam fide, vt olim, ſed,
„ felicitate hoſtium diſtingui. Quid, aut quibus nunc
„ credendum? Viam ad fortunas omnium ac oppida,
„ Velauiam, nuperrime expugnatam. cujus neglegen-
„ tiâ ſecordiâque adhuc quæri. Eo recidiſſe cuncta,
„ Eſſe, qui inſontes, neque vllius criminis comperti,
„ prædæ exponantur: eſſe qui exponant. Agi quem-
„ que agreſtium ac diuexari: ſua cuique cara ſpoliari
„ aut euerti, ſua intuentibus abduci. Nihil tutum am-
„ plius in agris. Etiamne mœnibus ac foſsis circumdu-
„ cta trahi? Iam vicinis, jam Trajecto eadem parari, ne-
„ que bidui rem fore. nihil clauſum, nihil inuium vi-
„ ctori; ſemel intellecto, hoſtem armis formidatum, ſuo
„ metu expugnari poſſe. Queîs tum vulgus omne con-
citari. Super cæteros, qui Regis partibus addicti, nihil
modicum jam loqui aut ſpirare, hoſtium ſucceſſu fe-
rocire, cæteris minari; quidlibet offerre in pignus,
ni hic annus finem bello daret. homines, qui ſeruituti
ſuæ contra libertatem noſtram fauent. Ita vrbs anti-
qua,

qua, ac virtutis olim celebratæ, imprudentiâ quorundam aut formidine, calamitati propriæ exposita, ac mox direpta, prope obliterata seruitutis mala, prima omnium persensit, cæteris in mentem reuocauit. Morganius, vir belli vsu inter paucos, atque è Daniâ tum redux, eo missus, ac Trajecto vix egressus, pactum ac transactum audit. alii, perlatâ re ad proceres, retentum, notant. Quæ tum consternatio ac pauor, Patrum animos permouit, vt pro publicâ salute acrius inuigilarent. Cura ac collegia Prouinciarum (magno prouidentiæ fiduciæque in aduersis documento) Hagâ Comitis Trajectum propere translata; vt nec procul, & ad singula intentus quisque esset. quidam Arenaci substitêre. Neque parum ad securitatem priuatorum interesse videbatur, vim imperii ac summam, ibi extra metum conspicari, vbi quisque sibi formidabat. nam de Amersurto cætera in loco. Interim successus in Velauiâ, vt varius, ac suis quoq; incertus, ita varie nostrorum animos mouere. Inprimis pessime ominari, quibus parum cognita quæ hosti gererentur, aut quo loco rei summa. de quo plura Principi ex interceptis literis perspecta. Inter quas Martini Didiâci, gente Hispani, è Velauiâ, ad Regis actuarium conscriptæ, nunciantis, Ab vicinis, neutris partibus addictis, nihil » commeatuum in præsens expectandum. qui vel mo- » dicum pro Rege auderent, prædæ ac rapinis hostium » exponi: ferrum protinus ac flammas circumferri. » Magnam apparatus bellici penuriam in castris. Pul- » verem nitratum quidem, vix obsidio dierum decem » suffecturum, jam è Duce intellectum. Quod ni neces- » saria suppeterent, extrema metuendum. Si quid judi- » caret, quantum apparatus vndique conquiri posset, »

 è vesti-

» è vestigio Velauiam mittendum. vbi prompto sem-
» per & ad manum, maximis difficultatibus occurri
» posse. Exercitum, cum iis quibus Barbansonius præ-
» esset, peditum ad millia viginti, equitum ad quattuor,
» Diesdorfio mandandũ. Parte vt alterâ præcipua castel-
» la aditumque ad Isalam seruaret, alteram, ad oppidum
» obsessum, Vlimæ partim, partim Hintumæ locaret:
» vbi die pariter noctuq; fatigandum aut ad arma con-
» citandum hostem. Quo ad cætera intento, superari
» Mosam, insulamque Bommelanam penetrari posse.
» eam vnicam obsidii soluendi viam dari, neque ho-
» stem cuncta defensurum. Amerfurtum atque Hatte-
» mum defendendi, vix spem dari. Aditum ad ea quæ
» jam peperissent, vindicandum, neque minus oppido
» subueniundum. Quod ni Princeps Bergium vrgeret,
» ni asidue instaret, liberandi spem ereptam. Ita om-
nium judiciis expositus Dux ipse, ac, si successus, cui nemo moderatur, alibi abesset, reus sui, in Hispaniâ traduci. vnus denique, qui omnibus præesset, & qui vni, externorum quisque. Dicta quoque vrbanius, aut inter paucos, notabantur: quæ officii aut fidei prætextu erga Regem, clam perscripta nec defensa, haud grauate admittebantur. Neque multo post exceptæ & * Philippi Deperrêsi, ortu itidem Hispani, quibus,

*Don Philips de Perres.

» inter cætera nonnulla, testabatur, Obsidentes à se
» distrahi vtcunque ac diduci, neque quicquam tamen
» apud vrbem obtineri; nullo, si dedatur, hostis dam-
» no, non Bataviæ totius expugnatione, eluendum. Fa-
» mam gentis & existimationem agi. quam tot coram
» populis ac vniuerso orbe, ad rei exitum intento, pu-
» blice traduci. Apud nos, vt cœpta pertexamus, quan-
tus pasim metus, tanta procerum vbique cura, ne

quid

quid publico discederet. Dispositi & jussu Senatorum, queîs res militaris credita, hinc inde veredarii, qui statis horis, Hagâ Arenacum, Arenaco itidem Hagâque, castra peterent, vt propere de singulis constaret. Ab iisdem, de subsidio aduersus ingruentem patriæ calamitatem, apud Fœderatos Patres actum. Summa erat, Haud videri multis, nec sermone meditato, quo res loco esset, apud eos exponendum. E foribus prope ac fenestris Curiæ, prouinciarum metum, trepidationem singulorum, prospectari posse. Quoquo se conuerterent, turbatæ patriæ imaginem ante oculos atque ora habituros. Sæpius jam sibi aliisque, in eo ordine, de curâ Reipublicæ auxiliisque adversus hostem, verba facta. sed nec ipsos, vel remediis pro tempore, vel subitâ ac promptâ ope laboranti, defuisse; per quos, toties petita, inter sociorum clades, & agentis animam Germaniæ ruinas, contra Regem potentissimum, cum cæterorum omnium stupore, invicta hactenus consistat. Neque obsidiones vrbium, aut liberationes, vt tum, agi; quibus, relliquis intactis, pauci opprimantur. Principe, cum vniuersâ libertatis manu, alibi distracto, vim Hispaniæ ac Cæsaris, trajecto Isalâ, in patriæ præcordiis ac aditu grassari. Diripi provincias ac separari. quarum vnâ qualibet diuulsâ, corpus lædi, ac Rempublicam diuelli. Nullum moræ, nullum solitis deliberationibus rellinqui locum. Postulare tempus ac discrimen, vt tutandis rebus quisque adesset. De obsessâ vrbe, super cuncta cogitandum; quæ impensis tantis, tanto sanguine stetisset. Frustra, si sperato oppido, desertis castris, abscedendum. Si, cum manu prope, tantus Reipublicæ accessus ac momentum teneretur, cum spe omni

» ſumptibusque, ac ipſo numinis fauore, toties oblato,
» donum hoſti fieret, aut turpi fugâ dederetur: ſi tot
» noctes Principi pro patriâ incaſſum vigilatas, tot
» incommoda, tot curas, fruſtra hactenus ſuſceptas,
» partibus aduerſis largirentur. Quod ne eueniret,
» cæterisque ſemel jam conſuleretur, nouo milite con-
» ſcripto atque impenſis opus. quas, ſi cuique pa-
» tria, ſi liberi, ſi conjuges, ſi ſua cordi, vndecunque
» eruendas. Euocari militem è caſtris amplius haud
» poſſe, ſatis ſcire; quibus tot receſſus, tot acceſſus,
» tot externa opera ad vrbem, non ignota eſſent; ſo-
» lis copiis ac viribus tenenda. Equitem ac peditem,
» cum Comite Stiromio, dein Erneſto Caſimiro, Are-
» nacum paulo ante miſſum, commeatu prohibendo,
» hoſti diſtrahendo, finibus tuendis, rellinquendum.
» Oppida, vicina hoſti, ſolis ciuibus inſeſſa, ad inuaſio-
» nes ſubitas, non vim diuturnam, aut obſidionem,
» communita, quibus nullum eſſe in caſtris locum,
» vbi expeditâ atque exercitatâ juuentute opus; à quâ
» ſolâ, arma & aſpectum hoſtis tolerari. Nec docere
» ſe quæ ſcirent: minus, neglegentiam ſecordiamque
» eorum accuſare, quorum prouidentiâ res omnis
» ſtaret. Ne ignotum quidem ſibi, quæ prudenter ha-
» ctenus prouiſa. Tria millia à Theodoro Falckeburgo,
» caſtris Swecicis præfecto, jam conſcripta, præter hæc,
» Gallorum, Britannorum, ac Scotorum, qui è Daniâ
» haud pridem appuliſſent, ſigna tria, Germanorum
» duo millia, quæ à Ferentio aut Menio conſcribi pla-
» cuiſſet, duo item Britannorum, quæ ad tempus ſub
» Morganio Rex aleret, ad manum & parata. Ac-
» ceſsiſſe, in Indiam ad Occidentem deſtinatos, acceſ-
» ſiſſe ciues, quos vicinæ vrbes ſubmiſiſſent. Quibus
ſpem

ſpem præberi, vim vtcunque hoſtium, obſidione ſal- „ vâ, tolerari aut infringi poſſe, ſi æs militare egentibus „ præſtetur. Cæterum, in tantâ patriæ calamitate, non „ vicino tantum hoſte, ſed prope inquilino, deſtitutis, „ omni ſociorum ope, ſibi propriiſque viribus invigi- „ landum. Cujus enim potius quam ſuâ intereſſe, vt „ conſcriptus, mox & conſcribendus miles, magnâ „ ſui parte peregrinus, in officio contineatur, nec, pro- „ pinquo hoſte, quicquam moueat, aut ſacramentum „ aſpernetur? Nam imperia ſuperiorum, militis obſe- „ quio ac fide contineri. qui, ſi egeſtate, quantum ex- „ tra leges liceat, erudiatur, ſero pœnis emendari. Qua „ licentiâ vt arceatur, ab ærario, vt modice inſtructo, „ ita prompto ac parato, expectandum: vbi neque „ moræ neque damni pœnitentiæ ſit locus. Cogitan- „ dum præter ea, nec Britannis copiis ex alieno diu ſti- „ pendia hic proceſſura, &, quod alibi promiſſum, in- „ terim à nobis exhibendum. Adfuturum, ſi quid „ judicarent, ſingulis remedium, ſi ſexies centenûm „ aureorum millia autoritate publicâ repræſententur. „ Eâ ope patriam ſervari, ciuibus ad quaſlibet collatio- „ nes animum augeri: ſuper cætera, inuitum, ac mi- „ nantem ſumma quæque hoſtem, Reipublicæ viſce- „ ribus evelli: cui hac occaſione perſuadendum, nihil „ ſubitas impreſsiones, nihil minas, impetum, fero- „ ciam, aduerſus noſtra poſſe. quæ, vt ſpecie formi- „ doloſa, ita milite, conſilio, præſentiâ, retundi potuiſſe. „ Id precari, id vouere. Tum, vt ſummum numen, „ ipſos gloriæ ac fortunarum plenos, ſub autoritate „ eorum, libertatem ac jus noſtrum, inter tantos ho- „ ſtium inſultus, tueatur ac conſeruet. Princeps, feſti- nandum, nec jam aſsidendum oppido, ſed oppugnan- dum

dum vi majore ratus, die, nocte, opera ac militem vrgere: vnum ni obstaret, toto cum exercitu, Velauiam secure persultantibus, victoriæ ac spei modum positurus. Obtestari, admonere, Ne quid vacuum labore quisquam sibi daret. Nihil jam pro hoste, & adversum nobis, præter moram; quâ foueri atque in patriâ grassari. Ni deessent, breui potituros vrbe, ex quâ omnis spes ac metus. Vno alteroq; munimento, quod propemodum tenerent, patriæ salutem, fugam hostium differri. Quæ alacritate summâ omnium excepta; singulis in partem muneris præstantibus quæ grata imperanti. Et operibus fidebat hostis, quorum alibi nonnulla nostros adhuc occupabant. Visum ergo locis pluribus instandum. vt distractis viribus præsidii, plus spei nobis in celeritate, minus illis ex dilatione ac morâ esset. Igitur à Pinsianis partim, partim & Orthanis castris, hinc cognominem ad portam, illinc ad oppositam Iohanni Diuo consecratam, sensim propinquari. Simul ab Ernestianis, per paludes, longo opere ac molesto, viam duci placuit, quæ Hintumanam inter atq; Orthanam, recta murum versus ferret. Via fascibus ramorum strata, terrâ desuper injectâ, multo ac difficili labore, nec minoribus impensis; quod & carris longe advehenda humus, nec plerunque cætera ad manum. Latitudo quattuor viginti pedum. Addita hinc illinc gemina *lorica, terrâ ac ramalibus aduersum pilas tormentales, inter quas crescebat opus, valide suffulta. Cui muniendæ, stationes certo intervallo positæ, quæ latera ab hoste vindicarent; cum tormentis, quæ præsidio intentis operi, ac, nostra impetentibus, obuersa. Principis à castris tardius processum. quod angustior hic semita, nec æqua festinan-

* Parapets.

festinantibus,conatum inhiberet. Cui itidem occurri placuit. *Lorica, quam transversam dicunt, prope Antonianum erat, hostibus deserta, occupata nostris. cui tria quattuorue imposita tormenta, tutum iter per effossam erutamque humum,sensim,vt nunc vsitatum, propinquantibus, ad fossam vsque alterius loricæ, quam adhuc tenebat hostis, passibus ducentis fere ab istâ sitam,præbuêre. Quo admissis, pons è scirpo inter hostica tormenta factus. cætera cunicularijs permissa. Qui dum sua parant loricæque subeunt, Douchantus, legionis Propræfectus, jussu Principis, *tribunos duos, cum triginta expeditis, occupando loco quem †ruina daret, propere submittit. Hostis obstitit, pulsosque, infra spatium ruinæ tum subsistere coegit. Pudor hinc atque indignatio cedentibus oborta; certis, nocte proximâ, ni fugâ prævenirent, vi ac cædibus grassari. Quod professum nostris, aut perspectum illis, pertinaces loco mouit. Vno eodemque tormentorum vsu ac subsidio, ad loricarum è transversis vltimam, deuentum. Vbi pilis iterum cujusque generis infestus hostis, via insuper angusta, tum vtrinque simul atque à fronte, apertum, ni obduceretur,latus, sed & eruenda sensim humus,cæteraq;, properantibus aduersa erant. quæ haud minus nostros æmulatione accendebant. Inter quas difficultates,& invicto animo,ad fossam †viæ coopertæ loricarum vltimæ peruentum. Post quam altera,loricæ propria,restabat. quarum vtraque,hæc inprimis,maximâ nostrorum clade, ponte junceo trajecta. Ita perrumpendo *vallo protinus cunicularii submissi. Nec ruinę defuit successus. quam, †satellite vno, cum militibus triginta, propere aduocato, occupare Princeps,nullo

* Trauerse.
* Officiers.
† Bresche.
† Contrescharp.
* Rempar.
† Sergeant.

ſtrepitu, mandarat. (& intererat, moueri loco potius quam irritari hoſtem.) cum extemplo juuentutis Gallicæ, quæ ſponte ac recens aderat, procella ingens, laudis ſtudio ac patrio ardore, tanquam nimbo vndique effuſa, propere in hoſtem ruit. Vbi acris velitatio, nec minor cædes; manibus conſertis, & gliſcente per hæc irâ. Iſtis, vt injuſsis ita incompoſitis, pleriſque & præliorum haud ſat gnaris; illis, ordine, nec minus numero, inſtructis validiſque. Militi ad hæc vrbano, vinci haud ignaro, nec, ſi noſter aut Britannus impugnaret, aliquando dedignanti, odium inuiſæ gentis animos addebat. cui auertendæ, arma noua adhiberi cœpta. Frumentarium flagellum, ferro acutiſsimo præfixum, manu quiſque aptarat. quod, nunc punctim, interim & cæſim, ita flectebatur, vt egreſsi pugnæ leges, hoſtem triturarent: quaſi ignominia pars belli, aut ſalutis ſuæ cura, eſſet. Accedebat, quod nobilitas, quæ ſponte acceſſerat, inermis, præter gladios ac cætera quæ manu temperantur, toto corpore patebat. Illi, quanto graues ac muniti ferro, tanto violentius cum plagâ in aduerſos deſcendebant. queîs, vt quemq; impetus aut gloriæ cupido ſtimulauerat, in hoſtẽ concitatis, nihil extra animos & ipſos. Super hæc vindictæ ſtudio accenſæ mentes, ſui curam ac virtutis moderamen prævertebant. Recedentibus, vt fit, alacrius inſiſtere hoſtis. ipſi, gradu ſemel moti, quà dabatur exitus, prævertere aut præverti, trahere hos, ab illis trahi: ſpei denique & victoriæ immemores ac indecori, inter fugientes quiſque, ac retardantes aut impedientes cæterorum fugam, vix eluctabantur. Pulſo Gallo, occupata ac firmata iterum ruina, noſtris clauſum iter, &

occaſio

occaſio erepta. Ne receptus quidem integer, ſoluto magnâ vi cedentium aut interrupto ponte. donec tandem cæde maxumâ noſtrorum, ſolidata foſſa, vt acceſſum daret. Luce primâ, denuo tentata via, & abactus hoſtis, quem * dimidiata luna, ad Vuchtanam proxima, recepit. Biduo quam opere vltimo ejectus hoſtis, Princeps, Pinſianos inter proprioſque * acceſſus, erigi † ſuggeſtum imperarat. cui quinque impoſita tormenta, hoſti è * dimidiatâ Lunâ venienti, eâ parte obuerſa. feſtinatione ſubitâ, nec irritâ, eâdem nocte conſummatum. Quæ albenti adhuc luce propere diſploſa, ictu vno aliquot repente confecerunt: tantâ ſtrage, mox & damno, vt de eo literas ad Iſabellam Principem, Præfectus vrbis daret. & mox opus expugnatum. Quæ vtrinque inter ſe gerentibus, haud paruo tot victoriæ ſtetêre, nec ſtupenda minus militum vbique tali tempore quam præfectorum virtus. Pontem junceum, ex iis quos recenſui, vt ſterneret, conductus miles, octo fati comites aſſumpſit. Vſum pontis, jam impoſiti, jam ſtrati, tela hoſtium, in quibus parum vſitata, ſaxa lapideſque, inſtar denſæ grandinis diffuſi, diu præpediebant. Cæteris deliberantibus, repertus è manipulis Britannus, qui intrepidâ virtute, inter dubitanteis adhuc ſuos & vim hoſtis, militari gradu ac feroci vultu, ponte tranſito, oppoſitos, atque ad defenſionem conglobatos, nihil ſaxa nihil glandes hoſtium moratus, quæ ab omni parte accidebant, ignëis miſſilibus dimouit. Secuturus ipſe per cedenteis, ni fortuna, ſæpe ingentibus iniqua, cæterique defuiſſent. Ipſe, altero effoſſus oculo, ac toto corpore cruentus, in eundem ſtatum animi compoſitus, ad ſocios reuertit;

* Demi-lune.

* Approches.

† Baterie.

* Demi-lune.

Mutiis Horatiiſque haud abſimilis,quos veterum facundia extollit. quorum res æquamus potius quam credimus. quæ eâ tempeſtate paſsim obuia, ac vix notata. Audire è Præfecto machinarum memini, ejuſdem gentis alium, propoſitâ mercede, vt ramorum faſces, vltra foſſam, quæ tranſiri vado poterat, perferret, dum præproperus exſequitur mandata, glande circa femur ictum, nullo ex dolore ſenſu, aut
» diſsimulato, Ecquid vellet amplius, quæſiſſe. Viſo ac-
» cedentis ſanguine, reſponſum à Prȩfecto, Satisfactum.
» &, vt vulnus obligaret. Cum immoriturum ſe mandatis reſponderet, eadem tentantem, ſupra coſtas, alterâ percuſſum, operam, vt prius, obtuliſſe. Quam dum obit, verſo ad intuitum miraculi Præfecto, gutture hauſto, in conſpectu imperantis, ſanguinem cum vitâ ejeciſſe. Cujus precium nec intellexit, nec exegit; ſola famæ magnitudine æſtimandum. quæ ambitioni nunc, vt pleraque omnia, acceſsit. Indignari lubet, ac fateri; difficulter, ex virtute, obſcuris claritatem circumfundi; quæ fortunâ aut opinione tales, non tam excipit quam antecedit. Eodem ordine ac animo ad opus ſpecie dimidiatæ lunæ, de quo ante, properatum. Lorica, quam poſtremo occupatam memorauimus, ſuggeſto cum tormentis octo propere inſtructa. Vulgo Magnum turba militaris nuncupabat. Quibus fretis, per egeſtam humum, more ſolito ad foſſam * viæ coopertæ, pariterque ad oppidi, proceſſum; pedes ad ducentos latam, octo circiter profundam: cujus partem Dommelæ allapſus auget. Dies ſubſecuti † vineæ ſtruendæ dati, quam per ſingulas * columnas (ita vocant) cum diſcrimine ac morâ, vltra foſſam, de quâ proxime, ad latus propugnaculi

* Contreſcharp.

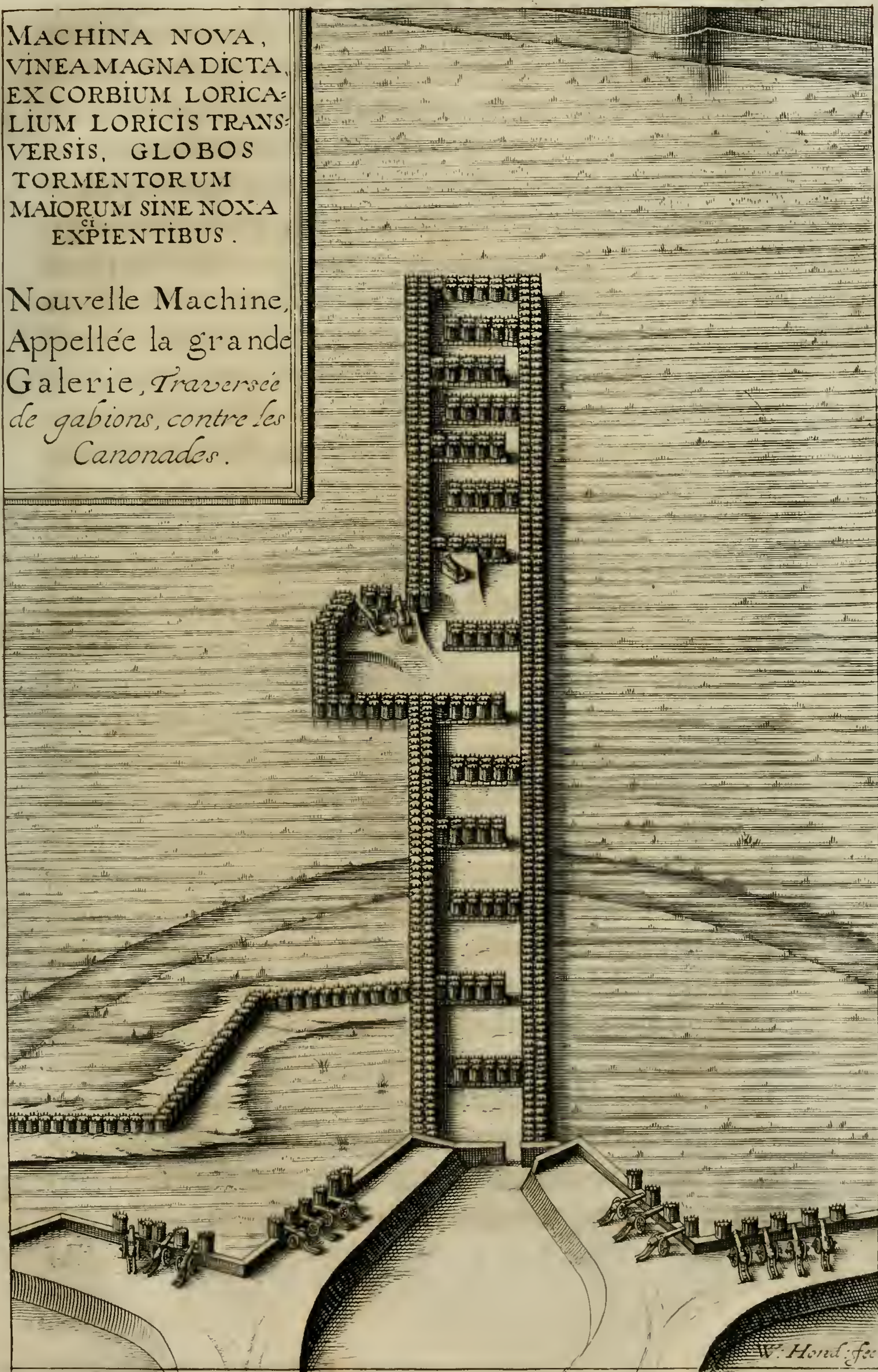
† Galerie.

* Binten.

culi à dextrâ ſiti, promouere viſum. Latitudo, pedum decem; altitudo ſeptem. quæ vtrinque deſuper adverſum flammas ac miſsilia, queîs graſſabatur hoſtis, tabularum texto, ſupra, & aggeſtâ humo, valide munita. Cujus pars ſiniſtra, cum * dimidiatæ partim lunæ, partim vrbis propugnaculo, quod ex aduerſo, nudum exhiberet latus; inter obuia tormenta, quæ hic plura, ac vim hoſtium, admotæ manus. Opus inſuper & aliud acceſsit; à ſuggeſtu Magno, ad diuerſum propugnaculi ejuſdem † latus, per paludes audaciſsimo conatu ac moleſtiâ ducendum: cui promouendo, ipſe Dommela, quâ propugnaculum prælapſus alluebat, ponte alio ſternendus videbatur. Parte alterâ, per paludoſa, via faſcibus ramorum, foſſam verſus oppidi inſtrata, iiſdemque faſcibus, deficiente humo, veli inſtar cincta, quo pilarum jactus hoſtiumque vis defendebatur. tum vt operi, atque adminiſtris, ita cautum eſſet. Faſcibus, queîs ſternebatur, ſuperadditum † ſuggeſtum cum tormentis tribus. & ad dextram, operi tuendo, * militaris ſtatio locata: vbi † vinea, priori haud diſsimilis, exſtructa; alterum ad latus propugnaculi immanes inter tormentorum tempeſtates promouenda. Queîs contrita ſæpe, ac toties refecta, crebrum ac diuturnum feſtinationi operarum tædium moramq; objecit. Neque minus & dimidiatæ lunæ * via cooperta. moratura inſuper, ni vir præſentis animi Herbertus, qui tum præerat, haud multo milite hoſtem excuſsiſſet. Ita foſſæ ſolidandæ pariter acceſſum. Et cunicularii ad manum. qui, mandato Aſtelæi, ſubitâ ruinâ, hoſtem ſimul atque inſtantem lucem prævertêre. Cui occupandæ, miſſus cum ſuorum aliquot * ſatelles, vi hoſtili pulſus retroceſsit.

* *Demi-lune.*
† *Flanc du baſtion.*
† *Baterie.*
* *Corps de garde.*
† *Galerie.*
* *Contre-ſcharp.*
* *Sergeant.*

Quod Astelæus nomine Britanno ac existimatione indignum ratus, nec repulsæ tolerans, centuriones duos pertinacibus immittit. Qui aut mori, aut exigere hostem certi, locū, eo penitus potiti, statione firmant. Quo commotus Imperator, verbis exornare quæ gessissent, Gratias Præfectis militique habere: ampliores „ ordines ac dignitates ex occasione polliceri. Memo„ res virtutis suæ quisq; essent. ne quis frustra hactenus fuisset, curæ sibi fore. Interim promotæ maximis pro- *Galeries. gressibus vtrinque * vineæ. in quo nec militi ad omnia promptissimo præfecti, nec præfectis milites deesse. Cuncta ex sententiâ ac voto Imperantis; ni fortuna, paulum circumacta, medium felicitatis cursum, vt plerunque, interjunxisset; propere sublato Eduardo Verio, mox Cortomêro. quorum iste brachio ac latere, alter capite trajecto, vix à Principis colloquio dimissus, debita naturæ persoluêre. Ernesti interim in castris, tum absentis, res Wilelmus dirigebat. vbi fossam vsq; externi operis, quod Hintumanæ imminebat, jam deventum: cui superandæ, vineâ, vt ante, opus. Quę molimine arduo, ac sensim inter hostica, vt cæteræ, tormenta, vndiq; disposita, vix tandem consummata. Mox cuniculus admotus. quo pars operis disjecta, dein occupata. In iisdem castris, altera, labore haud dissimili, ad destinatum jam perducta, cui Magnæ, siue Porcianæ, nomen ab autore: desuper aperta, *Schanskorven. corbibus, * quos loricales dicunt, intus terrâ solidâ supraque obtectis, specie transversim inter se oppositis sic structa, vt per singulos, contectus miles ac munitus, tanquam flexus ac ambages, penetraret. Singulis loricis addita scabella, attollendo militi, aut dirigendo ictu. Opus nouum, nec ætate nostrâ aut superiori vsurpatum.

MACHINA NOVA, VINEA MAGNA DICTA, EX CORBIUM LORICALIUM LORICIS TRANSVERSIS, GLOBOS TORMENTORUM MAIORUM SINE NOXA EXCIPIENTIBUS.
Nouvelle Machine, Appellée la grande Galerie, *Traversée de gabions, contre les Canonades.*
W. Hond. fec.

patum. quod per mediam paludem, fluuiumq; ipſum, inter ictus tormentarios promotum, quanquam citra foſſam ſtetit, argumento tamen fuit, quibus tum impenſis artibusque decertatum ſit, quantumque, vel inuito hoſte, obtineri poſsit. Fere eâdem tempeſtate hoſtis, vt plerunq; vires morientium poſtremo magis intenduntur, quadringentos, aliquot ordinibus partitos, noctu clam emittit. quibus deſtinatum, * aggere ambitus, qui inter Brederodiana & Erneſti Caſimiri caſtra, rupto aut perfracto, vndis viam dare. Quorum aliquot, † caſtrorum ſepem, quæ hac parte oppidum vrgebat, tanquam noſtri, furto callido prægreſsi, vigilum Præfecto, munus obeunti, cum comitibus qui vnà, manum injecêre. Qui, vt inter ſuos, nihil primo ſuſpicatus, ſubitò ſeróque, in hoſtem lapſus ac teneri ſenſit. Nec audaciæ fortuna defuiſſet, ni ſatelles Scotus, cum viginti quattuor è ſuis, qui excubias tum forte agebat, aliquoties in hoſtem diſploſiſſet. Quo admonitus vicinus eques, qui è turmis Bellimontianis aderat, impreſsionem ac molimen ſtitit; perforatâ aggeris plerâque parte, vt vix ſeſquipes ad integrum effectus ſupereſſet. Eâ vi graſſator miles, partim impetu paucorum, partim relliquorum metu, muris ſe recepit. Hæc in caſtris. neque minus alibi res geſtæ. Partem equitis, ne ocio torperet, aut obſidionis lentæ exitum, vtilior ad pugnam, expectaret tantum, Boullionêus Dux ac Stakenbroucquius, in agrum hoſticum duxêre. Lyram inter ac Bredanam vrbem, equites ducenti admodum, cum pedite Bredano, obuii. qui poſt certamen acre, cæſi partim, partim capti. Inter quos equeſtrium turmarum Propræfecti duo. Agminis ductori, vulneris curandi, loco proximo poteſtas

* Circonvallation.

† Tranchee.

ſtas facta eſt. Iuxta Moſam interim cum ſuis Princeps Barbanſonius ſeruabat; ad occultos quoſque hoſtium conatus circumſpicere ac obire juſſus. Miles, quem ducebat, Balanſonio, ſi quid præciperet, parere juſſus, Bredam ablegatur. cujus eâ tempeſtate Balanſonius, Burgundus, ortu nobilis, præſidium curabat, diu militiam pro Rege, per aduerſa quæque ac detrimenta corporis ſecutus; nominis Hiſpani cultu ac fauore, ſuis quoque inuiſus. vnde noua æmulatio, nec alienæ patiens autoritatis Barbanſonius, ad tempus, curâ militum caſtriſque abſceſsit. Miles, Leuram, oppidum vicinum, miſſus, acriorem noſtris vigilandi diligentiam injecit. Mox deinde Endhouum, vrbem, cujus arcem tum tenebat hoſtis, quadringenti miſsi, commeatum noſtris aliaque intercluſuri; fluuiorum quoque aggeribus, jubente Balanſonio, perruptis. quo haud leue damnum partibus caſtrorum atque † acceſ- † Approches.
ſibus, ni protinus ſubueniretur, imminere viſum. Imperator, prudens ſatis, anteuerti melius quam formidari hoſtem, Stakenbrouequium cum Boullionêo, imperata meditantibus immittit. Atque is cognito, pleroſque elapſos, Boullionêum, Bredam repetentes perſequi veſtigiis cum equitatu jubet. Qui velocitate ingenti, propinquantes vrbi commode adeptus, quanquam loco vepribus ac foſsis intercepto, ſtrenue ac pertinaciter certantes, ad deditionem agit. Hoſtis primo, dein oppidum, in poteſtatem noſtram conceſsêre. & vbique, quanto major aduerſorum virtus, tanto nobis efficacius pugnatum. Inter hæc, obſeſsis quantum in calamitate ſupereſſet animi, diebus prope ſingulis compertum. Quippe & ante ex oppi- * Prevoſt.
do * quæſitor militaris (quem † centurionem nunc † Capitai de campagne.

O castren-

† Adioutant.

castrensem dicunt) qui & vigilum Præfecti † adjutorem sese ferret, clam in castra Principis elapsus, pleraque communicarat. E quo pulueris penuria, nec paucos cecidisse, intellectum. nihil æque tamen ac missilia ignita, ciuibus infestum: vnde in omnes metum ac terrorem, & par damnum. aliaque id genus. Graue id Grobbendoncquio, ac literis ad Principem
» testatum. cum elogio, Mendacem, fluxæ mentis, &
» ambitionis summæ. eam abeundi causam, & nega-
» tam signi aquilam, prætexi. Iam & duo milites, eodem tempore propemodum ex vrbe, cum columbis, vt exploratorum mos in castris habet, literisque aliquot, Præfecti, Magistratus, atque Antistitis, ad Isabellam, & Henricum Bergium, transfugerant. In qui-
» bus, fere eadem: Teneri vndique ac premi. Oppi-
» dum sex locis oppugnari. ni desubito subueniatur,
» ni munitio quâcunque vi aut casu perrumpatur, ne
» spem quidem superesse, postquam cætera deessent.
» Quæuis à se sociisque jam pro se tentata; neque ad-
» uersum hostis pertinaciam promotum. cui fixum,
» Non moueri. Querebatur Grobbendoncquius, post
» Idus Iunias, cum eâ die quartus Iduum Augusti age-
» retur, Nullas Principis ad se perlatas. argumento haud fallaci, præter cætera quæ deerant, præcipuum viuentibus solatium, commercia cum suis jam erepta. Notæ quoque, quibus mens inuoluitur, detegebantur; contendentibus haud minus inter se ingeniis quam armis. Constantino igitur Hugenio id munus datum, qui arcana Principis tractabat; viro, sedulâ parentis curâ in exemplum ad fortunam quanuis educato. è quibus, simplicissima nonnullis visa, vni maxime probari: vnde ad summa

quæque

quæque acceſſus, nec inuidia ex fide. Parens Principis Wilelmi, dein publicis negotiis adhibitus, tranquillus atque vrbanus, inconcuſſum turbis omnibus judicium ſeruarat. quo innixus, & ſecretum vitæ iter, vacuum obſequio atque odio, vt inter partes medium, ſecutus, quicquid ambitus pleriſque auſert, ad ſuorum curam reuocabat; quos per ſingula ætatum ſpatia, vt partem Reipublicæ, formarat. Nihil hoſtem æque ac locorum quædam ex ingenito humore paludoſa, primo erigebant. Ea quoque ſpes vt tolleretur, molæ, prope Dizam, nouo ac ſtupendo opere locatæ, quæ equorum perpeti labore circumactæ, incredibilem vim aquæ egerebant; inter quas & cochleæ Vitruuianæ. vt naturam loci prius expugnarent, qui de vrbe decertabant. Cæterum, referre magna minuma, eorum, qui dierum acta ſcribunt. quod compendio incœpti operis ac fine alienum. Satis ſit, illuſtribus ac memoratu ad poſteritatem inclytis, præſtare fidem; commentarios eorum ac memoriam ſequenti, quibus geſta pleraque ac notata: forte ne hæc quidem citra tædium lecturis, quibus, non tam expugnationes vrbium, quam expugnatæ, placent; pulchra, nec vtilia, mirari ſuetis. quaſi cauſæ ab euentu, nec tentanti eadem, ſeu domi, ſeu militiæ, præirent. Hoſtis, Amerſurto, paucis antea diebus expugnatâ, non deeſſe ſibi, quin ſucceſſu, quantum poſſet, acriter inſtaret; quanquam ad obſidiones validas aut expugnationes imparatus. Vrbes interim haud procul poſitæ, Hattêmum, Harderwicum, cum Batauoduro, aliiſque, in deditionem poſtulatæ. Reſponſum in eundem fere modum, Non Cæſareum, non Regis » nomen, non cujuſquam, ſibi populoque ſuo cordi. »

 Super-

„Supereſſe libertatis fœderatæ proceres, ac patriæ Præ-
„fectum. quibus ſacramento dictum; nullis exterorum
„vel obſequiis vel juſſis violandum. Aſſerendæ vrbi
„quam tenerent, neque animos deeſſe ſibi, neque vim
„adverſum hoſtes. Et fiducia pro armis fuit. Hoſtis, famâ de Veſaliâ acceptâ, de quâ mox dicendum, Amerfurtum, diu exercitam ac diuexatam, inſuper & ſpoliatam, linquit. Præiuêre ad facinus tres Croatarum turmæ, cætero præſidio haud multo ante junctæ; aliis ſecutis. Dubii initio, nec minus ad flagitium ex ſe parati, quiſque hoſpitibus vim intulêre. Domus ægris, quos adduxerant, curandis deſtinatæ, primo omnium direptæ. mox & pleraque, eâ parte, cui Campo nomen. Ibi vero, tanquam rabie contacti, rapere obuia ac condita, nec minus properare. Fugere ipſi, ac inſtare. Auferre ſingulis quod proximum, aut extorquere. Fœminis viriſque tegumenta corporum detracta; neque paucis verbera ac manus intentatæ. Multis citra necem. vnum ex agreſtibus, cui diu in agris oberranti vrbs receptus fuerat, in mortem ſaucium, haud multo poſt extinctum, commentarii commemorant. Indignitatem ſceleris invidia augebat; non in captos aut vi expugnatos, ſed receptos fide publicâ, ac per conditionem traditos, patratum. Imminutam vlli pudicitiam in vrbe, nec comperio nec cuiquam credo. Auaritiam ac feſtinationem, raptu ac lubidini interceſsiſſe, haud dubitandũ. Propræfectum, paulo ante, ne vrbs, quanta eſſet, prædæ atque incendio exponeretur, ære publico redemptum, cum ſe medium Croatis, metu euenturi, intuliſſet, perfregiſſe crus, plerique tradunt. Ita vis intendi, cuncta planctibus atque vlulatibus miſceri;

donec

donec portis excessêre. ea finis trepidationis ac terrendi, plebei pariter atque hosti. Aliquot è magistratibus, recuperatâ vrbe, dies dicta, quibus publici deserti aut omissi crimen singulis indictum. Alii exilio, infamiâ nonnulli, quidam è præfectis, ære diruti ad tempus, aut stipendio multati. Inter quos fuisse fertur, qui è solis accusationibus conuictos se, vix & auditos, cum inuidiâ clam quiritarent. etiam de prouocatione cogitatum, alibi & actum. Ego, vt plebeiis odiis haud temere accedendum, ita nec de publicâ sententiam ferendam reor. quanuis sæpius testatos sciam, Nihil à » se prætermissum, quo calamitatem declinarent. De » collapsis mœnibus ac muris, ante obsidionem que- » stos. Vix transmisso Isalâ ab hoste, missos à se proti- » nus Gojêrum ac Westrenium, qui opem suos postu- » larent, metum ciuium exponerent, tormenta, appa- » ratum necessarium, ac cætera, deesse, nunciarent. » Quin & de vicinâ arce Hemi, milite, vel suâ causâ, » muniendo, actum. Neque quicquam, præter literas » ad Principem, de milite mittendo, impetratum. cui, » suo, forte & alio, tum opus. Delegatum mox in castra » cum Gojêro Dammium, euentu simili, nec spe majo- » ri, denuo Trajectum rediisse, nec obtinuisse quod » vrgeret: vt nec solum Dammium, haud multo post » eodem missum. Asserendæ vrbi, vitam ac fortunas » obtulisse, neque tamen exauditos. Metuisse hostem, » sed jam metuendum; nullâ suâ suorumque culpâ im- » paratis ac improuidis immissum. Obuia delicta, vbi » cetera laborant, in exemplum emendari, grauiora de- » linquentium felicitate tegi. Tum dilatos, aut, neglecto » fluuio, expositos calamitati, nunc calamitatis pœnas » exigi, nec aliud puniri. Quæ tum illi, aliaque haud

„ pauca, quorum pleraq; nunc manibus verſantur; de-
„ fendendi ſui, an ex vero, animis fauore ac odio inta-
„ ctis diſquirenda. Contra alii, Remiſſe nimis, neque
„ ex veteri ſeueritate actum. Vix auditum, vix conſpe-
„ ctum, & admiſſum hoſtem. Morâ ſæpe exiguâ, occa-
„ ſiones maxumas, & extra ſpem, oblatas. nunquam
„ ſpeciem deeſſe, quæ, exitioſa publico, privatim tuea-
„ tur. Sed & paucos hactenus repertos, qui damnati ju-
„ dicem abſoluerent. Trajecti paulo poſt auditos quoſ-
dam, atq; ad tempus vrbe exceptos, creditur. Hattê-
mum, quæ cum aliis, de quibus ante, in deditionem
poſtulata, oppidum ad Iſalæ fluenta, mille paſſus Swol-
lâ; Campis atque Elburgo alterum tantundem; quat-
tuor Dauentriâ atq; Harderwico abeſt: vt amœnum,
ita loco ac munitione minus firmum. Cætero, mo-
mentum ingens vicinorum : ſeparandis vrbibus
† De Zuyder zee. Transiſulanis, alueoq; fluminis ad oram † freti vſque,
cum Velauiâ, Betauiâ, ac Trajectinâ ditione, infeſtan-
dis aut tributo atterendis, peridoneum. Super cuncta,
magnum laudis incitamen, gloria majorum aderat.
Vicinis ad Burgundum inclinatis, terna caſtra ante
vrbem poſita; majore animo quam apparatu, ali-
Vide Lamb. Hortenſii Seceſſ. Ciuil. lib. VI. quamdiu tolerata. vnde honos, nuperis Hortenſii
Annalibus teſtatus. Et jam tripartitis copiis proce-
dere hoſtis. quarum, extra Bergianas, vnas Monte-
cucullanus Amerſurti paulo ante expugnator, Co-
mes Salazarrus Dulcquiuſq; alteras ducebant. Quas
Hattêmo imminere vt intellectum, moniti extemplo
„ ab Erneſto Caſimiro ciues, Partem hoſtici exercitus
„ ad Iſalanum pontem conſediſſe: mox haud procul
„ muris fore. ipſis eam vim minari pluribus comper-
„ tum. Publico ac ſibi quiſque intentus eſſet. Literis
acceptis,

acceptis, conuenire in curiam paucissimi, queîs summa rei credita. Septemviralis oppidi tum magistratus erat. cæterum, par animus, nec cuiquam discors. Inter se pacisci, Vrbem, quam tenerent, vt vt munimentis aliisque destitutam, animis ac fide defensuros, quam nunc Patribus ac Principi probandam. quibus, quicquid sibi corporis ac vitæ superesset, devouisse. Prius denique animâ ac sanguine, quam loco concessuros. quæ in publicum, & mutuo, offerre. Vulgo ne labarent animi, vigiliis nocturnis stationibusque, ipsi permisceri. Turbâ eadem agentium recepti, præeundo acrius quam monitis, instare, hortari, Eo loco, super ea gloriæ vestigia ac laudis singulos nunc stare, quibus proauorum quisque rem feliciter gessisset; quorum, tot post annos, nomen ac memoriam in terris conseruari. quanto clariora, tanto probrum posteris ac onus, ni audendo eadem, majoribus succedant. Nunc, eosdem esse, atque eadem ausuros. neque minus nunc virtuti precium ac famæ. Datæ simul ad vicinos, Harderwicum, Campos, atque Elburgum literæ, quæ hortabantur, Sua quisque tempestate tali ageret ac cogitaret. Sibi fixum, Nullo hostis impetu aut minis permoueri. Porro, cum initio, haud quicquam populo Senatuique prætermissum, quod firmandæ vrbi aut arcendo hosti esset, si quà aduentaret: de quo aliquamdiu ante obsidionem, literæ à Principe impetratæ ac promissa. Missus & haud multo ante irruptionem in Velauiam, Arnemius, Schrassero comite, qui, Isalâ lustrato, pontes fluuii viasque refici curarent; ne quid equitem hac parte aut copias pedestres moraretur. Idem mox Schrasserus, fœderatis additus proceribus, eóque Hagam, sociatæ Reipublicæ

publicæ ac majestatis sedem, petiturus, penetratum in Velauiam, ad Amstelam accepit. Et jam de Hattêmo cogitari, variis rumoribus differebatur. Quo permotus, neque ignarus quantum sustinendo fortiter obsidio deesset, verso pariter itinere ac consilio, ad suos redit; magis ciuibus id processurum ratus, quam si procul inter consultantes ageret: futuri haud improvidus, & qui innatam libertatis curam legum insuper peritiâ firmarat. vnde honesto incrementum, & vis major.* Explorato quibus opus, ad Senatum vrbis potentissimæ, subsidia, quæ finibus tuendis essent, petiturus mittitur. Nec difficultas nulla, prætexentibus, » Nudari ciuitatem, vt munificam, sic vnam. Iam Trajecto, jam Nardeno, Harderwico, atque Elburgo, eadem petentibus, subuentum. nec sufficere omnibus, » quæ pluribus non defuisset. Esse & sibi metuendum » hostem; æque validum, cum idem esset. Vicit tamen, quod communis; & egregia aduersum suos fides. Præter aliquot tormenta, tormentarios, nitratum puluerem ac sclopos, nauis integra cum pilis, glandibus, funalibusque missa, & in tempore recepta; festinatione haud minus quam beneuolentiâ insigni. Et jam ante, muniendis muris, cæterisque tali loco necessariis, ex omni parte inuigilatum. Alia ab aliis, demissis ad vicinos aliquot, petita. præter animos, qui domi superabant. Militem Ernestus Casimirus, sociis vbique intentus, ac Swollenses, Frisiorum ac Scotorum signa duo, quæ trecentos quattuordecim explerent, submisêre. Interim cum decem millibus appropinquari, & vbique aditus circumsideri. Iam & machinæ disponi, & in muris expectare ciues, aut excursionibus lacessere hostem. Nec tormentis modus interim

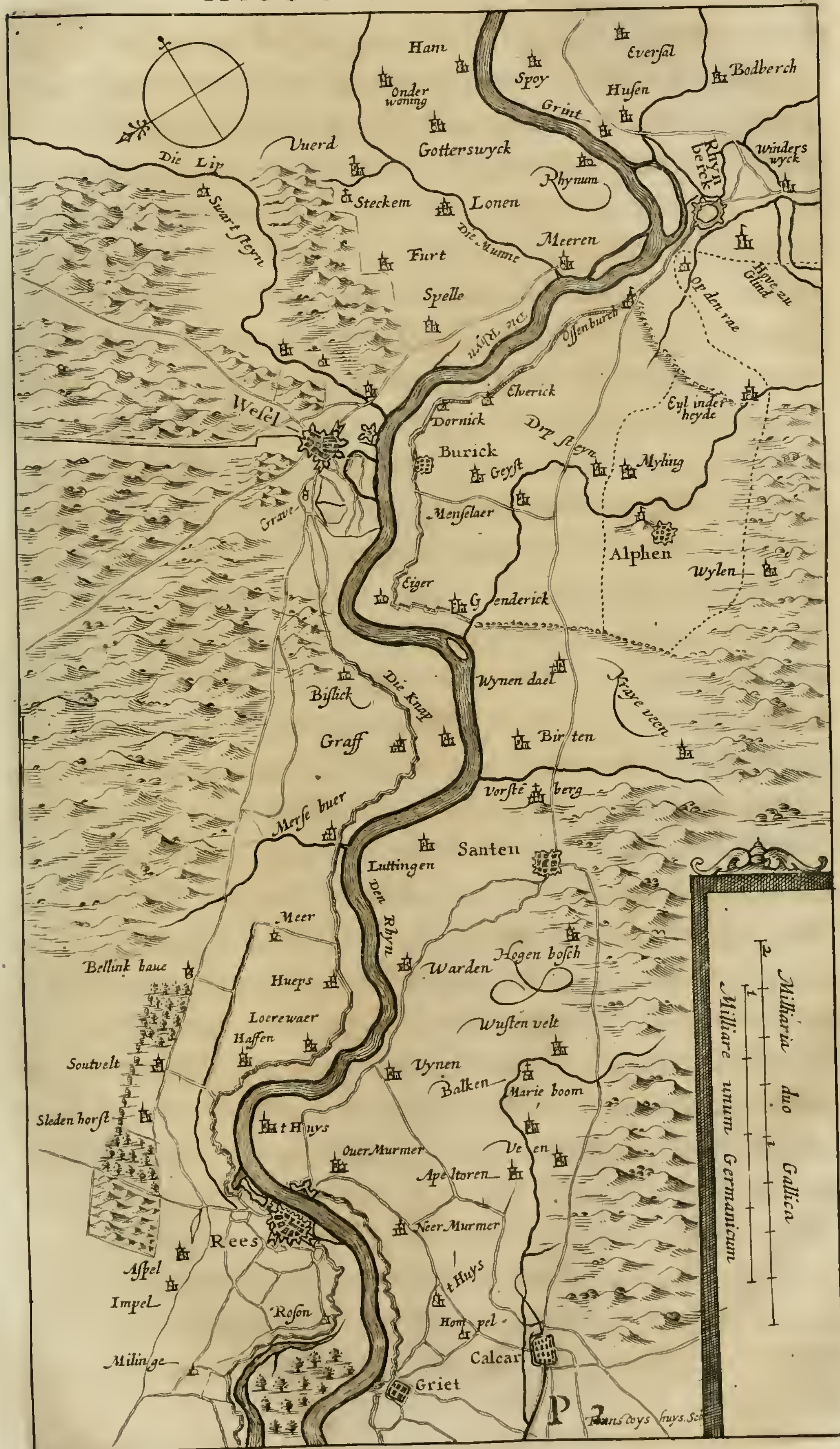
*Vide Borrii Histor. p. 281.

aut

aut quies. Horti arboreſque ad vrbem, hoſtibus celandis opportunæ, quantum feſtinantibus permiſſum, erutæ aut cæſæ. quicquid frugis necdum paleis excuſſæ, ne tormentis aut miſsilibus ignitis alimentum eſſet aut incendiorum cauſa, flammis ſponte exuſtum; aſsiſtentibus, qui vota anni, qui ſolatia neceſsitatis circumfuſæ eripi ante oculos viderent. ita prorſus libertati ſpes viuendi quoque, poſthaberi. Quo nouiſsime perſpecto, & ſubſidia recepta, de receſſu cogitatum. Præter obſeſſorum animos, in quibus & matronæ nuſquam juſſa detrectantes, generoſæ voces terruêre hoſtem. Inter captos Iſendornius, vir nobilis, in caſtris Salazarri ducebatur. qui rogatus, (& ante oculos ingentes copiæ) Eamne manum, ea " arma, tolerari ſuis poſſe exiſtimaret? Niſi à majoribus " degeneramus, inquit. Additur de Scoto, ſtirpe ſimili, cui Gruno nomen. Is haud multo poſtquam octoginta è præſidiariis vicinis intra mœnia ſub veſperam recepti eſſent, Duci traditus, de ſingulis ac receptorum numero conſultus, Ad ſexcentos adueniſſe, in- " trepidus reſpondit. Ab eodem monitus, Cum tanto ſe " exercitu adeſſe, vt vi cunctantes expugnaret, &, Feli- " cem ipſum, qui ab hoſte teneretur, ne cum ſuis interi- " ret, De te; ne decipiaris, inquit, vide. De me, infelicem " ſcito, qui nec meis operam nunc nauo, neque tuos " cum his macto: vultu animoque aduerſum pœnas & " extrema minitantem, obfirmatus. Inde ad prædam ac vicinos paululum cum equite digreſſus, iterum ad vallum, hoſtis; irritatis acrius vrbanis. Qui, conſcenſis turribus murisque, ingenti ſtrage aduentantem, nec minori recedentem, affecêre. Et reperti è proceribus nonnulli ad murorum aditus proſtrati. quidam ferro

ponderis invſitati, intra veſtem abdito: clariſsimo ad poſteros exemplo, libertatẽ, nullo metu certius quam armis aut munitionibus defendi. neq; obſidenti aderant, ſi timor proprius abeſſet, quibus pertinaces & obſidium vrgeret. E literis, quæ interceptæ, jam conſtabat, de hybernis in Velauiâ continuandis, cogitatum Bergio. quod validiſsimis caſtellis, & ingenti apparatu, cuilibet perſuaſum. cui, ſpei multum ex Veſaliæ victoriâ ac expugnatione imminutum. Fertur ipſum, nuncio accepto, vt nonnunquam curæ leuiores verba exprimunt, immodicæ includunt, in ſtuporem datum. Neque abnuerim, intentum famæ, inter æmulationes ac judicia ſuorum cum ejuſdem ſanguinis commiſſum Duce, tantâ inclinatione rerum, obhæſiſſe. cuibet comperto, quantum illibatæ recordatio virtutis, atq; intemeratum ante, nunc pollutum belli decus, probri inſolentes curâ ſui tangat. cæterum, & humi prouolutum, & cæſariem læſiſſe manu, & indignas erupiſſe voces, quæq; alia, non plebi modo ſed proceribus quibuſdam credita; autori talium, vt ſcenis aptiora, reddimus. De noſtro, è primoribus auditum, triduum, cum nuncii, qui miſsi, ex obſeſsis itineribus hærerent, famam aſpernatum, dein certius perſuaſum, moderationis ſummæ edidiſſe vocem, Rei incredibilis ſucceſſum, Dei, commodum ac vſum, noſtra eſſe: fauſtis populi applauſibus exceptam. Neque Princeps ſupra ſuos altius ſe effert quam cum vno ſe minorem gerit. quo nec adulatio nec confidentia perrumpunt; mala, imperantium in animos admiſſa, diuturnitati rerum ac conſtantiæ aduerſa. De Veſaliâ nunc paucis, & ex fide, vt cætera, expediendũ. Veterum Menapiorum ſedem, Cliuii nunc tenent.

queîs

Ham
Eversal
Bodberch
Spoy
Onder woning
Husen
Grint
Die Lip
Vuerd
Gottersswyck
Rhyn berck
Winders wyck
Rhynum
Swart steyn
Steckem
Lonen
Die Mumme
Meeren
Furt
Hove zu Gliind
Spelle
Op den rae
Die Rhyn
Offenburch
Elverick
Eyl inder heyde
Wesel
Dornick
Burick
Dry steyn
Geyst
Myling
Grave
Menselaer
Alphen
Wylen
Eiger
Genderick
Wynen dael
Kraye veen
Bisslick
Die Knap
Graff
Birten
Vorste berg
Merse buer
Santen
Luttingen
Den Rhyn
Meer
Bellink baue
Warden
Hogen bosch
Hueps
Loerewaer
Haffen
Wusten velt
Soutvelt
Vynen
Balken
Marie boom
Sleden horst
t Huys
Ouer Murmer
Veen
Apeltoren
Neer Murmer
Rees
Astel
t Huys
Impel
Roson
Hompel
Milinge
Calcar
Griet
Milliaria duo Gallica
Milliare unum Germanicum
P 2

queîs in orâ Gallicâ haud pauca oppida, in alterâ Germanicâ, Vesalia, Duisburgum, Emmerîchum, siue Embrîcum, habitatur. Vrbem Vesaliam, tum belli caput ac spem rerum, nostris ante annos aliquot ereptam, milite tum modico, distractus alibi, tenebat hostis. Præsidium Losanus, gente Hispanus, vir per plurima stipendia ad primum ordinem enixus, dirigebat. Ciues libertatem, ante expertam, ac diuersa sacra, quæ per vim tunc vetabantur, eo acrius, vt solet, mente retinebant. cui frustra vrbium custodiæ aut leges opponuntur. Ergo vt sub domino plerunque nihil seruienti gratum, neque aduersis subditorum animis aut alienis, quicquam satis tutum imperanti; gliscere odium in dies, & æqualitatis amor. Neque raro conuenire, aut consilia miscere. Quidam accusare nostros, quod antiqua ac recentia oblitis, sub diuturna ac ingrata seruitute, quondam socii ac hospites, desererentur. At non sic de nobis meritos majores suos, qui crudelitate Hispanorum ac Albani rabie ejectos, vrbe, domo, sacris, excepissent. Ibi larem ac receptum publicæ calamitatis inuenisse. Quod virtuti maxime alienum esset, in felicitate reperiri, Miserorum obliuisci. Tot à liberâ Belgarum gente ciuitates seruitutis faucibus excussas: solis sibi liberisque, sub communi libertatis hoste moriendum. Neque nobis cura vrbis sed occasio defuerat. Cui serio intentus Otho, Didius toparcha, domo Gentius, jam annos aliquot agebat. qui nobilitatis primæ apud suos, patre genitus, præclarâ fide ac candore Reipublicæ probato, inter nobiles in aulâ Principis adolescentiam transierat. mox sensim meritis prouectus, legionis oppidique Embrîci præfecturam obtinebat.

Is

Is Henricum Meſchedêum, in eâdem vrbe excubiarum Propræfectum, cum Antonio Tendelio, Heſſeltii † centurionis *optione, alioſq; aliquot in conſcientiam aſſumpſit. Erat inter ciues Petrus nomine Mullerus, arte fullo, cætero, & artem & fortunam, animis prægreſſus. Qui & ipſe, acceſſus omnes ac occaſiones cum affine ac fratre, ejuſdem rei gnaris, clam notarat. Princeps, crebro compellatus aut conſultus, circumſpecte quam præpropere agendum ratus, rem, ambigui ſucceſſus magis quam momenti, callide differri, nec omitti, ſuaſerat. Præſidio in causâ; numero atque armis valido, nec temere tentando. & occaſione opus ad euentum; ſine quâ optari magis magna quam ſperari. Forte euênit, vt Franciſcus eo tempore Loſanus, turrim quandam (Rolinxwertiam dicebant) coctili eductam lapide, † Brunanam inter * Demicamque portam, dirui mandaret; † propugnaculo ibidem exſtruendo locũ habiturus. Ipſum opus pridem inchoatum, alibi apertum, aut acceſſu pronum, erat; *ſudibus infirmis alibi, nec amplius quam vno ordine, munitum. Quod neglectum dum Velauiam teneret hoſtis, vbi & præſidii cum Bergio pars militabat, opportunitatem omnia rimantibus ac viam patefecit. Super cæteros Mullero, qui hac parte pannos, quos, ex arte poliendos, Soli expoſuerat, intentus aliis, frequenter inſpectabat. Cum ad noſtros commearet, aluearibus onuſtus, tanquam ad viſendas apes quas in proximo alebat, vrbe egreſſus, cum iiſdem remeabat. Relliqua, fortuna viri, ac concepta de ſimplicitate animi opinio, tegebat. Interim dum ad obſeſſam vrbem ſpe ac pertinaciâ certatur, ne Velauiâ potitus hoſtis, fluuio tranmiſſo amplius noceret, miſſus cum haud paruâ

† Capitaine.
* Lieutenant.

† De Bruynſche poorte.
* De Deemſche poorte.
† Baſtion.
* Palliſſades.

† De Betuvve.

manu Didius, in † Betauorum agro castris locum capit. Quem è consciis nonnemo subsecutus, quæ de propugnaculo ac vrbe cognita haberet, clam exponit. eademque certius inuestigare jussus, it, redit, antedicta, re ac verbis, adstruit; inprimis, rariorem jam in vrbe militem, à Bergio, firmando agmini, distractum. Supererat, vt auspicato cuncta gererentur. Eâ tempestate, vt prius memoratum, Arenaci publico egregio inuigilabant Patres. Apud quos accepta Didius, legati, eo postulante, bini, propere in castra missi, rem, vt erat, Principi exponunt. cujus ipse injussu, castris creditis abesse vetabatur. Sic autoritas accessit: quæ successus, quanquam parum prosperos, tuetur. Vnum deerat jam; miles. qui nec ab obsessâ vrbe poterat deduci: nec supererat, qui hosti ad Velauiam opponeretur. Quem, deliberato prius, partim ibi, partim è præsidiis vrbanis, legi placitum. Quâ cum manu, decimo ac septimo Augusti, castris Betuensibus à Didio excessum. Circa vesperam, ad Schenckianum, ventum. Miles lectus, fere ad ducentos, cum præfectis aliquot; ibidem hastis leuioribus instructus. Queîs præsidiarii vicini accessêre. qui Neomago, Gennepâ, Grauiâ, ac Rauesteinio acciti. Schenckiano ad meridiem discessum creditur: vt tanto nox vicinior, itineri præstaret fidem. Vbi mox trajecto Rheno fluuio, Embrîci quoque ac Rhesæ, destinatus instituto pedes, equitumque turmæ octo, quîs præfectus Quadus Viqueradus, cæteris junguntur. Peditem Marquettius, Hugenius, vterque Lauicus ac Driesius, ducebant. Sub occasum Solem, ad Mellingam præter propter ventum. quâ haud procul, miles vniuersus, dicto loco conuenire jussus, quinquefariam

riam partitus. Singulis pro ſe ordinibus ad centum quinquaginta militum, centurio præfectus. Diu ignari quo deducerentur, etiam centuriones, populationes quidam, quidam commeatum hoſtis, atque ex eâ prædam, animis ac voto agitabant. Inter quæ non ſemel hos aut illos, humida atque intempeſta nox diſtraxit, quâ in lucem vſque errantibus, tardatum. Neque minus orta dies animos turbabat. Miles, inter quos & Didiani quidam, ſtrepere aut obniti, deſtitutos ſe in luce queri, ac, ſi pergant, dedi: „ cernere hoſtem, & ab hoſte cerni. Neque aberat, quin „ verum prædicarent. adeo non tectum quicquam, non occultum. Quêis commotus, ac celeritate præuortendum ratus, vbi primum vrbs conſpecta, Didius ad ſuos, Vrbem, quam videtis, ea eſt, commilitones, in- „ quit, quam expugnaturi venimus. Veſaliam dixêre „ nomen. Ea vires, ea neruos belli, ea moram habet. „ Heic quęrendi, heic vincendi, qui in Patriæ viſceribus „ nunc latent. Heic eripienda hoſtibus Velauia, heic „ Amerſurti dedecus piandum. Deus animos ac virtus „ veſtra dabit. aditum occaſio jam dedit. Nec latere fa- „ cinus cujuſquam poteſt. Nox inertibus ſperanda: „ lux, ignauos ac intrepidos diſtinguit. Ipſe dies tam „ illuſtris, ſortis ac felicitatis veſtræ teſtis, prædam pari- „ ter ac decus, feſtinantibus oſtendit, quæ Sol, ortu pro- „ ximus, perſoluet. Hæc, aut hîs non aliena, propere „ effatus, iter vrget. Militi, quem memoraui, acies anterior præmiſſa. quam pontonum nauiumque ſocii, cum lecto juuentutis robore, tenebant. Qui, ducente vno alteroque è civibus, cum Meſcedêo, cæteris præire juſsi: quos cum ſuis ſubſecutus * optio Tendelius. De numero haud multum diſcrepat. Triginta

* Lieutenant.

ginta illos, octoginta hos plerisque traditur. Centuriones, æmulatione ac virtute pares, inter se sortiti. Prima omnium Hugenii sors fuit. Murum interim priores propius succedunt. Qui jam * sudes munimenti præpilatas, imbre aut vetustate alibi corruptas, ruere orti ac moliri, aditum haud dubium ad cætera tenebant. ni hostilis statio, quæ juxta, magnâ vi instantes arcuisset, vt per rupta ac disjecta, retro militi cedendum esset. Quibus interim Hugenius cum suis superuênit. quo, nostrorum animi firmati primum mox collecti, proximi custodes cæsi aut de statu pulsi, munimentum denique hostibus ereptum, viam ad interiora dedit. Quâ jam latius apertâ, Didius cum cæteris ingressus, portam † Demicam prætori Lauico; Marquettio cum cæteris, partitâ cuique manu, munimentum, quà subierant, permittit. Centum quinquaginta militum Hugenio traduntur, quibus vrbem penetrare jussus. Incedenti, duo Hispanorum signa, è præsidiis oblata: vbi atrox pugna, nec par hostis. tandem &, centurionibus cum milite pleroque cæsis aut fugatis, forum expugnari. Inter hæc cum sociis Mullerus ac prioribus prægressus, claustra passim rumpere aut laxare; malleo è fabri officinâ primum obuiâ instructus. quo, in tantâ festinatione, Hispano occurrenti perfregisse pectus, prædicantem ipse audiui. Inter ea Didius in vrbem ferri, receptoq; in viâ equite, à Lauico, perrupto portæ aditu, in tempore admisso, major ex successu animi, Præfectum Viqueradum monet, ac, ne abeat, precatur. Id agen-
» dum, ne conueniat in vnum hostis. Ideoque, non dis-
» jungi, inquit, melius nunc erit. Idem nos discrimen,
» ac, ni Deus prohibessit, eadem fortuna manet. Vobis, juuenes,

* Pallissades.

* De Deemsche poorte.

juuenes, (affatus equitem) ſequendi gloria, aut pul- »
chre moriendi cura eſto. nec moratus quiſquam ſit, »
quin ferro, impetu, ac manu, via per aduerſos fiat. Iun- »
cti, ſpatiis apertis liberiſque, mediam per vrbem, ad Lapideam (id portæ nomen quæ ſubvrbium diſtinguit) pariter feruntur. Simul buccinarum, militum, atque vngularum ſtrepitus, vbique audiri: Perſultari vrbs, & capi. in quâ eques nullus, qui procellam circũfuſi hoſtis ac vim ſuſtineret, cui vel triginta ſuffecturos, gnari talium rebantur. Eam partem cum Germano milite Loſanus obtinebat. qui iniquo tempore ac loco pugnam adhuc ciens, cæſis aliquot, in poteſtatem hoſtium deuênit. Quartâ, oppidum tentatum: quintâ fere, expugnatum. Adfuiſſe rebus noſtris ipſum numen, ſoli dubitant qui vllum negant. Argumento miles noſter, aliquoties diſtractus, iterumque ex voto junctus: hoſticus, relictis ortâ luce ſtationibus, digreſſus, aut ſolutus, & jam vagus. quorum arma in cuſtodiis reperta, ne aduerſum cæteros deeſſent. Queîs prodigium expugnatores addunt. Partem propugnaculi, quâ noſtris penetratum, ictu machinæ ab hoſte apertam: ita laborantibus, ac pene loco pulſis, animos ac viam primo datam. Neque minus, è Loſano, capto jam ac dedito, auditum, Ante admiſſum equitem, ſpe etiam tum integrâ concludi intra vrbem jam receptos poſſe, † catarractam, portæ obſerandæ dejici juſsiſſe, nec repertâ machinâ, quâ ſolui ſolita, irati numinis vim perſenſiſſe, quæ pro noſtris, & aduerſum ſuos, ſtaret. Initio, non propinquantes vrbi, non * loricam viæ coopertæ transeuntes, hoſti viſos vel auditos, plurimi mirantur. ſed & vigiles nocturnos, quibus cura extra vrbem data, muniis

† Het ſchof.

* Contreſcharp.

ac loco excessisse, patet. nulla vox aut signum vsquam datum. Quintâ, rebus prope jam compositis in vrbe, hostem nouum portis incubare nunciatum. quæ res curam altius victoribus injecit. Inquirentibus, compertum, Bredevordii Præfectum Wolfium, cum suis aduentare. qui cum horâ dictâ aliquamdiu propter vrbem constitisset, & jam dies, neq; Didius adesset, paulum retrogressus, ad scloporum strepitum ac tormentorum, denuo accessit. & inprimis milite tum opus. Neq; intra muros hostium continuit se trepidatio. Castella duo juxta vrbem erant: quorum altero, minore, quod ad Lippiam, per se deserto, miles sponte in alterum secessit: vbi, ad deditionem postulatus, nihil præter arma petiit, nec impetrauit. Quadus Wolfiusque missi, ad deditionẽ adegêre. Ex nostris* optionem cum viginti octo, cæsos partim, partim saucios; ex hostibus, centuriones tres, Hispanos omnes, centum octo milites, comperio. Losano cæterisq; è primoribus exceptis, mille ac trecenti fere capti; aliquanto plures quam victores. Ad septendecim fuisse signa in præsidio, vexilla quattuor relata, fide digni credunt. Neq; diu, & strenue certatum; quanuis per incuriam oppresso hoste potius quam victo. Quidam à successu tanto, parum abfuisse exitium cõmemorant. Initio ad spolia digressus miles, imperanteis detrectare, sua quisq;, inuitis, agere, aut dilabi. Quo, vt semper victo propior intentus prædæ victor, grauius à populatione quam ab hostibus discrimen imminebat. Pariter cum vrbe, quæ tum belli caput, gaza omnis, omnis apparatus, qui tot millibus suffecerat, victoriæ accessit. De repertis copiis ac prædâ, varie jactatum. Quantum à priuatis partum, soli haud ignorant, qui nec aliis nec sibi rationem reddunt.

*Lieutenant.

Miles

Miles habuit, quod nec Reſpublica, nec miles mox haberet. cætera ſucceſſus ac victoria inuoluit. Neque hoſti defuit, quo vltimum fortunæ tueretur. Plures fortiter occubuiſſe fertur; quanuis non eâdem omnes laude. Animoſas voces gens Hiſpana projicit. Auditum è captiuo, maximis autoribus accepi, Nunquam Ducis Syluam expugnatum iri, ſi præſidio ſuorum teneretur. qui jam inter populareis, captâ vrbe, ducebatur. Quod noſtrorum militum facetiis exceptum, quibus efficax modeſtia probatur. cujus documentum alter ex eâdem gente dedit: qui, commiſsis adhuc manibus, trajectus haſtâ, moribundus, ac jam ſolo gentis ſuæ ſpiritu ſuperſtes, per infeſtum agmen prouolutus, nuſquam ante ſtetit, quam autorem vulneris ac mortis, certo ictu vtriuſq; comitem haberet: cum quo expirauit. Alius, diu ſaucius, lapſuſque, ac de genu pugnans, ſpem victoriæ cum animâ, nec ante, amiſit. Capti, mille ac trecenti, templo, tanquam pecudes, incluſi, Diuos ſuos victi adſpectabant, vt iratos. Nihil inter ea mirum æque ac diuerſa vrbis facies & forma. Quidam conſternatione ſubitâ, nec opinatâ re, percelli: pauci, ſero fremere ac minari. plurimorum gaudia, quorundam iræ eminebant. Quidam inter ſpem ac metum trepidare, ne, potiti vrbe, abſcederent, atque irritatis proderentur. Quidam, foribus recluſis aut feneſtris, proſpectare; mox abſcondi. Quidam ſemiſomni, quærere, Quid rei? Et, An ſatis ſalvæ? Simul noſtros patuit receptos, genibus prouolui, cælo intentare manus, deprecari numen, vt pro hoſte ac vindice ſalutis ſuę, ſtaret; vno pro victoribus armati, quod inermes, vt in ſeruitute, habebantur. ne quis libertatem propulſaret, cujus ſpe victoriam auerſabatur.

quod Hiſpanis, ad ſubſidium vocantibus, reſponſum à quibuſdam fertur, qui, erepta ſibi arma, teſtabantur. Nuſquam magis ad felicitatem properatum. vna hora, ac pleriſque ſomnus, libertatem, nobis hoſtium fortunas, & in caſtris, noſtra reddidit. Eâdem nocte in Velauianis debellatum; quod euentus mox euicit. Deo immortali gratiæ à ciuitate, tanquam natâ denuo, in templis actæ: inter quas pleriſque vbertim lacrymæ manare, vox ac verba gaudio deeſſe. Nihil libertatem æque ac ſeruitus commendat. Sed & magnam ſuus cuiq; cultus ac relligio in mentes hominum vim habet. magis tamen interdicta. Si permittas, aut ſecundis rebus, vix à conſuetudine diſtinguas. luxus, ambitus, ac opes, item alia quæ vulgo expetuntur, anteuertunt. Vnde maxumum in terris, factionibus occaſio, aut munimentum. neque raro & bellorum cauſa; quanquam partibus non intellecta. Conſilia, cum aliorum, tum Erneſti Caſimiri, in re tantâ plurimi commendant. Princeps, vt vbique, gloriæ haud parum tulit; qui ſucceſſum differendo, promouiſſe videbatur. Interim juventus, quæ paulatim magis oppido ſubibat, militaribus ludibriis, Veſaliam à noſtris expugnatam, hoſti acclamare. Quod dicteriis initio ac contumeliis exceptum. Nec diſsimulabant, Falſa objici ac domi
„ meditata. Reſponderent ipſi, Quâ ſpe vrbem alienam
„ ocioſe obſiderent. Domi propria ac ſua cuique agi.
„ In Velauiam abirent: niſi fugam maturarent, patriam
„ non habituros. queîs cauillis ſtationes ac cuſtodiæ vtrinque perſonabant. Vbi verum patuit, immenſa paſsim conſternatio ac mœror: nec vlterior per noſtros dubitandi locus. Totis caſtris ignes ſpecie magnificâ

nificà accenſi. Ex haſtatis quiſque, paleam aut ſtramen, cuſpidi affixum, dein inflammatum, quatere ac vibrare. ita locis omnibus diſcurrere ac vagari. Sclopi ac tormenta, ſingulis in vrbis mœnia conuerſis, ter in numerum diſploſa: quantum nauium vbique, ad caſtra, quantum circa arcium, lucernis, facibus, aut tædis, collucebat. tanto opere ac labore conſtitit, ne hoſtis dubitaret: quod malebat, ſi per noſtros licuiſſet. Magna quippe pars felicitatis, ſuâ aut ſuorum causâ infelicitatem premi; cum opinione aut ignorantiâ non pauca ex aduerſis dirigantur. neque deſperatio ac terror parum ad afflictos ex ſe aut obſeſſos, valent. Nulla nox illuſtris æque rebus Belgicis affulſit, cujus vſum ac ſplendorem dies ſinguli commendant. Expugnatâ eâ vrbe, nihil certum hoſti aut deliberatum. Reuocati, Amerſurto Montecucullanus, Hattemorum finibus, re nullâ, quanuis maximo conatu, à ſe geſtâ, Comes Salazarrus, temere oberrabant. Magis tamen animo hærere Bergius. Angebat ſpiritus ingentis Ducem, ſuper cætera quæ hoſti ex ſententiâ procederent, acceſſus commeatuum prope intercluſos. ac, ni feſtinaret, tot obſidiones vrbium minatos ante, premi jam aut obſideri. Hanc Cæſareanis, beneficii collati ac aduentus gratiam reponi: hoc ſucceſſu, Regis causâ, Belgas experiri. quos cum ſuis, quanto plures, tanto magis jam periculo exponi. Ipſe, poſt conſilia, nec multum moræ, Iſalâ transmiſſo cum exercitu, Velauiâ exceſsit. Naſſauio interea, qui recens aderat, cum octo millibus, Dieſdorſio cum tribus, eo loco quem munierat, relicto. Arcem, de quâ ante memoraui, ex aduerſo poſitam, haud plures quadringenti aut quingenti, tum tenebant. Hinc Boeck-

holtum cum exercitu à Duce ventum: vni curæ tum intento, vt accessũ aduehendis in Velauiam quæ opus liberum præstaret. quâ de causâ Isenburgo quoq; Comiti mandatum, vt cum quattuor suorum millibus, ad Rhenobercam desideret; donec, quantum militi Cæsareano cæterisq; commeatuum sufficeret, transmissum. Neque multo post, Boeckholto jam relicto, Isenburgo suos junxit. Ita passim rei exequendæ ac consilii incertus, aliud atq; aliud moliri. Sed & mox Nassavius, trajecto flumine, secutus. qui ad vicum, cui nomen Stendera, Dousburgum inter & Zutphaniam, cum suis locum cepit. Nobis, ex victoriâ, quâ vulgus militare assurgit, prompta magis cuncta, & ex vsu. Intendebat gaudium, cornutum opus juxta Hintumanam, postquam bis recessum esset, occupatum; pauco milite è nostris, cum centurione vno alteroq;, ac quingentis hostium, in loco cæsis. Eâdem tempestate, è literis ad Arschotanum ac Colomam, cognitum, ingenti commeatu ad ter mille curruum, rem hosti auctam.
„ Quod ni successisset, imminentibus vbique nostris,
„ fame ac penuriâ ad summa ventum. eâ causâ nihil in
„ Dousburgum cæterasq; vrbes hactenus à Bergio tentatum. sed nec machinæ obsidioni suppetebant. Addebatur, quinq; circiter diebus, tria prope millia in castris hostium desiderata, qui vel ægri, vel ad hostem sponte aut capti transiissent. Igitur, quo læta magis occupatæ vrbis fama, eo magis ad obsessam cuncta properari. Inter quæ, dimidiatâ Lunâ, quæ ad Hintumanam, pridem expugnatâ, ad Vuchtanam altera intensiùs vrgeri. vbi Astelæi equitis tum partes. Qui instructo inibi cuniculo, pertrahere eo hostem ac ciêre, à principe monetur. Neq; multo milite opus. Vexillario è suis

è ſuis cum triginta circiter è juuentute, facinus mandaret, qui ruinam manu ac virtute occuparent. Satis id in præſens. &,è cæteris conſtabat, viſum ſemel Duci, ſanguine quam minimo, incerta prætentandum, nec immodice inſtandum hoſti; ſpei ſæpe proximo, ſi omnis adimatur. Cæterum, non vires poſt ruinam ſua propugnantib⁹, non animi, abeſſe: quo repelli primus impetus aut ſiſti. Decertantibus, Harcourtius centurio, cum centum quinquaginta aliis, ab Aſtelæo, laboranti vexillario ſubmiſſus. quibus vallum extra aſſultantibus, haud leuiter obniti hoſtis, & vtrinque ad haſtas ventum. Nec miſsilibus ignitis temperatum noſtris. Interim dum moliuntur viam operæ à tergo, è ſatellite in ſumma valli clam enixo, intellectum, ſenſim retrocedi. Mox cuniculis duobus, nullâ aut exiguâ noſtrorum cæde, emota tellus. Commodum id Aſtelæo, qui, emiſſo iterum Harcourtio, aduerſos, inter pertinaciam honeſti & flagitium dedendi operis poſtremi, varie diſtractos, expugnato loco, intra mœnia coegit: nullo extra vrbem jam relicto. Décori præclare parto, ſponte quidam è Britannis adfuêre. inter quos inprimis Baſilîum, Comitem Fuldingum, cæteri extollunt. Grates omnibus, quibuſdam & ſeorſim, actæ. Ita jam ad vrbem cuncta geri. Vineæ inprimis calide, nec minus caute, promoueri. Quæ cum foſſæ alteram, aut amplius, explerent partem, pene vt muris propinquarent, quod ſupererat, ſarmentis ac viminibus ex vſu ſolidari juſſum. quo cunicularii tranſmiſsi, qui, perrupto muro, aditum ad propugnaculum pararent. Superabat ſummum opus, ac gerendæ rei finis. Propugnaculum nimirum, in quo vrbis expugnatio, & ipſa. Forte Henri-

Henricus ibi tum Herbertus, legionis propræfectus, ſtrennuus militiæ ac prouidus, cum milite Britanno agitabat, Aſtelæi eâ parte jam ſucceſſor. Neque dubitatum, quin cuniculo, ſed propere, hic opus: quod in eo ipſe hoſtis, ac ne anteuerteretur noſter. Lecti aliquot ex animosâ gente, qui conſcenſo propugnaculo, de quo vtrinque certabatur, ignëis miſsilibus inſtantes operi turbarent aut pellicerent ad arma. Interim ad exitum deduci noſtrum; prò ruinæ modo, quæ intendebatur, pulueris nitrati quattuor doliolis inſtructum. quanto magis validum, hoc acrius ſeruandum, ne diuersâ parte minus caute obſtructum, noſtris amplius noceret. Et haud procul vinea, impenſis plurimis promota. nec diſcrimen leue ab ictu. Ita
„ denique conſultus Princeps, monituſq;, Feſtinari jam
„ ab hoſte; ni præuerteretur, præuenturum. Nocte totâ
„ properatum. Rei exſequendæ tempus deſignaret, aut
„ inſpiciendæ, ſi ex vſu, ipſe adeſſet. Nec ceſſare Herbertus. cujus curâ, ad cuniculum, cuſtodia; parte alterâ, trecenti juuentutis validæ per ordines cum armis ad ingreſſum vineæ, diſpoſiti. Ordinibus, præfectus cuique ſuus; peragendæ rei, & arcendo, ſi quid moliretur, hoſti. Neque procul miles alius à latere cuniculi, cum ſclopis. quò, jubente Herberto, machinæ è proximis* ſuggeſtibus conuerſæ. Quæ agentibus, mandata Principis. ac ſuper cætera, Iam feſti-
„ nandum. Addebatur, Acto ex ſententiâ cuniculo,
„ † ſatellitem cum expeditis quindecim, tentando loco quem* ruina daret, mitti velle: ſi præfracte obniteretur hoſtis, reuocari. plures in diſcrimen dari, nolle. Mane, ad tertiam aut quartam, ignis admoueri juſſus. Nec cunicularii, peractis ordine jam cæteris, cunctati, dicto paruêre.

* Bateries.
† Sergeant.
* Breſche.

paruere. Excussum opus cum fragore haud modico; minori tamen efficaciâ quam impetu. quod è ruinâ mox compertum. Ad quam pulueris vis ingens subito coorta, lucem ac conspectum partibus exêmit. Mox silentium vtrinq;. & à nostris missus miles, cum † satellite uno, operæque, aditu laxando, ac premendo hosti. Nube paululum discussâ, visa ingens trepidatio ac pauor. Hostis, sine morâ, nullâ certâ lege, ferri ac vagari. & instare sclopis noster. Quibus revocandis, missi alii triginta, ægre animos inhibuêre. is tum ardor gentis fuit, in quâ moriendi neglegentia, naturæ virtus est. Miles inter hæc ac ciuis, queis pauore intactum pectus, aut, si qui, spe resistendi, confidentiam assumpserant, certatim, terram, fasces virgultorum, quorum tali tempestate vsus, vi ingenti objectare; superadditâ loricâ, quam * transuersam castra nuncupant. In oppido, cuniculi ruinam, clamor ciuiumque mœror insecutus. Subito ad arma conclamari: æra, tympana impelli: miles ad subsidium atque opem, per tumultum conuocari. Quidam, trepidi per vrbem, ac palantes, ut vestigio eodem perituri, supplicare modo, modo, ni transigeretur, minitari. ratio ac terror, pariter misceri. Quidam liberos ac conjuges, postremum amplexari. ad aras quidam cum suppliciis ac lacrymis prouolui. Miseranda vrbis facies, hinc clausæ, vt spes nullæ superessent, hinc ruinâ patefactæ, vt defendi amplius vix posset. Ad hæc, tela ac tormenta, pulueris penuriâ, sine vsu, animosus hostis, atq; eodem impetu mox rediturus, &, si frustra niterentur, cruor, cædes, ante oculos cum ipsâ morte, metu jam extremo compotes agebant. Præsidi (supremo magistratui id nomen) ac Præfecto, acriter intonuisse, vrbani tradunt.

† *Sergeant.*

* *Trauerse.*

quorum neglegentiâ aut ſui curâ, huc deuentum. Cu-
» mulandis patrimoniis intentos, cæteris haud aduer-
» tiſſe. Quibus omnia ad luxum ſuperarent, per eoſ-
» dem vrbi neceſſaria deeſſe. id nunc omnibus luen-
dum. Denique, vt extremâ ſpe abſumptâ, ne timori
quidem locus, & poſtremum miſeris ſolatium, licen-
tiam calamitas extorquet, diras ac conuicia jactare.
» Acclamari, Vnum perditis jam rebus ſupereſſe, vt
» incolumes perirent: id ad conjugum ac liberorum
» vitam intereſſe, cui vna pertinacia ſuorum jam obſta-
» ret. Eam deprecari. cætera ab hoſte expectandum;
» quem à victis neglegentiâ ſuorum, non arceri amplius,
» ſed irritari. Grobbendoncquius, irarum plenus, nihil
præter Bergium atq; irrita auxilia cauſari: quem, for-
tunæ vi oppreſſum, expectatio ſuorum ac promiſſa,
agitabant: pleraque remiſsiori curâ animoque jam ge-
rentem; qui ſecundis aduerſiſque, intenditur, aut ja-
cet. Vnicum poſt ablegatum Spinolam diuerſæ par-
tis fulcrum, quem ad Bredam, die, noctu, cuncta manu
obeuntem ac induſtriâ, † Croatæ diu attoniti, ut nu-
men venerati, attollebant, ſedulum, aſsiduum, ſperan-
tem cuncta atque audentem, propriæ felicitatis leges,
alio tranſlatæ, deſerebant. quas ab vnâ moderari,
quamlibet inuicti, diſcunt. Ipſum, occupatâ, quod tum
agebatur, Syluâ Ducis, circa vrbem Gelram, ac finitima
locorum, ſubſtitiſſe, audimus. Inter ea, exequendis cæ-
teris, jam de cuniculi ruinâ certior, ad vrbem Impe-
rator aduentabat. Forte eodem tempore incidit,
vt tympaniſta ſignum daret. Cauſam ſciſcitantibus,
reſponſum, A Præfecto munimenti miſſum, qui col-
loquium cum noſtris poſceret. Legati propere, Iaco-
bus Wytſius, ſupremus vigilum Præfectus, cum Her-
berto.

† quibus Agreſtium Deus vulgo dictus. Vide Hermanni Hugonis Comment.

berto. Queîs centuriones duo obuii ex vrbe, qui, dissimulando vltimam necessitatem, (nam pretextus adhuc quærebatur) mortuos, ruinæ vi oppressos, belli ac naturæ legibus concedi postularent. duos, super cæteros, nobilitate claros, fato ibi functos. Neque id recusare Princeps: velle tamen fieri à nostris. Id dum geritur, quæsito, vt in talibus, sermone, Wytsius vtrunque affatus, Hactenus virtute, quantâ posset maximâ, pro oppido certatum, dixit, nec omissum, quod fortissimos deceret. Mirum tamen, de conditionibus non agi, qui quo loco essent, nunquam minus ignorassent. Valido exercitu circumsideri, euadendi spem exiguam aut nullam, jam & aditum ad vrbem, proximo cuniculo oblatum. Neq; abesse procul Principem, haud minus animi benigni quam ingentis, qui quâ vi in hostem vsus esset, eâ comitate erga fortes ac virtute strennuos, vtendum sciret. A quibus, quod clam agebatur, arte & in speciem elusum. Sed & alia causari. Falli quippe nostros, quos majora de discrimine vrbis, quam pro re, sentire aut supicari. qui interea, ruinæ spacium, & quæ ab hoste objecta, speculari. Sic ad alia digressi. & de Obremontio, affine Grobbendoncquii, ejusque vicem militaribus præfecto, obiter quæsitum. Quem, intactum belli casibus, febriculâ tentari, jam differebatur; audiente ac præsente, de quo sermo. Qui composito, vt creditur, ex alterâ ruinę parte, nondum visus nostris, aduentabat. Vbi, post officia, ac cætera, humanitati solita, adstante Herberto, eadem, quæ ante, Wytsius. Mox, paululum seducto, de transactione quædam. & vtrinq; placitum. Ita obsides, Brouchumius; Bergarum, quæ ad Zomam, prætor, equitumq; turmæ ductor, cum Præfecto vigilum

in castris Carrio, in vrbem; Obremontius cum Apelmano, ad nos missi. Queîs tum Princeps, militarium curarum puluerisque plenus, tanquam pars suorum, inter operas in vineâ repertus est. vt, quanquam præsens, talium insolitis quærendus esset. Quorum alter,
„ Armis hactenus invicti, neque hac obsidione à majo-
„ ribus degeneres, tibi, Imperator, reseruati sumus. seu
„ virtutem intuemur, minume pudendum: seu benig-
„ nitatem, vt in talibus, salubre. Nec de summâ rei sti-
„ pulamur, de quâ optime inter supplices ac generosos
„ conuenire solet. Dies paucos postulamus, quibus
„ certior de rebus nostris Princeps fiat. vt quos breui
„ transacturos haud ignorat, prius id è nobis sciat; quo
„ calamitati publicæ autoritas accedat. Id miseriæ hu-
„ manis rebus, id calamitati additum, vt quibus defuit
„ fortuna, sibi ac fortunæ defuisse videantur. Breue tem-
„ pus, nec victori detracturum cætera, rogamus. Quod
„ si impetramus, bis vicisti, quem & arma, & clementia,
„ invictum præstant. Pene ad blanditias deuentum ferunt, qui haud procul abstitêre. Dies quindecim deliberando aut scribendo, postulati. Ad quæ pauca, ac
„ pro re, responsum. Exitus sermonis, Noua atque ini-
„ qua, forte nec rogantibus sperata, postulari. Ita tum dimitti. Quos secuti dein alii, haud minus comiter excepti. Postulata, quorum inter maxima, de patriæ relligionis libertate, obiter rejecta. Quod Hispaniæ, haud pro opinione nostrâ improbatũ, intima scrutati rettulêre; metuenti, ne prouinciæ nutantes, libertatis & antiqui cultus spe illectæ, cæterorum causam approbarent. siue id animis aduersum aspera firmandis, & obsequio, in gente callidâ repertum. quidam & insolita, vt abdita, mirantur. Quarto decimo Septembris,

bris, de deditione penitus transactum. quo Franciſcus Michaëlius Ophouius, Antiſtes, cum Ioanne Morſio, Bernenſi Abbate, Ioanne Hermannio Decano, ac primoribus ex vrbe aliquot, ad Principem legati, veſpere, ex conſenſu Patrum, pactum ac conuentum rettulêre. Leges, quibus actum, ad Bredanam fere formulam conceptas, tum, vt ſolito diffuſiores, † alibi expreſſas, iterare heic, operæ haud viſum. Decimo & ſeptimo, egreſſus vrbe miles; incredibili ad famam populi concurſu. E prouinciis atque vrbibus effuſa plebes ad ſpectandum, magis ipſa ſpectabatur. Tentorium, haud procul vrbe, figi Victor juſſerat. E quo Rex Bohemorum, cum Reginâ, Principe Danorum, Wirtenbergio Holſteinioque Ducibus, atque aliis haud paucis, qui præſentes ſingulis teſtesque fuerant, pulcherrimam diei ſpeciem ac gaudium commune æſtimarunt. Ipſe, caput rerum, habitu gregali, quo virtutem ac ſucceſſum expendenti, maxume eminebat, cum conjugii conſorte, tanto populi allapſu, venerationem ſui ac victoriæ, in aliis intuebatur. Miles noſter; ſic propemodum diſponi juſſus. Intra * aggeres continuatos, peditis pars magna adſiſtebat; exeuntibus tutandis, aut injuriæ ex pacto ac conditionibus arcendæ. Extra, & in myriceto, eques, cui cura eadem mandato Ducis. Qui prætorianis præerat Podwelſius, cum ſignis ſex, nuperrime extra ordinem conſcriptis, ac Walônum totidem, ad vrbem miſſus, vt, egredientibus vrbanis, per ruinæ aditum, in oppidum ſe daret: præcauere exemplo ac autoritate juſſus, ne quis damnum deditis inferret, ciues pariter ac ſacris operatos, vi ac contumeliis arcere. neu relligio aut pietatis cura, quæ nunc odio,

† *In fine Operis.*

* *Trenchees.*

vt olim caritate, valet, noxæ cuiquam esset. Hinc egressum oppido præsidium. Equestris turma, cæteris præmissa, curâ sui ac nitore equorum, quibus vt in vrbe diu obsessâ, ocium ac torpor pro saginâ, omnium in sese oculos ac mentes aduertebat. forte & libertas ipsa, quam non minus bruta persentiscunt, animos addiderat. Hinc pedestres copiæ, centeni aliquot, ducentibus Præfectis. Post hos rhedæ, cum impedimentis, sauciis, ægrisque: quos juuentus cætera equestris, ternâ acie partita, sequebatur. Inter quos Præfecti conjux, paulo ante enixa, &, in gremio nutricis, ipse alumnus; ante curam sui, pars triumphi. quam & aliquanto ante, & propinquam partu, omnibus officiis complexus Princeps, exeuntem longo ac mitissimo alloquio excepit. Ipsa, constans animi, nec victa lacrymis, acerbitatem sortis, ne ad sensum quidem admisisse visa; vultu firma ac immobilis. Aspectum populi ac castra præteruectam, erupisse gemitus nonnulli ferunt; tanto violentos, quanto acrius inviti premebantur. Sacris aut relligione initiati, cæteris permisti, habitu insolito, ignoto, plebei inter arma genitæ, vt peregrini, aut diuerso orbe nati, visebantur. Ante aciem secundam Grobbendoncquius, tot inter minas hostium incolumis, eoque major visu, eminebat. Vnum, cæteris auersi, singulorum oculi ac vultus sequebantur; plurimorum odio ac famâ sui, pariter illustrem. Insolentem contumeliæ, ac cætera prementem, circumfuso populo offensum, aut videri voluisse, constat. cum indignaretur, iram simulare maluit. Excepta vox à circumstantibus, quâ, Sapientem iam Bataviam, pronunciaret: quæ tot stolidos, nimirum, ejecisset. siue

animo,

animo, vt dixi, minor: ſeu, quod minus popularibus ignoſcunt, quibus regum cultus, pars imperii videtur. Accedebat ægrimonia è caſu. Tria maxima tormenta, tria, quæ ex vſu media dicuntur, cum duobus mortariolis, vocabulo à ſpecie deſumpto, quæ ex pacto euecturus erat, obhæsêre; paulo poſt transmiſſa, ac relligioſe præſtita. Progreſſus, ex officio victorem ſalutauit. cæterum, ſeu properus, jam lapſo die, ſiue veteris fortunæ memor, Eripi ſe nido, quaſi per vrbanitatem, apud Principem profeſſus, equo ſubditis calcaribus, provectus eſt. qui, haud impar arte, & in tantâ feſtinatione, Toleratam diu obſidionem ac feliciter, teſtatus, nec vlterius, dimiſit. Cohors mox Prætoria, cum aliquot è noſtris, vrbem protinus ingreſſa. Mox & Imperator obiter, ac perluſtrandæ: quem è Patribus nonnulli, plebs immenſa, conſecuti. Captâ vrbe, nauta, qui forte aderat è noſtris, propriæ ferociæ ac conſuetudinis maritumæ in terrâ memor; in faſtigio ſupremo turris editiſsimæ, apluſtre, cum inſigni ac colore Principis Arauſii defixit: quod victoriæ navalis ſignum, tum, vt libertatis cœlo proximæ, intenti aduenæ atque accolæ noſtrorum, cæteri, vt fati ſui contumeliam, intuebantur. Ciues, nihil æque ac pulueris neceſſitatem accuſaſſe, cætera, vtcunque tolerari potuiſſe, accepimus. Cecidiſſe ad mille ac ducentos, ex quo vrbs obſideretur, ægros fere totidem, aſſerebatur. neque pauci coram. Saucios ſeorſim perſequi, nec curæ nobis, & incertum videbatur. Eodem die Pettelanum, quod, ingenio naturæ, inacceſſum memorauimus, virtuti Ducis ac labori, præmium acceſsit, noſtriſque ab hoſte ex conuento deditum, victoris militem admiſit. Patres, ob Rempublicam præclare

clare geſtã, numini diuino ſupplicationes decreuêre.
quæ in vrbe captâ, verſis ceremoniis ac ritu, celebratæ.
Conuenêre omnis ordo, omnis ætas: quidam nouæ
rei magis quam relligionis curâ; cujus ſolâ æmulatione
animi multorum poſsidentur. Paucis, loci facies, tan-
tâq; cum benignitate præſens ipſe Deus, & ante ocu-
los Dux victor, tot ſuperſtes caſibus, ac pene ſibi, la-
crymas mouere. cujus ductu, vrbem, ante omnium,
quas hoſtis tenet, munimentum, nunc noſtrarum, re-
bus fere deploratis, vt plerumq; numen miſeretur effi-
cacius quam fauet, expugnatam. Hinc agricola vici-
nus, hinc nobilitas, ſublatas hoſtium incurſiones, ac
tot inquietas noctes, ſuper omnia, tributa, ſæpius per
vim exacta, adeptamq; libertatem prius quam ſpera-
tam, ſecum expendebat. Tum de curâ vrbis ac muni-
tione cogitatum. Ante cętera, armamentarium luſtra-
ri juſſum. Nicolao Mylio, ſolertiæ ac fidei eximio, id
curæ: quem tenuitatem atq; anguſtias miratum, è di-
centis ore ac literis habemus. Quattuor viginti machi-
næ ex ære, octo ferreæ, nitrati pulueris ad pondo tria
millia, majores globi oppido paucisſimi, miſsilia igni-
ta ad ducenta quadraginta, funes tormentarii ter
mille, glandes nullæ, non ligones, non dolabræ, non
haſtilia, non arma, præter pauca, ſitu ac rubigine ob-
ducta, viſebantur. Enim vero, inter tot ſecunda, vt
plerunque lætis grauiora permiſcentur, nondum ade-
rat ſecuritas: quam copioſus ac munitus in Veſaliâ
vel morabatur vel præpediebat hoſtis. Occurrebat,
„ Aliena quidem parta, ſed amitti noſtra: tot finitimas,
„ tot claras vrbes, premi aut terreri. Expugnatum fo-
„ ris hoſtem, eo exitu, vt domi metuendus eſſet: vt Bata-
„ viæ naſcentis terminos ac primos libertatis aditus
teneret.

teneret. Extremis pene Americæ atque orbis ſui fi- »
nibus ejectum, intra patriæ præcordia concludi. Ibi »
in hybernis poſthac fore, vbi ne æſtiuis quidem di- »
moueri poſſet. Quid jam animi vicinis, quid agrariis, »
rapinæ ac crudelitati deſtinatis, quibus metuendus »
ſemper, aut ferendus, hoſtis? Anni ſpem corruptam. »
quid ſi proximus accedat? Et admurmurabat populus, calamitati proximus, Victoriis, quas quiſque ce- »
lebraret, aduocatum hoſtem potius quam profliga- »
tum. id tantopere nunc triumphari. Neque dubie jam de induciis aut pace quædam ferebantur; cui è prudentioribus nonnemo, metu hoſtis proximi, fauebat:
quem incuriâ admiſſum, jam & armis vix ceſſurum, »
pace oblatâ finibus arcendum. nec ſucceſſui referre, »
quâ id viâ tentaretur; dummodo ne intra patriam la- »
teret. Nobis è conſiliis hoſtilibus ac ſcriptis explora- »
tum, cauſas intimas fuiſſe ac plures, cur de hybernatione in noſtro deſperaret: neque minimas à Duce, qui collectum vndiq; ad Rhenum militem, cum parte ejus qui Trajecti in præſidiis, Erneſto Caſimiro tradi juſſerat; Betaviæ tuendæ, ac vicinis. Peditum ad decem millia, triginta ac tres turmas equitum, accepimus. Quibuſcum illico, Dousburgum inter Keppelamq;, vno lapide à Cæſareanis, locum deligit. Metanti caſtra, cum pleroque exercitu Naſſauius, caſtrorum Cæſaris Præfectus, ſuperuênit. vbi leuis velitatio. mox quies, & firmata caſtra. Stabat Principi, cum copiis victricibus, Zutphaniam atq; hoſtem inter, prius poſitis Erneſti, ſua inſuper munire. ita cingi, dein cuncta intercludi poſſe. Forte & alio ſucceſſu, quem occaſio aut virtus daret. Meditanti ea, tanquam curâ numinis aut juſſu, codicilli Iſabellæ ad Naſ-

» Nassauium perlati. Quorum summa, Intellecto aut
» significato sibi, iis locis cum exercitu, vt parum com-
» modis, subsisti amplius haud posse, abitum cum suis
» annuisse. Vno alteroue die, prius tardiusue id fieret,
» arbitrii ac juris ejus esset. Siue metu, seu sterilitate loci ac necessitate victis, id à Principe impetratum. Neque diu differre visum, quod concessum. Sed & castra, pons * sublicius, ac munimenta cum castellis, subito deserta: miles in Bergensem agrum ac Iuliacum, translatus. Cæterum, ne nostris quidem læta ibi cuncta aut diuturna; inclinato jam in hyemem ac morbos anno. Quo ad Principem perlato, quies ac hyberna militi concessa. Neque multo pòst secutus ipse. Propræfecto legionis Tienio, cum signis quadraginta peditum, turmisque septem, cura oppidi pro tempore permissa. Imperator, Arenaco ac Vesaliâ lustratâ, cæterisque, quæ consilium aut moram postularent, obiter peractis, rerum ingens, Hagam Comitis, Nouembris tertio, reuertit. Vix reuerso, rursum de induciis, in mediis dissensionum ignibus, ab hoste agi cœptum. Neque vnquam, licet cuncta adhuc Patribus incerta, magis varii rumores aut judicia: vt cuique spes aut metus; quæ suprema rerum moderantur. Habet hoc corruptum omne in Republicâ, aut minus firmum, vt ad motus subitos erumpat: cui sæpe, affectis partibus, indicio mutationes, vt vt causæ adhuc latent. Nec insolitum Hispano, vt successu belli minor, erigendis animis suorum, pacis aut induciarum spes ostentet; quo haud minus distrahi ac in diuersa duci, plebes nostra solet. Neque causæ deerant, quæ belli finem, cuncta reputantibus, suaderent. Dissentire tamen plures, ac reniti. jam & numero, vt fere in populo,

*Vide supra.

fiducia creſcebat. E quibus, qui modeſti moris atque ad quæuis circumſpecti, exitum proceribus ac curam commendare; loci ſui memores ac gnari. cæteri, turbare verbis, aut impelli. Senſim & libelli, vetus malum, acciendis odiis repertum, clam vulgari. Ad quæ conniueri fere jam receptum. ſiue, quod immodica in vulgo, melius ſatietate, ac, ſi diſsimules, mutatis animis, quam metu, obſoleſcunt: ſiue, quod autoritas, cum leuioribus commiſſa, ad majora vim amittit. vetita, & impunita, commendantur. Nunquam tanto ſtrepitu ad arma itum. Nouum inter cives, ac de pace, bellum. vix ſubinde contumeliis ac minis temperatum. Neque ſemper errat plebes, etiam diuerſa, niſi quod infecta pariter ac facta, concitandis aliis intendit, & prudentiores, ſi quid animo concepit, æque ac diſſentientes, auerſatur. Inter quos fuêre, qui » ſubſiſti poſſe, armis poſitis, negarent. quibus, inclinata » res diſcordiis ni fulciceretur, fors & collapſuram. Tum » in ſimultatibus multorum, ac ſublatis armis, non quo » tutius, ſed odio præſentium, ad alia, ſolutum quemque ocio, perduci. quibus, ſi dematur hoſti, jam inuiſo, nomen, vetera ac dominum, monſtrari. A queîs alii » abibant. qui jam eas vires, eos fines differebant, vt ab » hoſte, quanquã non armatis, nihil metuendum. Eſſet » modo, qui collapſam vim ærarii foueret, qui tributa » publicumq; cenſum definiret, qui commune, ſi quid » vitioſum aut collapſum, reſtitueret, aut ſolaretur, qui » priuatum luxum, fraudes publicas, autoritate coerceret. vitiatis quippe moribus, è publico diſſolui, quod » à quoque diſſipatur. Semel autem conſtituto, ſatis eſſe » æs ſuum, incompoſito atque indigeſto, nullum. Eſſet » qui ciuileis iras mitigaret, qui effrænes, ac nullius »

S 2 juris,

„ juris, quia ſui eſſent, contineret. quales, qui nec no-
„ ta ſibi, & proceribus commiſſa, agerent, aut patriam
„ ardentem magis inflammarent. Poſt repreſſam ſerui-
„ tutem, libertati modus poneretur. quam euerti, ni co-
„ hibeatur. Quicquid nimium ex imbecillitate noſtrâ
„ traheret, eâdem premi : non humana modo corpora,
„ quæ fluxa, ſed & Reipublicæ ; per ſe iiſdem legibus
„ manſurum, quibus ab initio formatur, ſi per intempe-
„ riem mortalium liceret. Illa morbis, iſtud factionibus,
„ è luxu aut ſecundis rebus : quæ in ortu melius quam
„ ſero emendari. Cæterum, turbatæ ſemel atque impul-
„ ſæ, quicquid vſquam corruptelæ, permiſceri, & ad fa-
„ ctionum, vt morborum, vim conferri. Vitiis certari;
„ quibus partes creſcere, ipſam interire. Quo ſublato,
„ nullas, niſi ſeruientium & libertatis, fore. Vniuerſæ
„ autem quemque intentum, ac ſecurum ſui, in commu-
„ ne acturum. Damnabantque ſtudia, ac nimios vtrinq;
animos ac voces. Neque fruſtra obſeruabant, quod vbique populo ſolenne, noſtro vſitatum, libertatis vitia nonnullos acrius impellere quam curam. Inter quæ præſentibus ac Reipublicæ intenti Patres, per diverſa ibant. Quorum alii, ne audiendum quidem hoſtem, alii, audiri poſſe, ſed & caute, nec præpropere, & ordinatâ prius ac compoſitâ Republicâ, agendum: neque par, offendi ſocios, aut irritari; ſatis jam potentiâ ſuſpectâ, licet nihil ad inuidiam accedat. Cæteri, condiciones modicas ac æquas, tali loco haud rejiciundas autumabant. Princeps, famam ab feroci hoſte partam, paribus conſiliis ac moderatione domi ſuſtinendam ratus, mentem premere ac celare ; probaturus vtro Patres inclinaſſent. Inter hæc ſubinde, vt lo-
„ cus aut res dederat, monere, Vim ærarii cum curâ
expen-

expendendam, sine quo nil recte geri. Tum, in hoste » nihil neglegendum; quem arceri parum esset, ni inua- » deretur. tanto quippe in bello noxæ propiorem qui » non nocet, quanto tutius de alieno quam de proprio » periculum subitur. Spes ac dubios successus, cum de » summâ rei agitur, ad disquisitionem ac consilia non » admittenda. cognitis ac firmis insistendum. Sed & » præcauendum, ne quid metu aut necessitate extor- » tum, hostis judicaret. Forte, nec inermibus de pace » agendum. Bello quippe intentis, bellum geri optime » ac finiri. præter hæc, si quid ex vsu, sequi malle, quam » præire. Prouida, & extra partes, moderatio, vtranq; » temperauit in futurum, ac direxit. Interim, parare ac meditari quæ agenda; clam, & sine offensâ. Nam de aliis, diuersa, læta vulgo aut ingrata, neque vera semper, ferebantur. vt plerunque, quanuis dubia aut falsa, de proceribus relata, veritatis specie imponunt. quæ plebs prona arripit, nec raro anteuertit. quosdam &, qui ad inducias momentum attulisse credebantur, aliud haud multo post vrsisse, ignari differebant: neque deerant, qui meditata vellent, quo largitionibus defatigati, ad obsequium redirent: aut auersi rebus nostris fœderati, de officio, non nostrâ tantum causâ, cogitarent. Quæ seu vera, seu nonnullis vltro credita, autoritatem Patrum, plebis studia auxerunt, neque parum ad obsequium accessit. Et notatum, quibus ista curæ, vulgus propriâ opinione tutius ad moderationem duci, quam superiorum metu; vbi quisque nullo, vel occulto impulsore, sibi credit. Ad quæ multum terror ex Hispano valet: vnum ex potenti hoste, & aduersus ipsum, salutare rebus nostris bonum. Circumacto prope anno, dum Vesalia

lustratur, ne pars vlla Duci, vel absenti, laude vacua abiret, missus Hauteriuius cum pedite ad quadringentos, signis equitum duodecim, qui Iselburgum pariter cum Ringelbergâ, valida castella, pluribusque excursionibus infesta, occuparet. E quibus, hujus quidem, opera, quæ extra hostibus objecta, primâ die; mox secutâ, ipsum cessit. vt & Iselburgum. Neque multo post & Buricum, Vesaliæ in ripâ Rheni alterâ vicinum, duce Staquenbroucquio, accessit. Quæ haud multis mensibus peracta, fidem apud posteros vix inuenirent, ni recenti hominum adspectu ac memoriâ absoluerentur. Vrbs obsessa, ac mox expugnata, quam, quod toties obsessa esset, expugnari posse, nemo jam credebat. Quo conuersâ Principum duorum manu, qui potentiâ ante omnes, destinata bello sedes, cum immensis opibus atq; apparatu, ante amissa, quam amitteretur, cujus causâ bellum inchoatum est. Invsitata cuncta atq; insolita. Vtrinq; Ducum primi; expectatione magis quam ætate pares. &, vt sanguine, ita proximi virtute. Alter omnibus, plerisque alter alio sub Duce gestis, etiam tum summi: neq; minus, armis inter se experti; nisi quod successum meruit qui vicit. Altero non minus digno, qui non nisi causæ tali cederet ac Duci: odio suorum ac inuidiâ vt major, sic plerisque commendatus; cogitantibus fortunam belli, & iniquam sæpe sortem immerenti. Illinc terror orbis, Rex ac Cæsar, cum immensis viribus suorum. Hinc subsidia ac vires exterorum, nullæ: quibus fulti olim, tum, ad æstimationem propriarum, destituti sumus. & vbique Deus. Cujus ductu, cætera ex voto, & eodem cursu. Opum pars, queîs toto anno militatum, sub initium aduecta: quo stipendium ab

hoste

hoſte ad victoriam oblatum. Occupandæ vrbi, fluuii repreſsi, qui, vt cætera, parêre Duci, ac ambire caſtra juſsi. aqua ac paludes ſolidatæ,& in terram verſæ:terra, parum apta obſidentibus, æquata. Opera, quæ numero ac mole, coram intuentes fatigarent. Ambitus, quem vix præſentes credidêre: poſteri vt credant, vix à famâ expectandum. Geldriâ, Trajecto, cæteriſque, qui vicini, metu atque oneribus exemptis, vtraque in Brabantiam conuerſa. & nunc, tantis ſumptibus parata Breda, tantis militum tenenda, pœnitentiæ occaſio aut damnum. Occupatum iter, quo tot annos cætera tuemur,& victoribus ereptum. cognito vtrinque mutuo ſucceſſu atque aduerſis, libertatem penetrari ac defendi penetratam poſſe. Pro trajecto Iſalâ, ſubactus, ac propemodum in poteſtate noſtrâ, Rhenus. Pro Velauiâ, Germania aperta. & vtrinq; noui limites, nec vlli hoſtibus relicti; præter militem & metum. Amerſurtum expugnata, mox deſerta. Denique materies Annalium ac ſumma, annus vnus, neque totus. Idem lacrymis & gaudio agreſtium exceptus: idem ſummi metus cauſa, & plus voto. Eodemque de ponendis armis actum, quo proſperrime iis vſi ſumus. & indicium ſucceſſus maximi, induciæ oblatæ: majus tamen, necdum hactenus admiſſæ, & judicio incolumis ac ſaluæ libertatis inter tot diſcrimina, relictæ.

FINIS.

VOCVM MILITARIVM, ATQVE aliarum, quibus Autor vſus eſt, quæque magnâ ex parte in margine expoſitæ, ſecundum literarum ſeriem, Interpretatio.

A.

Agger continuus, *Retrenchement*. Notandum vero vocem quoq; *Trenchee*, cum de obſidētibus, vt ſæpe hic, ſumitur, eodem modo reddi, nam de obſeſſis proprie *Receſſus* dicitur.
Agger caſtrenſis, *vel* caſtrorum, *idem*.
Adjutor, *Adjoutant*.
Aquilifer, *Port-enſeigne*, *Vaender*.

B.

Betauia, *de Betuwe*.

C.

Campeſtria tormenta, *Velt-ſtucken*.
Catarracta, *Eſcluſe, een Sluys*. alibi, *Het ſchof van de Poorte*.
Centurio, *Capitaine*.
Centurio Caſtrenſis, *Capitaine de campagne*.
Colūnæ vineæ, *Binten vande Gallerie*.

D.

Dimidiata luna, *Demi-Lune*.

I.

Imperator, *General*. qui terrâ aut mari ſummo cum imperio præeſt.

L.

Latus propugnaculi, *Flanc du baſtion*.
Linea, *Ligne*.
Linea communis, *Ligne de communication*.
Lorica, *Parapet*.
Lorica transverſa, *Vne traverſe*.
Lorica viæ coopertæ, *Contreſcharp*.

M.

Mala Punica, *Grenades*.
Moles, *Ravelin*. alibi, *Een kribbe*.
Mortariolum, *Een Mortier*.

N.

Nauis Prætoria, *Admiral*.
Nauis Vicaria, *Vis-Admiral*.

O.

Obex, *Een Dam*.
Optio, *Lieutenant*.

P.

Pons ſublicius, *Vn pont ſur pilotis*.
Præfecti, *Officiers*.
Præfectus legioni, *Colonel*.
Præfectus oppidi, *Gouuerneur*.
Præfectus Prætoriano militi, *Capitaine de la Garde*.
Propugnaculum, *Baſtion*.

Q.

Quæſitor militaris, *Prevoſt*.

R.

Reductus, *Redoute*.

S.

Statio, *Corps de Garde*.
Succinctum valli, *Faulſe-braye*, alias *Lorica horizontalis*.
Sudes præpilatæ, *Paliſſades*.
Suggeſtus tormentorum, *Bateries*.
Summus vigilum Præfectus, *Sergeant Major General*.

T.

Tribuni, *Officiers*.

V.

Vallum, *Rempar*.
Vexillarius, *Port-enſeigne*, *Vaender*.
Via cooperta, *Contreſcarp*, &, lorica viæ coopertæ.
Vinea, *Gallerie*.

VICORVM, PAGORVMQVE, QVI in Ditione Syluæ Ducensis extant, prout curiosis talium, secundum literarum seriem disposita sunt, nomina.

A.

ALemum.
Arlebeka.
Astena.
Aelsta.

B.

BOxtela.
Beerzéa.
Breugela.
Berchemum.
Blaertema.
Boechela.
Berlicomum.
Bladela.
Bardela.

C.

CRanendonckum.
Cromvoierta.

D.

DOersa.
Dennenborchum.
Diethêmum.
Dinthera.
Dorna.
Deusa.
Dommela.
Diesa.
Dreuna.

E.

EMpela.
Erpa.
Edersêla.
Esscha.

G.

GEssenum.
Gewondena.
Gemerta.
Geldropa.
Gervena.
Gestela, prope Herlaram.
Gestela, prope Ostervicum.
Gestela, prope Endhouum.
Gemundena.

H.

HEsvicum.
Hesa.
Herpenum.
Hassarta.
Heza, prope Lerdenam.
Harena, prope Megam.
Helvorta.
Hogenmierda.
Harena, prope Ostervicum.
Hilvarenbêca.

T Kessela.

K.

KEſſela.
Knechſela.
Kuycka.

L.

LItha.
Litthoia.
Lieropa.
Lenta.
Loemela.
Lona Santêna.
Liemda.

M.

MEga.
Macheharena.
Mara.
Mierlôa.
Mierda.
Marſeſa.

N.

NVlanda.
Niſtelroia.
Nederwettena.
Nuenhêma.
Nederwerta.

O.

OScha.
Oyena.
Opwettena.
Oirela.
Oirſchotum.
Oſtervicum.

P.

Poppela.

R

ROſmâla.
Rueſela.
Rythouum.
Rycxtela.
Roeia.

S.

SLiphouta.
Schaicka.
Scindela.
Stenſela.
Stripa, prope Endhouum.
Strata, prope Endhouum.

T.

TIlburgum.
Tongelroium.
Teſſela.

V.

VEſſemum.
Volkena.
Vdena.
Verchela.
Vlierda.
Velthouum.
Vdenhouta.
Vuchta.

W.

WOenſela.
Wettena.
Waelra.
Werda.
Wella.
Wintelra.
VVaelvicum.

Z.

ZOnna.
Zelanta.
Zoenendoncka.
Zoemera.
Zeelſta.

CAPITA PACTIONIS

Sacro ordini, Magiſtratui Syluæ Ducenſis, ac ciuibus conceſſa.

I.

PRimo, omnium offenſionum ac injuriarum, quæ Vrbanos inter, ac Prouincias, quas Fœderatas dicunt, quà ab ortu ac initio ciuilis belli, quà obſidionis tempeſtate, quoquo loco, quoquo modo, publice aut priuatim, extra Vrbem, aut in eâ euenêre, obliuio ac venia conceditor. Qualeſcunque, pro non factis, pro non dictis, mentione omni ac memoria ſublatà, ſunto. Non actio, non quæſtio, earum causâ, jure, aut extra jus, permittitor. Quod perinde in defunctis, eorumque hæredibus ac bonis, obtineto. quæ immunia atque integra habentor.

II.

Vrbis incolæ, ad publica decreta, in Prouinciis recepta, lata, conſtituta, ſeſe componunto; libero cujuſque, vt cæteris in locis, de relligione ſenſu ac judicio. Initiati ſacris, intra menſem alterum ex vrbe diſcedunto. Ipſi interim, ad leges ac decreta, heic recepta, vitam publice agunto. Sua quiſque vtenſilia, mouentia, effigies, picturas, aliaque ejusmodi templorum ornamenta, ſecum tranſportato.

III.

Iiſdem viuis ſuperſtitibuſque, omnium bonorum reditus fructusq; in locis tributariis, ad ipſos redeunto. Eccleſiaſtica, atque, vt nunc loquimur, Paſtorum bona, penes Fœderatos Patres permanento; in vſum oppidi, aut, vbi viſum, expendenda.

IV.

Sacris virginibus, cum cæteris relligione initiatis, habi-

tandi intra Vrbem locus esto. Jbidemq; è reditibus, queîs ante, aluntor; Fœderatis Patribus permisso, vtrum locis solitis, an alibi, morentur.

V.

Vrbis vniuersæ incolis, quà sacris ac religioni ante operatis, quà diuersi instituti, siue profugis, seu alijs queîscunq; quaquâ dignitate, præfecturâ, munere, seu militari seu diuerso, hactenus sub Rege functis, qui vel in Brabantiâ vel ipsâ Vrbe magistratum gerant, gesserintue, vita, res, opesque, incolumes seruantor; quatenus superiori capiti hoc ipso nihil derogatur.

VI.

Vrbani, ciues, incolæ, quà sacri, quà diuersi instituti, apud Fœderatos Patres Principemque, humane comiterque habentor. Ipsique in posterum, cum Vrbibus Prouinciisque cæteris, incolumi, vt ad id loci, libertate pristinâ, negotiantor atque agunto.

VII.

Fœderatis Patribus ac Principi, jus idem potestasque in oppidum ejusque Ditionem, quatenus annexa Vrbi, quæ jam ante Ducibus Brabantiæ in eas fuit, esto, ac defertor. eodemque loco Vrbs, quo primariæ illius vrbes habitæ, habetor.

VIII.

Ciuitati, ciuibus, Vrbisque ac Ditionis incolis queîscunque, jura omnia, immunitates, priuilegiaque, quibus ante initia bellorum compotes fuêre, quà in genere, quà singula seorsim, terrâ pariter marique, in Brabantiâ, Gelriâ, Batauiâ, Zelandiâ, ad Rhenum, cæterisque in Prouinciis, fluminibus, ac locis, quoad vectigalia, tributa, prærogatiuas concessarum mercium cuiusque generis, atque alia, exceptione nullâ, hactenus legitime collata aut possessa, permanento.

IX. *Supre-*

IX.

Supremum Ciuitatis regimen, quà in causarum atque litium cognitione, quà ciuili moderatione ac curâ, penes magistratum, triaque vrbis quæ nunc vulgo nuncupantur Membra, permaneto. neque alii, præterquam ibi nati, aut initiali fidei lavacro tincti, quibusue jus originis à Fœderatis Patribus collatum fuerit, ad eas dignitates euehuntor. In præsens vero, penes Principem, ac Patrum delegatos, totum juris publicæq; rei moderamen, creandorum item, quà summorum, quà subalternorum, vti, vocant, magistratuum, Rectorum, Præfectorum, Publicorum ministrorum, jus relinquitor.

X.

Jus arbitriumq; Ciuitatis, in hæreditaria, ac jus indictionum, piscinarum, publicarum mensurarum, menstruorum deniq; redituum, vt hactenus, in potestate arbitrioque ejus, atque vti jure ei competit, illæso integroque cæterarum quas nunc Fœderatas nuncupant Prouinciarum jure ac potestate, conseruator.

XI.

Quicquid commeatuum ac victus, cujuscunque denique materiæ, in vrbe superfuerit, quæcunque bona publica (parata ea sint, siue imparata) Ciuitatis, vt sunt, ita sunto. quorum quodq; publicos in usus commodumq; adhibitum, diuenditum, aut conseruatum, permaneto; prout tribus Membris, de quêis ante, visum placitumq; erit: armis ac tormentis, cæteroq; apparatu bellico, exceptis. qui in vsum Ciuitatis cæteris venalibus eximitor.

XII.

Collegia, Societates, cujus generis, quæ jaculis experiuntur, aliaque è sedentariis mechanicisq; constituta, pariter cum cæteris quæ hactenus in vrbe sunt Collegiis, in posterum manento. Quibus, præter leges, instituta, priuilegiaque, quicquid commo-

dorum, redituum, bonorum; siue in numerato ac præsentibus, siue alibi locorum poßidetur, quoquo modo, vindicatum, emptum, paratumue sit, ita, uti nunc est, permaneto. De quibus Quæsitores, uti nuncupant, Præfecti, ac Rectores, ex ipsorum vsu commodoque dispensanto, deque iis, prout visum, statuunto.

XIII.

Ne quis in Bataviâ, aut aliâ ex junctis Fœdere Provinciis, vel Ciuitatis, vel Societatum, atq; Artificum, qui eam incolunt, insignia, quocunque modo repræsentet exprimatue, curæ esto. (quales ligularii, cultrarii, aliique generis ejusdem) Quorum quisque, vrbis suæ, in quâ quæque fiunt, proprium, exprimito ac vsurpato. Singulæ id genus artes sedentariæ, ad hæc tincturæ Nundinæque annariæ, civilis belli tempore impetratæ, extra vrbem, atq; in Ditione inhibentor. Ni fortaße Ditionis incolæ, de Nundinis annariis à Fœderatis Patribus auditi, causam probent, aliudque ex æquo statuatur.

XIV.

Vrbis incolæ, quique extra Vrbem atque in agris tributarii, eodem loco, eodemque jure, quo Provinciarum cæterarum incolæ, in vrbibus atque agris, sunto, atque habentor.

XV.

Quoad reditus legitimaque debita, à tribus Ciuitatis huius Membris, eorumue delegatis, magistratibusue, obsidionis tempore, vel ante hanc, contracta, aut ex fide interpositâ præstanda, siue ea instrumentis sint mandata ac signata, siue secus, singulorum rationem accuratam, magistratui quisque exhibeto. quo de iis, uti par est, apud Fœderatos Patres statuatur.

XVI.

Quibus, cæterisque in posterum oneribus soluendis, uti par est, ac luendis, reditus, exactiones, ac tributa. Ciuitatis, uti hactenus,

nus, continuanda; ab iisdem tribus Membris, ex præscripto Priuilegiorum, vel intendi, vel imminui, fas esto. eâ lege, vt iis sumptibus reditibusque, quibus publica res sustinetur, nihil detrahatur.

XVII.

Acta omnia, sententiæ, decreta, definitionesque, à tribus Membris, magistratibusq; latæ, quatenus tranquillitati publicæ aut status Fœderati, nihil derogatur, etiam judicia, ab assessoribus pronunciata, bonorumue, siue ea intra siue extra Vrbem sint, euictiones, recte, ac legitime, vti fas est, confirmatæ, vim eandem obtinento. Saluo tamen jure eorum, quorum interest, intereritue. quorum prouocationi, vbi æquum erit, locus esto.

XVIII.

Quicunque è magistratu, quà, defuncti eâ dignitate, quà, qui jam in ipsâ, publicæ pecuniæ dinumerandæ, actisue vllis consultisue, in eam rem conceptis, præfuêre, Quæstoresque, à quibus ex autoritate eorum persolutæ sunt; post rationem redditam, à nemine eo nomine conueniuntor, siue compellantor. Eædemque rationes, seu Quæstorum, siue cæterorum, qui cum publicâ autoritate iis præfuêre, quæstioni nulli aut censuræ denuo subjiciuntor. Omnes denique Quæstorum rationes, quà dominiorum, atque ditionum, quà Brabantiæ ipsius Ordinum, eorum item qui tributis, siue mercium quæ euehuntur nomine persolui solitis, siue aliis queiscunque, vt munitionum curis ac impensis, præfuêre; immotæ, vtque semel approbatæ atque admissæ, extra quæstionem ac censuram permanento.

XIX.

Præfectura mensulariorum, qui nunc vulgo S. Spiritus vocabulo indigitantur, Magni xenodochii, templorum fabricæ, palatiorum publicorum, ædiumque, in quibus orphani, leprosi, furiosi,

furiosi, aut expositi, aluntur, aliæque quæ priuatis, seu matronis, siue viris, institutæ, Præsidesque eorum ác Rectores, vti hactenus, ex normâ priuilegiorum tenet seruaturque, à tribus Membris, in futurum conferuntor.

XX.

Molas cuiuscunque generis, in Vrbe aut Ditione, siue eæ oleariæ, siue aliæ quæcunque, vento aut jumentis agi solitæ, quæ vel obsidionis, vel superioris belli tempestate, dirutæ, tormentis quassæ, aut quacunque vi destructæ, proprio in fundo finibusq; erigendi, possessoribus, arbitrium, jus, ac potestas, dator. Idque liberum, sine alio permissu veniâque, eâdem lege ac oneribus, queîs ante demolitionem tenebantur, nisi forte in vsum publicum adhibeantur, semel esto.

XXI.

Cuilibet è populo vrbano, cujuscunque loci ordinisque, siue is Hispanorum Regi sacramento dixerit, siue Vrbis fide obsequioque teneatur, liberum ex eâ itum atque excessum, cum familiâ bonisque, euestigio post occupatam, in eamque rem, vt visum, currus, rhedas, naues, cymbas, quà è proximâ Brabantiâ, Batauiâ, Prouinciisque Fœderatis, postulandi, accersendi, potestatem, tribui, concedi. Neue id ipsis, opibus, rebusue, eorum, aut vectoribus, in itu redituue, fraudi fore: sine vllo denique, quà à militibus, quà fisci exactoribus, molestiâ damnoque, processurum.

XXII.

Ciuibus, qui Vrbe excesserint, cum cæteris qui intra muros celebrant coluntq; etiam qui Hispanorum Regi, domi pariter belliq; operam nomenque hactenus dedêre, cæterisq; vt & hæredibus eorum, anni tres proxime insequentes, permittuntor. Quo res quisq; interim in Vrbe atque extra, mutet, distrahat, vt visum, transferatq;. Easdem, per quos visum, vbi visum, singuli recipiant,

recipiant, atq; administrent. Defunctis insuper in Urbe, aut extra eam, intra tempus memoratum, testamento, siue intestato, hæredes proximiq; agnati succedunto.

XXIII.

Quibus inter ea visum, siue ex vsu erit, subditas Hispaniæ provincias adire atq; vrbes, quater id quotannis, fas ac jus esto. Præfecto tamen conscio, id quisque facito. à quo commeatum, nemini indictâ causâ temere negandum, impetrato. In Urbe post tres annos denuo, aut locis neutri partium addictis, aliisue, qui tributum pendunt, sedem figito. Ibidem, libertate eâdem itus reditusq; ac negociandi, cæterisq; hic concessis, fruitor.

XXIV.

Præfectus atq; Propræfectus Urbis, è familiâ Nassauicâ, aut Belgicâ nobilitate, incolisque, aut nostratibus, nec alius, in Urbe constituitor.

XXV.

Oppidi præsidium, iisdem quibus cæteri oneribus, quoad indictiones, cæterosq; ciuitatis reditus, obnoxium in Urbe, nec immune ab iis, esto.

XXVI.

Præsenti pacto ac transactione, etiam absentes, quà municipes, quà ciues, incolæq; cum conjugibus ac liberis, sed & quisq;, quà in Urbe sacris operatus, quà diuersi instituti, continetor.

XXVII.

Ægro cuiq; ac saucio, quà militi, quà aliis, in Magno xenodochio, aut alibi, è vulnere hactenus aut morbo decumbentibus, ibidem, quoad penitus curati fuerint, hospitium ac locus dator. Curati, vel in Urbe permanento, vel, quò lubet, concedunto. Cui

 rei,

rei, currus, rhedæ, rebus atque impedimentis ſingulorum deuehendis, extra noxiam fraudemque præſto ſunto.

Quæ Pacta capitaque, à Principe Auraſio, Illuſtriumq; ac Præpotentum Ordinum, quos Fœderatos nuncupant, legatis, Sacro Ordini in Vrbe, Magiſtratibusq; ac ciuibus Syluæ-Ducenſibus, conceſſa atque exhibita, iisque pro autoritate ac mandato, quo legatus quisq; eſſet, approbata. Cui confirmando ſingulorum nomina expreſſa. Vuchtæ ad Syluam Ducis.

Fr. Michaël Epiſcop. Syluæ-Ducenſis.
Fr. Iohannes Morſius, Abbas Bernenſis.
Ioh. Hermanni Decanus Syluæ-Ducenſis.
R. Vornenſis. I. Veldius.
R. Grineuius.
B. Loefius, Slotius.
Henricus Somerſius.
Petrus Hubertus Herialtuvelius.

Belgarum Fœderati Proceres, audito, quæ à delegatis expoſita propoſita, perſpectis, lectis, atque examinatis Pactionum omnium capitibus ac partibus, omnes ſingulasq;, poſt deliberationem ſolitam, probarunt, admiſeruntque, probant atque admittunt. Vtque rata ſint, prout concepta ſunt, ac porro habeantur, operam daturos ſpondent.

PACTIO-

PACTIONIS CAPITA

A Principe Aurasio, Præfecto Syluæ Ducis, Centurionibus, Tribunis, ac militibus concessa.

I.

PRæfectus Urbi, cum Tribunis omnibus militibusque, cujuscunque generis aut ordinis, siue equo siue pedes mereant, omnino nemine, ac ne iis quidem hic exceptis, qui relicto sacramento Ordinum, sub Rege Hispaniæ stipendia fecerunt, liberi, sine vllâ morâ, vel molestiâ, cum armis atque impedimentis, Vrbe egrediuntor. Eques ad clangorem tubæ, signis euolutis, more solito armatus, gladios ac tela manu gestans; pedes, explicatis itidem vexillis, ad consuetum tympanorum sonum, funibus vtrinque accensis, pilis ori glandibusque insertis, eâ specie formâque, quâ in acie incedi solet; quoad vitam bonaque, vti quisque possidet, ad vrbem Diestam vsque, salui ac incolumes præstandi.

II.

Tribuni omnes militesque, quà jam valetudinarii, quà saucii, in xenodochiis aut alibi depositi, dum viæ atque itinerum molestiis suffecerint, ibidem permanento.

III.

Sex tormenta, cum duobus mortariolis, selecta à Præfecto, pariter cum ipso apparatu, instrumentis, cæterisque ad ea necessariis in bello, quibus duodecies displodi quæque possint, euehuntor.

IV.

Equi, currus, atque aurigæ, singulis tormentis, mortariolisq; ac apparatu singulorum, necessariisque, Diestam vrbem vsque euehendis, præsto ac parati sunto.

V.

Apparatus omnis bellicus, qui Hispanorum Regis, atque commeatus, sine dolo malo, quibus Principi Aurasio collubitum visumq;, exhibetor. Solo eo commeatu dempto ac excepto, qui ante mensis duodecimum, quo agi cœptum est, diuenditus jam traditusque erit: qui legitime atque ordine diuenditus censebitur. neue cuiquam, ejus causâ noxam vel molestiam creare emptori fas esto.

VI.

Currus, quot suffecerint, equique, in Præfectorum, Tribunorum, militumque vsum, bonis, vtensilibus, impedimentis, Diestam vsque deuehendis, exhibentor. Quibus militum præsidiariorum, sauciorum, valetudinariorum, mortuorum, etiam absentium, ac transfugarum, arma continentor. Iidemque currus, liberi ab inquisitione atque immunes, sunto.

VII.

Quibuscunque res suas, siue impedimenta quælibet, Antvverpiam transferre lubitum visumque erit, naues è Batauiâ, vehendis, sumptu publico, paratæ, ipsi, ab tributo omni, vectigali, ac oneribus immunes sunto. quibus asseruandis inspectores custodesque adhibentor: inquisitione, injectione manus, ac retentione, quolibet in loco, quolibet prætextu, vetito. Ita porro nauibus iisdem, quæ exhibitæ, Antvverpiam vehuntor.

VIII.

Præfecto, cæterisque, quibus jus in militem, Tribunis, Militarium causarum cognitoribus, qui sub Hispano merent, relliquisque quiqui munere vllo aut stipendiis fruuntur, sacri aut diversi instituti, nullâ lege exceptionis aut discriminis, ad vnum omnibus ac cuiq;, nec non viduis eorum liberisq;, qui vel quæ in vrbe domos, fundos, reditus, quâ fide atq; autoritate Ordinum

Brabantiæ,

Brabantiæ, quà priuatorum domibus atque areis fundatas, quæuis denique immobilia mouentiaque, poßident, biennium, post subsignatum pactum ac conuentum, singula vendendi, transferendi, vbi visum deponendi, quouis modo de iisdem statuendi, jus tribuitor. Ipsi vero ædibus, reditibus, locationis precio, atque aliis quêiscunque, seu jam partis, seu paratis, cujuscunq; modi generisue fuerint, interea fruuntor.

IX.

Tribuni, milites que, cujuscunque dignitatis, ordinis, ac loci, liberos, vt visum, conjugesq;, intra vrbem ad præscriptum tempus relinquunto atque habento. qui de singulis mouentibus atque immobilibus, quà intra oppidum, quà extra sitis, sine exceptione statuunto. Quibus interim jus fisci manuumque injectio abesto.

X.

Tribunis militum, militibusq;, quotquot munere obito aut curâ intra tempus jam præscriptum defunguntur, in Vrbem redeundi, iisdemque pactis ac conditionibus cum ciuibus atque inquilinis perfruendi, jus esto. De quo tamen Principi Aurasio, aut oppidi Præfecto, antea constato.

XI.

Tribunos, milites que, bona, vtensilia, quæ cuique, ac impedimenta, siue cum præsidio, siue ægri adhuc sauciique, post curationem Vrbe excedant, nemo debiti vllius causâ sistito atq; inhibeto.

XII.

Vtrinq; capti, cujuscunq; ordinis aut loci, absq; lutro aut redemptionis precio, nec alio quam victus persoluto, inter partes constituto, liberi ac sui sunto.

XIII.

Præda quæuis, ab vrbanis, quà obsidionis tempore, quà ante parta, sine vlla restitutione, penes eos permaneto.

XIV.

Post signata pactionis capita, Præfecto Vrbis, delegatum, siue nuncium, ad Serenissimam Hispaniarum Principem, cum commeatu libero, mittendi protinus, sententiæ ac menti ejus de conuentis pactionibusque inquirendæ, vel eodem die, quo signata pacta ac conuenta fuerint, jus liberum ac venia conceditor.

XV.

Simul de conditionibus conuenerit, Præfecto, cæteroque militi, parando abitu ex Vrbe ac discessu, biduum ad minimum permittitor. Post quod, Ipse, Tribunique, ac Præsidium, discessum abitumque promittunto. Die Lunæ proximo, nimirum, qui Septembris decimus ac septimus, cum primâ luce.

XVI.

Eo autem biduo, neque ex obsessâ vrbe, quisquam castra penetrato, neque è castris, perturbationi evitandæ, oppidum adito. Quisque intra aggeres continuos ac munimenta sese contineto. Neque interea, accessus promouendi, aut hostilia agendi, cuiquam jus esto. Cui rei obsides vtrinque admittuntor.

XVII.

Præsidium vrbanum, cum obsidibus duobus, quibus id à Principe mandatum, exeunto. qui cedenteis oppido cum armis atque impedimentis, Diestam vsque comitantor. Totidemque alii, Præfecti jussu, castris nostris assistunto: quoad obsides à Principe legati, pariter ac currus, reditum capessant. Post quæ Princeps, obsides ab hoste missos, comitatu

libero

libero ac commeatu, Diestam vsque sedulo deduci fide publicâ curato.

XVIII.

Centurionibus, Tribunis, cunctis denique, de quibus primo Pactionum capite actum, quibus, arma, cymbæ, scaphæ, aliaque belli instrumenta, propria ac sua poßidentur, fas ac liberum, venundare ea ac transferre, sine vlteriori inquisitione, aut eorum noxâ, quibus ea empta, aut translata fuerint, jus esto. E qui item, arma, merces, aliaque, prædæ nomine ac causâ, jure vendita, aut jam possessa, absque vllius fraude, aut inquisitione, suis propria ac salua permanento.

XIX.

Tribuni, militesque, qui Bredano è præsidio vocati, in Vrbe hactenus stipendia fecêre, ipsi pariter cum suis, Bredam redeunto. In quam rem, iisdem currus, quot suffecerint, equique, transvehendis rebus atque impedimentis, misso obside, ac dato commeatu, quo euntes fide, vt quisquam optimâ, incolumes ac salui deducantur, aßignantor. Eo modo, quo jam primo capite Pactorum, memoratum. quo & ipsi continentor.

In Castris stationibusque ad Syluam Ducis IV Septemb.
Anno cIɔ Iɔ c XXIX. Subsignatum,

FRED. HENRICVS NASSAVIVS.
A. DE GROBBENDONC.
I. IVNIVS.

Signatum Principis sigillo.

INDEX

INDEX RERVM.

Belli

C.

G. Gal-

G.

H.

I.

O. Ob-

O.

P.

Q.

R.

S.

T.

V.

FINIS.

AMICO LECTORI, de mendis Typographicis.

AMICE LECTOR, Cum percurrendis paginis deesset nobis tempus, pauca hæc notauimus. pag. 6. *Quæ componi.* pag. 20. *Plurima cum Geldris.* pag. 21. *Hekelæ.* pag. 23. pro *lineam horizont.* *loricam horizont.* p. 33. *aduersis cedat.* p. 109. *arce Hemo.* p. 139. *vt fere in populo fid.* p. 139. *fulciretur.*

